ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΟΙ ΑΝΘΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΔΙΩΓΜΟΙ ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑι

ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

(ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΕΠΙΣΗΜΟΥΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΡΕΣΒΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΞΕΝΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1917

ΟΙ ΑΝΘΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΔΙΩΓΜΟΙ ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οἱ ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἀνθελληνικοὶ ἐν Τουρκίᾳ διωγμοὶ ἀποτελοῦσι τὴν συνέχειαν τοῦ προγράμματος ὅπερ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1913 ἔθεσαν εἰς ἐνέργειαν οἱ Νεότουρκοι πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὅπως κατανοηθῶσι παρὰ τῶν ἀγνοούντων τὰ ἐν Τουρκίᾳ ὁ σκοπὸς καὶ τὰ ἐλατήρια τῶν διωγμῶν, ὡς καὶ ἡ μέθοδος δι' ἧς ἐπεδιώχθη ἡ ἐκρίζωσις τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ, δέον πρὸ τῆς ἐξιστορήσεως τῶν διωγμῶν, τῶν ἀρξαμένων κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 1914, νὰ ἀνασκοπηθῶσι συντόμως τὰ γεγονότα τῆς προηγουμένη περιόδου. Οὕτως οὐδεμία θὰ ὑπολειφθῇ ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται περὶ ἐντατικῆς συνεχίσεως προγράμματος σκοπὸν ἔχοντος τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ.

Ἐὰν ἐξετάσῃ τις τὰ γεγονότα τὰ ἐπακολουθήσαντα τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ συνταγματικοῦ καθεστῶτος ἐν Τουρκίᾳ, πείθεται ὅτι ἡ ἐξέλιξις τῆς ἱστορίας δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβληθῇ διὰ τῆς ἐκπτώσεως ἑνὸς δεσπότου καὶ τῆς ἐμφανίσεως μιᾶς δῆθεν κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως.

Ἡ ἔρευνα τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ νέου καθεστῶτος ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Νεότουρκοι οὐδόλως διενοήθησαν νὰ τροποποιήσωσι τὸ καθεστώς, ἀλλ' ἀντιθέτως προέβησαν εἰς εἰρηνικὴν ἐπανάστασιν ὅπως προλάβωσι τὴν ἐπέμβασιν τῶν Μ. Δυνάμεων, οὕτω δὲ δυνηθῶσι νὰ ἐκτελέσωσι τὸ πρόγραμμα αὐτῶν καθ' ὃ ἡ Τουρκία ὤφειλε νὰ μετατραπῇ ἀπὸ Κράτους ἐθνοτήτων εἰς Κράτος ἐθνικόν, ἑνιαῖον καὶ συμπαγές. Ἐν τῷ σχεδίῳ τούτῳ τῶν Νεο-

τούρκων, κατὰ τὸ ὁποῖον ἔδει νὰ δημιουργηθῇ Τουρκία πολιτικῶς καὶ οἰκονομικῶς ἀνεξάρτητος καὶ ἐθνικῶς ἑνιαία, πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ καὶ ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ συντάγματος κατέστη πρόδηλος ὁ κίνδυνος τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἐθνοτήτων.

Πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου τῶν Νεοτούρκων ἔπρεπε νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐλευθέριοι θεσμοί, δι' ὧν θὰ ἐξησφαλίζετο ἡ συμπάθεια τῶν χριστιανικῶν ἐθνοτήτων καὶ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων πρὸς τὸ νέον καθεστώς, ἀλλ' ἡ μεγάλη πλειονότης τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ δὲν ἦτο ὥριμος ὅπως δεχθῇ τοιούτους θεσμούς.

Καὶ ἐπινῆλθον οὕτω κατ' ἀνάγκην, ἀλλ' ἄνευ δυσκολίας, οἱ ἰθύνοντες Νεότουρκοι εἰς τὰ τουρκικὰ ἔθιμα τῆς διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῆς ἰσχύος διοικήσεως, δι' ἧς καὶ μόνης ἠδύναντο νὰ τηρήσωσι κυρίαρχον θέσιν ἀπέναντι τῶν κυριαρχουμένων.

Τὴν τάσιν ταύτην, ἥτις ἀμέσως καὶ ἐμπράκτως ἐξεδηλώθη, σαφῶς ἐκθέτει ὁ κ. René Pinon ἐν τῇ πραγματείᾳ του: «Ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Νέα Τουρκία».

«Αἱ θεωρίαι περὶ ἰσότητος, λέγει ἐν σελ. 123, ἐχρησίμευον πλέον μόνον ὡς παραπέτασμα διὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Εὐρώπης, καὶ ὡς εὔσχημον πρόσχημα ὅπως ἀποστερηθῶσιν οἱ Χριστιανοὶ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν προνομίων, ἅτινα ἦσαν τὸ ἀντάλλαγμα τῆς ἔκπαλαι ἀνισότητος αὐτῶν, καταλυθῶσιν αἱ εἰδικαὶ δικαιοδοσίαι, καταστραφῶσιν οἱ ἐθνικοὶ ὀργανισμοί, κλεισθῶσι τὰ σχολεῖα, παρεμποδισθῇ δὲ ἡ ἀνάπτυξις τῶν μὴ τουρκικῶν πληθυσμῶν».

Τὸ ἐμπράκτως ἐκδηλωθὲν ἔμβλημα τῶν Νεοτούρκων, τῆς κυριαρχίας τῆς μουσουλμανικῆς πλειονοψηφίας, ἐγένετο ἀμέσως αἰσθητὸν ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν στοιχείων, τὰ μάλιστα δὲ ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ, ὅπερ, ὡς ἀριθμητικῶς ἀνώτερον καὶ μᾶλλον προηγμένον τῶν ἄλλων, ὑπέστη ἀμέσως τὰ σοβαρώτερα πλήγματα. Κατ' αὐτοῦ πρῶτον ἄλλως τε ἐστράφησαν οἱ Νεότουρκοι. Συνέπεια τούτου ὑπῆρξεν ὁ γενόμενος συνασπισμὸς τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἐθνοτήτων διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον τῆς αὐτοσυντηρήσεως καὶ σωτηρίας των.

Ὁ ἐπακολουθήσας πόλεμος τοῦ 1912 ἀφῆκε νὰ πιστευθῇ ἐπὶ στιγμὴν ὅτι ἀπεσοβήθη διὰ τῆς ἥττης τῶν Τούρκων ὁ κίνδυνος ὁ ἀπειλήσας τὴν ὕπαρξιν τῶν ἐν Τουρκίᾳ χριστιανικῶν ἐθνοτήτων. Ἀτυχῶς τὸ τοιοῦτον ἀπεδείχθη ἐλπὶς ματαία. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ

βαλκανικοῦ πολέμου ἔπληξαν καιρίως τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας καὶ διέλυσαν ἀνεπιστρεπτεὶ τὰ ἐπὶ τῆς Θεσσαλονίκης ὄνειρα τῆς Αὐστρίας.

Ἡ ἐκ παραδόσεως μισελληνικὴ πολιτικὴ τῆς Δυνάμεως ταύτης ἤρξατο νὰ κινῇ πάντα λίθον ὅπως ἐξουδετερώσῃ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ νικηφόρου πολέμου δι' οὗ ἐμεγαλύνθη ἡ Ἑλλάς, ἥτις διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῆς νίκης της θὰ ἠδύνατο σθεναρῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς νὰ προστατεύῃ τὰ ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν ὑπολειφθέντα τέκνα της. Ὑποβοηθουμένη ἡ Αὐστρία καὶ ὑπὸ τῆς Γερμανίας, ἐχθρᾶς πρὸς πᾶσαν ἑλληνικὴν πρόοδον τείνουσαν νὰ παρακωλύσῃ τὰς ἐπὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας βλέψεις αὐτῆς, κατώρθωσε νὰ διαλύσῃ τὴν βαλκανικὴν συμμαχίαν, μετὰ τῶν γνωστῶν τοῖς πᾶσιν ἀποτελεσμάτων.

Συνέπεια τούτου ὑπῆρξεν ἡ ἐπικράτησις ἐν Τουρκίᾳ καὶ αὖθις τοῦ Νεοτουρκισμοῦ, ὑποτεταγμένου πλέον τελείως εἰς τὴν Γερμανίαν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἐμβέρ, τυφλοῦ τῶν Γερμανῶν ὀργάνου. Ἐν τῇ νέᾳ του ταύτῃ ἐμφανίσει ὁ Νεοτουρκισμός, ἐνισχυόμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἀκόπου ἐπιτυχίας τῆς ἀνακαταλήψεως τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐνόμισεν εὔθετον τὴν στιγμὴν ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὰς παλαιάς του ἰδέας. Πρὸς τοῦτο ἀπεφάσισε τὴν τελείαν ἐξόντωσιν τοῦ ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικοῦ στοιχείου, πρὸς δημιουργίαν κατὰ πρῶτον μὲν Θρᾴκης καθαρῶς μουσουλμανικῆς, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶτα δὲ καὶ μουσουλμανικοῦ Κράτους, ἡνωμένου καὶ ἀνεξαρτήτου.

Ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ Νεότουρκοι, καθ' ὃν χρόνον εὑρίσκοντο ἐν τῷ μεγαλείῳ καὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτῶν, ἐλεύθεροι ἀπὸ πάσης εὐρωπαϊκῆς ἐπεμβάσεως, δὲν ἐτόλμων ἀποτόμως νὰ προβῶσιν εἰς ἐφαρμογὴν τῆς ἐθνικιστικῆς αὐτῶν πολιτικῆς, ἀλλὰ μόνον μετὰ συνέσεως, γεννᾶται ἀμέσως ἡ ἀπορία πῶς προέβησαν εἰς τοιαύτας ἀποφάσεις τὴν ἐπαύριον καταστρεπτικοῦ δι' αὐτοὺς πολέμου. Πλὴν τὸ τοιοῦτον ἐξηγεῖται ἀμέσως λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τότε μὲν συνεκράτει αὐτοὺς ὁ φόβος τῆς καταστροφῆς τοῦ ὅλου ἔργου των δι' ἐνδεχομένης ἐπεμβάσεως τῆς Εὐρώπης, πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς ὁποίας δὲν ἤθελον νὰ παρουσιάσωσιν ἀφορμὰς ἀναμίξεως εἰς τὰ ἐσωτερικά των πράγματα, ἐν ᾧ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εὕρισκον συνεργάτας καὶ συμπράκτορας ἀφ' ἑνὸς μὲν τοὺς Βουλγάρους, ἐπιδιώξαντας καὶ ἐν τῇ ἥττῃ των νὰ ἐπιφέρωσι διὰ μιᾶς τοιαύτης ἐνεργείας καίριον πλῆγμα κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' ἑτέ-

ρου δέ, ὅπερ καὶ κυριώτερον, τὸν Γερμανισμόν, ὅστις εἶχεν ἀπόλυτον συμφέρον νὰ πλήξῃ τὸν Ἑλληνισμὸν ὁ ὁποῖος ἀπετέλει καὶ ἀποτελεῖ σοβαρὸν κώλυμα τῆς ἐν Ἀνατολῇ ἐμπορικῆς καὶ πνευματικῆς κατισχύσεώς του. Πάντα ταῦτα ἐπιβεβαιοῦνται ἐκ τῆς ὅλης ἐξελίξεως τῶν διωγμῶν, ὡς θὰ καταφανῇ κατωτέρω.

Ὁπωσδήποτε ἐν στιγμαῖς καθ' ἃς ἀνεμένετο νὰ καταστῇ ὁ βίος τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων βιωτός, ὑπὸ τὸ πρόσχημα μὲν ἐγκαταστάσεως μουσουλμάνων μεταναστῶν καὶ ἐξασφαλίσεως τῶν ἀσιατικῶν παραλίων τῶν γειτνιαζόντων πρὸς τὰς διαμφισβητουμένας νήσους Χίον καὶ Μιτυλήνην, πράγματι δὲ πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου ἐθνικοποιήσεως τῆς Τουρκίας, ἤρξατο ὁ ἀπηνὴς καὶ συστηματικὸς τῶν Ἑλλήνων διωγμός, ὅστις 400,000 περίπου Ἑλλήνων ἐστέρησε τῶν ἑστιῶν καὶ περιουσιῶν των, ἐξαναγκάσας αὐτοὺς γυμνοὺς καὶ τῶν πάντων ἐστερημένους νὰ ζητήσωσι καταφύγιον εἰς Ἑλλάδα. Ὁ ἀπάνθρωπος οὗτος διωγμός, ἡ ἀνάμνησις καὶ μόνον τοῦ ὁποίου ἐμποιεῖ φρίκην εἰς πάντα, ἐξηκολούθησεν ἀδιαπτώτως μέχρι τῆς κηρύξεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου.

Ἡ προσχώρησις τῆς Τουρκίας εἰς τὸν συνασπισμὸν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν καὶ ἡ συμμετοχὴ αὐτῆς εἰς τὸν πόλεμον ἐσημείωσε τὴν ἔναρξιν τῆς δευτέρας περιόδου τῶν διωγμῶν τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ, ἀσυγκρίτως ἀγριωτέρας καὶ ἀποτελεσματικωτέρας τῆς πρώτης. Ἡ περίοδος αὕτη ἀποκαλύπτει τελείως τοὺς ἠθικοὺς αὐτουργοὺς τῶν διωγμῶν, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν χαλαροῦντας τὴν κακοῦργον ἐπιρροὴν καὶ ἐπιβολήν των ἐπὶ τῶν ἐκτελεστῶν τῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων κακουργιῶν των.

Ἡ διαφορὰ τῶν δύο τούτων περιόδων εἶναι μεγάλη.

Κατὰ τὴν πρώτην γίνεται μὲν συνολικὸς διωγμὸς ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νὰ καταστρέψῃ ὁλόκληρα Ἑλληνικὰ διαμερίσματα, δὲν ἐπιφέρει ὅμως οὗτος ὁλοτελῆ καὶ ἀνεπανόρθωτον καταστροφὴν εἰς τὴν ὑπόστασιν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀφ οὗ ἐπετρέπετο εἰς τοὺς διωκομένους νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς τοὐλάχιστον. Κατὰ τὴν ἀρξαμένην περίοδον μετὰ τὴν ἀνάμιξιν τῆς Τουρκίας εἰς τὸν πόλεμον ὁ διωγμὸς φανερὰ πλέον ἐπιβουλεύεται τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ.

Δέον ὅμως νὰ σημειωθῇ καὶ ἑτέρα διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων περιόδων, αὕτη εἰς βάρος δυστυχῶς τῆς ἐπισήμου Ἑλλά-

δος· διότι κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τὸ ἐπίσημον Ἑλληνικὸν Κράτος ἀναφαίνεται παντοῦ καὶ πάντοτε ὑπεραμυνόμενον τῶν ἐν Τουρκίᾳ διωκομένων Ἑλλήνων καὶ πάσῃ δυνάμει ἐνεργοῦν ὑπὲρ διακανονισμοῦ τοῦ προσφυγικοῦ ζητήματος πρὸς διάσωσιν τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ. Κατὰ τὴν δευτέραν ὅμως περίοδον οἱ ἐν Ἑλλάδι ἰθύνοντες, πρὸς εἰρωνείαν τῶν γεγονότων, στηρίζοντες τὴν τόσον διαφημισθεῖσαν πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος εἰς τὴν φανταστικὴν καὶ χιμαιρικὴν ἐλπίδα τῆς διὰ τῆς πολιτικῆς ταύτης διασώσεως τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ, παρίσταντο, διὰ μὲν τοὺς ἀγνοοῦντας τὰ πράγματα, ὡς ἀπαθεῖς θεαταί, διὰ δὲ τοὺς παρακολουθοῦντας τὰ ἐν Τουρκίᾳ καὶ τὰ ἐν τοῖς Γερμανικοῖς παρασκηνίοις τεκταινόμενα, ὡς αὐτόχρημα συνεργοὶ τῶν καταστροφέων καὶ δολοφόνων τῶν ὁμαιμόνων ἀδελφῶν μας.

Ὁ μετά τινος προσοχῆς ἐρευνῶν τὴν δευτέραν περίοδον τῶν διωγμῶν, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ταύτης ἀποκαλύπτει εἰς κάθε αὐτῆς μορφὴν τὴν γερμανικὴν συμμετοχὴν καὶ δρᾶσιν. Ὁ Τοῦρκος εἶναι εἰδικὸς εἰς τὸ κακουργεῖν· δύναται νὰ φονεύσῃ, νὰ ἀτιμάσῃ, ἀλλ' εἶναι ἀνίκανος νὰ καταρτίσῃ σύστημα, τρόπον τινὰ ἐπιστημονικόν, ὑπὸ τὸν ὁποῖον νὰ ὑποσκάπτωνται τὰ θεμέλια μιᾶς ἐθνότητος, νὰ ἐφευρίσκωνται δ' ἑκάστοτε οἱ δικαιολογητικοὶ τῆς πράξεώς του λόγοι· ἡ πονηρία του δὲν προχωρεῖ μέχρι τοιαύτης ἐφευρετικότητος, ὁποία ἡ ἐπιδειχθεῖσα κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

Ἤδη κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ 1913—14, τοῦ ὁποίου αἱ μέθοδοι ἄφιναν διαφανῆ τὴν ἐνοχὴν τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, ἡ γερμανικὴ ἐνέργεια ἐμφανίζεται δειλὴ εἰς τὰ παρασκήνια, ἀδιάφορον ἂν ἡ Γερμανία κατ' ἐπίφασιν μὲν δρᾷ πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν Νεοτουρκικῶν σχεδίων, οὓς οὕτω κολακεύει καὶ προσεταιρίζεται, πράγματι ὅμως ἐργάζεται ὑπὲρ ἑαυτῆς. Περὶ τῆς τοιαύτης γερμανικῆς ἐνοχῆς ὑπάρχουν πλεῖστα τεκμήρια.

Διὰ τὸν πρὸ τοῦ πολέμου διωγμὸν τὴν γερμανικὴν ἐνοχὴν ἀποκαλύπτει ἡ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1914 γενομένη ἐν Βερολίνῳ συνέντευξις τοῦ Ἕλληνος Ἐπιτετραμμένου κ. Ἰ. Δραγούμη μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας κ. von Jagow (Ἔκθεσις 7 Ἀπριλίου 1914, ἀρ. 643. Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 10907). Κατὰ ταύτην ὁ τελευταῖος οὗτος ἀνομολογεῖ τὸν διωγμὸν καὶ τὰς τουρ-

κικὰς βιαιοπραγίας, ἀλλὰ λησμονῶν πρὸς στιγμὴν ἑαυτὸν καὶ τὸ ἀξίωμά του μεταβάλλεται εἰς δικηγόρον τῶν Τούρκων καὶ προσπαθεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τοὺς διωγμοὺς χρώμενος τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων προβαλλομένων πρὸς συγκάλυψιν τῶν ἐγκλημάτων των, ὅτι δηλαδὴ πᾶς Ἕλλην ἐν Τουρκίᾳ εἶναι ἀπόστολος τοῦ Πανελληνισμοῦ, ὡσεὶ ἡ διατήρησις παρὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐθνισμοῦ των νὰ ἦτο λόγος δικαιολογῶν τὸν διωγμόν των, καὶ ὅτι τὸ ζήτημα τῶν νήσων, τὸν διακανονισμὸν τοῦ ὁποίου οἱ Νεότουρκοι ἐπεζήτουν, ἦτο σπουδαιότατον πρὸς ἐξασφάλισιν δῆθεν τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἡ φιλοτουρκικὴ γερμανικὴ πολιτικὴ προχωρεῖ καὶ περαιτέρω. Ἀπαγορεύει τὴν διὰ τοῦ γερμανικοῦ τύπου ἀνακοίνωσιν τῶν ἐν Θρᾴκῃ εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ γινομένων. Τηλεγράφημα τῆς 10 Ἀπριλίου 1914 τοῦ κ. Ἰ. Δραγούμη πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν λέγει: «Εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνωσιν εἰς τὰς ἐφημερίδας δεκταὶ εἰδήσεις σχετικαὶ μὲ τὰ ἐν Θρᾴκῃ· ἔχει δοθῆ γενικὴ διαταγὴ νὰ μὴ δυσαρεστῶσι τοὺς Τούρκους». Ὁ αὐτὸς ἄλλως τε κ. von Jagow ἀνομολογῶν πρὸς τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίνῳ κ. Θεοτόκην τὸ κρίσιμον τῆς καταστάσεως ἐθεώρει ταύτην ὡς συνέπειαν τῆς ἐξάψεως τοῦ μουσουλμανικοῦ φανατισμοῦ διὰ τὰ κατ' αὐτοῦ γενόμενα, καὶ ἰσχυρίζετο ἐπὶ πλέον ὅτι ὑποθάλπεται ὁ φανατισμὸς οὗτος ὑπὸ τῆς Ῥωσίας ἐκ πνεύματος πανσλαυιστικοῦ καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐξασθενίσῃ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, οὕτως ὥστε νὰ ἀποβῇ ἀναγκαίως μετὰ ταῦτα ὑποχείριον ὄργανον τῆς Ῥωσικῆς πολιτικῆς (Τηλ/μα τοῦ ἐν Βερολίνῳ Πρεσβευτοῦ κ. Θεοτόκη πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Στρέϊτ ἀπὸ 26 Μαΐου 1914. Ἀρχεῖον Ὑπουργ. ἀριθ. 998).

Αὐτὸς οὗτος ὁ Γερμανὸς Αὐτοκράτωρ οὐδόλως διστάζει πρὸς συγκάλυψιν τῆς ἀληθείας νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν ἴδιον Πρεσβευτὴν ὅτι ὑπεύθυνοι τῆς καταστάσεως ἐν Τουρκίᾳ ἦσαν δευτερεύοντα μόνον διοικητικὰ ὄργανα τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως καὶ οὐχὶ αὐτὴ ἡ ἰδία, ἥτις ἀντιθέτως μάλιστα προσεπάθει νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν· πλήν, ἀτυχῶς διὰ τὸν Κάϊζερ καὶ τὸν ὑπουργόν του κ. von Jagow, ἐπῆλθεν ὁ δεύτερος διωγμὸς καθ' ὃν ἀπλεκαύφθησαν οἱ ἔνοχοι. (Τηλ/μα τῆς 29 Μαΐου 1914 τοῦ Πρε-

σβευτοῦ κ. Θεοτόκη πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Στρέϊτ. (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθμ. 1050).

Αὐτὰ ταῦτα τὰ γεγονότα οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἀφίνουσι διὰ τὴν εὐθύνην τῆς Γερμανίας, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸν ὅτι καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν διενέμοντο, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1915 καὶ πολὺ ἔτι πρότερον, διὰ τῆς Deutsche Palestina Bank ὑπομνήματα τουρκιστὶ συντεταγμένα, δι' ὧν ἐφανατίζοντο οἱ Μουσουλμάνοι καὶ συνιστᾶτο αὐτοῖς τὸ κατὰ τῶν Χριστιανῶν μῖσος καὶ ἡ παῦσις πάσης μετ' αὐτῶν ἐμπορικῆς συναλλαγῆς. Τοῦ ὑπομνήματος τούτου μετάφρασις γαλλιστὶ περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ ἐν Βηρυτῷ Ἕλληνος Προξένου, ὅστις περιγράφει καὶ τὴν ἀγανάκτησιν ἣν προεκάλεσε κατὰ τῶν Γερμανῶν ἡ διάδοσις τούτου, μεταξὺ τοῦ αὐτόθι χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ. Ἐπιγράφεται δ' οὕτω: «Manifeste général à tous les adeptes de l'Islamisme, publié par le Comité de la Défense Nationale au siège du Califat, en l'année 1333.»

Οἱ Γερμανοὶ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1915 ἦσαν ἐν γνώσει τῶν ἀποφάσεων τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου, τῶν ληφθεισῶν ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Νομάρχου Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν Βουλγάρων Χ. Κάλτσεφ καὶ Τουφέξηεφ, διὰ τὴν σύσφιγξιν τῶν σχέσεων μετὰ τῶν Βουλγάρων καὶ τοῦ διωγμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Εἶναι δὲ αὗται αἱ ἑξῆς: 1) Ἵδρυσις τουρκοβουλγαρικοῦ ἐμπορικοῦ συνδέσμου ὡς συμπληρώματος τοῦ Τουρκοβουλγαρικοῦ Κομιτάτου. 2) Ἀφαίρεσις τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν χειρῶν. 3) Ἵδρυσις ἐν Ἀνατολῇ τουρκικῶν ἐμπορικῶν πρακτορείων πρὸς εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν ἐμπορευμάτων ἀποκλειστικῶς διὰ Μουσουλμάνων, οἵτινες θὰ διέκοπτον πᾶσαν δοσοληψίαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων. 4) Περιορισμὸς τῶν προνομίων τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας του: γάμοι, βαπτίσεις καὶ λοιπὰ θὰ ἐνεγράφοντο παρὰ τῷ Ἰμάμῃ. 5) Περιορισμὸς τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ κατάργησις αὐτῆς ἐν τῷ μέλλοντι. 6) Ἐκτουρκισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου διὰ τῆς βίας, διὰ τῆς μεθόδου τῶν μικτῶν συνοικισμῶν πάντοτε μὲ πλειονοψηφίαν ἀρρένων Μουσουλμάνων καὶ Ἑλληνίδων γυναικῶν πρὸς ἐξαναγκασμὸν εἰς μικτοὺς γάμους.

Βεβαίως δὲν θὰ θελήσωμεν ποτὲ νὰ δεχθῶμεν ὅτι αἱ Κεντρικαὶ Δυνάμεις ἠδυνάτουν νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τοὺς Τούρκους διάφορον ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων πολιτικήν, τοῦθ' ὅπερ διατείνεται,

πρὸς συγκάλυψιν τῆς ἀληθείας, ὁ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1915 μεταβὰς ἐπὶ ἀποστολῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν Γερμανὸς Lepsius, ὅστις ἀνομολογεῖ ἐν τούτοις ψυχραιμότατα ὅτι ὁ ἀνθελληνικὸς ὡς καὶ ὁ ἀντιαρμενικὸς διωγμὸς εἶναι δύο φάσεις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προγράμματος, τῆς ἐξοντώσεως τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου ἐν Τουρκίᾳ, μετατρεπομένης ταύτης εἰς καθαρῶς μουσουλμανικὸν Κράτος (Ἔκθεσις Ἑλλ. Πρεσβείας Κων)πόλεως ὑπ' ἀριθ. 4415 τῆς 31 Ἰουλίου 1915. Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 8477).

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας, κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1915, προσεπάθει νὰ πείσῃ τὸν αὐτόθι Ἐπιτετραμμένον τῆς Ἑλλάδος ὅτι ἦτο δυσχερὴς ἡ ἐπέμβασις τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων ἐπὶ τοῦ προκειμένου, καθ' ὅσον τοὺς διωγμοὺς ἡ Τουρκία ἐθεώρει ζήτημα ἐσωτερικῆς φύσεως.

Τὴν ἀξίαν τῶν τοιούτων δικαιολογιῶν χαρακτηρίζει δεόντως τὸ ἀκόλουθον ἀπόσπασμα ἐπισήμου ἐκθέσεως τοῦ ἐν Βιέννῃ Πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Γρυπάρη ὑπὸ ἡμερομηνίαν 31/13 Σεπτεμβρίου 1915 (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 1599), ἐξ ἀφορμῆς διαβημάτων πρὸς παῦσιν τῶν διωγμῶν παρὰ τῷ Βαρώνῳ Bourian: «Πρὸς τί ἄλλως κατὰ τύπους αἱ πρὸς τὴν Πύλην παραστάσεις »καὶ αἱ πρὸς παρέμβασιν παρ' αὐτῇ τῶν δύο Αὐτοκρατοριῶν ἐπι»κλήσεις; Ἢ μὴ δὲν προκύπτει ἐξ ὅλων ὅτι, ὡς ἔχουσι τὰ ἐν »Τουρκίᾳ πράγματα, ὁ Μέγας Βεζύρης τύπῳ ὑπάρχει, τὴν ἀρχὴν »διαχειριζομένων τοῦ Ἐμβὲρ καὶ Ταλαάτ, ὧν γνωσταὶ αἱ περὶ »τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ σκέψεις καὶ γνῶμαι, ὅτι δὲ ἑτέ»ρωθεν αἱ περὶ διωγμοῦ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἐν τοῖς παραλίοις »Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ἀποφάσεις ἐλήφθησαν μετὰ συνεννόησιν »πρὸς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Γερμανικὸν Ἐπιτελεῖον ;»

Τὴν ἀλήθειαν τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως βεβαιοῖ τηλεγράφημα τοῦ ἐν Κωνσταντινοπόλει Πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Καλλέργη πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Ζαλοκώσταν, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 28 Μαρτίου 1917 (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 2338), καθ' ὃ ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας Κόμης von Metternich ἀνεκλήθη δι' ἀπ' εὐθείας ἐνεργείας παρὰ τῷ Καῖζερ τοῦ Ἐμβὲρ Πασσᾶ καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει στρατιωτικῶν γερμανικῶν κύκλων, λόγῳ τῆς ἐπεμβάσεως αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν, ἧς ἕνεκεν ἐθίγετο ἡ φιλοτιμία τῶν Τούρκων καὶ δὲν ἐξυπηρετοῦντο τὰ γερμανικὰ συμφέροντα.

Οὐδεμία ὅμως ἀπομένει ἀμφιβολία περὶ τῆς γερμανικῆς ἐνοχῆς μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς πόλεως τῶν Κυδωνιῶν. Ὁ μέγας Βεζύρης ὡμολόγησεν πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινοπόλει Πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος, ὅτι ἡ μετατόπισις τῶν Ἑλλήνων ὀφείλεται εἰς διάβημα τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ε' Σώματος στρατοῦ Ἀρχιστρατήγου Λίμαν φὸν Σάνδερς. Ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἀρχικῶς ἀντετάχθη εἰς τοῦτο, ἐνέδωκε δὲ μόνον πρὸ τῆς ἀπειλῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου, εἰπόντος ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ἀναλάβῃ ἄνευ τοῦ μέτρου τούτου τὴν εὐθύνην τῆς ἀσφαλείας τοῦ στρατοῦ. Καὶ αὐτὸς ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν ῥηθέντα Ἀρχιστράτηγον ὅπως μὴ ἐπιμείνῃ διὰ λόγους πολιτικῆς ἀνάγκης εἰς τὴν ἀπόφασίν του, ἀλλ' οὗτος δὲν ἐνέδωκε προφασιζόμενος ὅτι ἐν καιρῷ πολέμου αἱ στρατιωτικαὶ ἀνάγκαι προηγοῦνται τῶν πολιτικῶν καὶ ὅτι τὸ μέγα Γερμανικὸν Στρατηγεῖον, εἰς ὃ εἶχεν ἐν ἐκτάσει ἐκθέσει τὴν κατάστασιν, τῷ εἶχε δώσει ἤδη τὴν συγκατάθεσίν του.

Ποῖαι δὲ ἦσαν αἱ στρατιωτικαὶ αὐταὶ ἀνάγκαι ; Προφάσεις περὶ κατασκοπείας ὑπὸ τῶν Κυδωνιέων, τῶν ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον ἐν πλήρει καὶ στενῷ ἀποκλεισμῷ εὑρισκομένων, ἀφορμαὶ δηλαδὴ ὅπως ἐκλείψῃ καὶ ἡ ἀνθηρὰ αὕτη ἔπαλξις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἵνα ἀντικαταστήσωσι καὶ ἐν τῇ εὐφόρῳ ταύτῃ χώρᾳ αὐτόν, ἔν τε τῷ ἐμπορίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις κλάδοις, Γερμανοὶ καὶ Αὐστριακοί.

Τὸ σχέδιον τῶν Νεοτούρκων, συμπληρωθὲν καὶ τελειοποιηθέν, υἱοθετήθη παρὰ τῶν Γερμανῶν, οὕτω δὲ ἐξυπηρέτει τῶν μὲν τὸ τυφλὸν πάθος, τῶν δὲ τὰς ἐγωϊστικὰς βλέψεις.

Ἠθικοὶ οὕτως αὐτουργοὶ καὶ πραγματικοὶ τοιοῦτοι συνεδέθησαν καὶ συνηνώθησαν ἐν τῷ κοινῷ αὐτῶν ἀγῶνι ὅπως καταφέρωσι τελειωτικὸν πλῆγμα κατὰ τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ, οὗτινος ὡρκίσθησαν τὴν ἐξόντωσιν.

Καὶ ἀληθῶς ἐκπλήσσει ἡ σατανικότης τοῦ σχεδίου δι' οὗ ἐπεδιώχθη ἡ ἐξαφάνισις τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ ἡ ἐκρίζωσις αὐτοῦ, ἰδίᾳ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

Πρὸς κατανόησιν τοῦ μεγέθους τῆς ἐπινοηθείσης τόσον σατανικῶς καταστροφῆς, πρέπει νὰ ἐξετασθῶσι κατὰ τὸ ἐνὸν λεπτομερῶς ὅλα τὰ χρησιμοποιηθέντα μέσα. Εἶναι δὲ ταῦτα: 1) Κατάργησις τοῦ προνομιακοῦ καθεστῶτος, 2) Στρατολογία τῶν Χριστιανῶν,

3) Φορολογία καὶ ἐπίταξις τῶν ἑλληνικῶν περιουσιῶν, 4) Ἐξισλαμισμός, 5) Δολοφονίαι καὶ βιαιοπραγίαι κατ' ἰδιωτῶν.

Διὰ τούτων ἁπάντων ἐγένετο ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία τῆς ἐν εὐρείᾳ κλίμακι ἐξοντώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ ἐξέτασις τῶν διαφόρων τούτων μέσων θὰ ἦναι τὸ ἀντικείμενον τοῦ Α' Μέρους τῆς παρούσης μελέτης, ἐν Β' δὲ Μέρει θέλει περιληφθῇ ἕκτον τι μέσον πρὸς τελειωτικὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἤτοι αἱ ἀθρόαι ἐκτοπίσεις τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν λόγῳ δῆθεν στρατιωτικῆς ἀνάγκης.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΠΡΟΣ ΕΞΟΝΤΩΣΙΝ ΤΟΥ ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΚΑΤΑΡΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΝΟΜΙΑΚΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ

Οἱ Τουρκογερμανοὶ ἐπεχείρησαν πρώτιστα νὰ διασαλεύσωσι αὐτὰ τὰ θεμέλια τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ. Ἐγνώριζον ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς διεσώθη ἐν ἡμέραις ζοφερᾶς καὶ σκληρᾶς δουλείας, χάρι εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ προνομιακοῦ καθεστῶτος, δυνάμει τοῦ ὁποίου καὶ μόνον διετηρήθησαν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ αἱ ἱεραὶ τοῦ Ἔθνους παραδόσεις. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν ἀμέσως νὰ προσβάλωσι τὸ προνομιακὸν τοῦτο καθεστώς, ὅπερ ἐσφαλμένως ἐθεώρουν ὡς συμπλήρωμα τῶν ἐν Τουρκίᾳ διομολογήσεων. Τὰ προνόμια ὧν ἀπήλαυον οἱ Χριστιανοὶ κατὰ τοῦτο διαφέρουσι τῶν διομολογήσεων, καθ' ὅτι ἀποτελοῦσιν ἱερὰν ὑποχρέωσιν τοῦ Κατακτητοῦ πρὸς τοὺς κατακτηθέντας, ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τοῦ θρησκεύματος, ἣν ἀναγνωρίζουσι καὶ πάντα τὰ πεπολιτισμένα χριστιανικὰ Κράτη ἀπέναντι τῶν Μουσουλμάνων εἰς τὰς χώρας ἐν αἷς ἀθρόον ὑπάρχει τὸ μουσουλμανικὸν στοιχεῖον καὶ αἱ ὁποῖαι εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν κατοχήν των : (Ἀλγέριον, Τύνις, Ἰνδίαι, Καύκασος κλπ.). Γερμανοὶ καὶ Τοῦρκοι ἐπεχείρησαν τὴν κατάργησιν τούτων βαθμιαίως διότι ἐγνώριζον ὅτι οὕτω καὶ μόνον ἦτο δυνατὴ ἡ ἐπίτευξις τῆς ἀφομοιώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου πρὸς τὸ μουσουλμανικὸν καὶ ὁ ἐκτουρκισμὸς κατ' ἀκολουθίαν τῆς χώρας.

1. Ἐκπαίδευσις.

Ἡ ἐργασία πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματός των ἤρξατο ἀπὸ τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προνομίων ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων εὑρίσκετο εἰς χεῖρας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ διηυθύνετο παρ' αὐτοῦ, ὡς ἀνεγνώρισε τὸ τοιοῦτον καὶ Βεζυρικὴ Ἐγκύκλιος τῆς 22 Ἰανουαρίου 1891.

Ἡ Ἐγκύκλιος προκειμένου περὶ ἐκπαιδεύσεως λέγει τὰ ἑξῆς: «Τὰ προγράμματα τῶν σχολείων θέλουσι συντάττεσθαι ἢ ἐπικυροῦσθαι ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν Μητροπόλεων. Ἐπίσης καὶ τὰ διπλώματα καὶ ἐνδεικτικὰ τῶν διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν ὑπὸ τῶν ἰδίων θέλουσιν ἐπικυροῦσθαι. Ἐπειδὴ δὲ πρέπει νὰ ὦσι καὶ κυβερνητικῶς γνωστά, ὅταν ὁ Ἐπιθεωρητὴς ἢ ὁ Διευθυντὴς τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ἐξετάζων τὴν ἐν τοῖς σχολείοις διδασκαλίαν, ἤθελε παρατηρήσει μάθημά τι ἀπᾷδον, ἢ διδάσκαλον καὶ διδασκάλισσαν μὴ ἔχοντας τοιοῦτον ἐνδεικτικόν, ἐν μὲν τῇ Κωνσταντινουπόλει τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις ἡ τοπικὴ Ἀρχὴ μετὰ τῶν Μητροπόλεων, θέλουσι συνεννοεῖσθαι, καὶ οὕτω δι' αὐτῶν θέλουσι κωλύεσθαι τὰ τοιαῦτα μαθήματα καὶ ἀντικαθίστασθαι οἱ τοιοῦτοι ἄνευ ἐνδεικτικῶν διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι».

Διὰ προσωρινοῦ Νόμου, τεθέντος εἰς ἐφαρμογὴν κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1915, ἐπέρχεται ἡ κατάργησις τοῦ προνομίου τούτου, καθ' ὅσον ἐν ἄρθρῳ 7 θεωροῦνται ὡς καθιδρύματα καὶ τὰ ὑπὸ κοινοτήτων καὶ σωματείων ἱδρυόμενα καὶ συντηρούμενα· οὕτω δὲ πάντα τὰ ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἀφομοιούμενα πρὸς τὰ τουρκικὰ ἰδιωτικά, ὑπόκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν τουρκικῶν Ἀρχῶν καὶ ἐξαρτῶνται ἀμέσως ἀπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Τοῦ Νόμου τούτου συνέπεια ὑπῆρξεν ὅτι ἐζητήθη ἀπὸ τὰς Μητροπόλεις καὶ τὸ Πατριαρχεῖον: 1) ὅπως ἡ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις διδασκαλία τῆς τουρκικῆς γλώσσης ἐπιβληθῇ ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τὴν τῆς ἑλληνικῆς, εἰσαχθῇ δὲ καὶ ἐν τοῖς παρθεναγωγείοις, 2) ὅπως ἡ γεωγραφία καὶ ἡ ἱστορία διδάσκωνται τουρκιστί, 3) ὅπως ἀποσταλῶσι ἀντίγραφα τῶν ὡρολογίων καὶ προγραμμάτων τῶν ἑλληνικῶν σχολῶν εἰς τοὺς

Τούρκους ἐπιθεωρητάς, καταρτισθῶσι δὲ στατιστικαὶ τῶν σχολῶν ἐπὶ τῇ βάσει Κυβερνητικῶν διαγραμμάτων, 4) ὅπως ἡ διδασκαλία τῶν ὀνομάτων ὀθωμανικῶν χωρίων, πόλεων, ὀρέων κλπ. γίνεται εἰς τοὺς μαθητὰς διὰ τῶν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐπισήμως παραδεδεγμένων ὀνομασιῶν π. χ. ἡ Κων]πολις θὰ λέγηται Σταμπούλ, τὰ Δαρδανέλλια, Τσανακαλὲ κλπ. 5) ὅπως τοῦ λοιποῦ ἁρμόδια πρόσωπα, πρὸς ἃ θὰ ἀπευθύνωνται οἱ διδάσκαλοι διὰ ζητήματα διδασκαλίας ἢ ἄλλα συναφῆ, θεωρῶνται οὐχὶ τὸ Πατριαρχεῖον καὶ αἱ Μητροπόλεις, ἀλλ' αἱ διευθύνσεις τῶν κοινοτικῶν καὶ ἰδιωτικῶν σχολῶν.

2. *Διαθῆκαι.*

Ὡσεὶ ὅμως μὴ ἤρκει τὸ κατὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως καίριον τοῦτο τραῦμα, ἐπεζητήθη καὶ ἡ εἰς ἄλλα σημεῖα παραβίασις τῶν προνομίων τοῦ Πατριαρχείου.

Οὕτω, ἐν ᾧ, κατὰ τὴν εἰρημένην Ἐγκύκλιον τοῦ 1891, πᾶσα ἐκ τῶν διαθηκῶν διαφορὰ μεταξὺ κληρονόμων τοῦ κηδεμόνος τῶν ἀνηλίκων, ἢ περὶ κύρους καὶ αὐθεντίας τῆς διαθήκης ἐδικάζετο παρὰ τοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου τοῦ Πατριαρχείου ἢ τῶν Μητροπόλεων, τὸ δικαίωμα τοῦτο κατηργήθη, καὶ ὡς πρὸς αὐτὰς τὰς μυστικὰς διαθήκας. Ὡς ἐκ τούτου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἕλληνος κ. Ῥίζου, διὰ τὴν διαθήκην του ἐπελήφθη τῆς διαδικασίας τὸ Σεϊχουλισλαμᾶτον καὶ ἐξέδωκεν ἀπόφασιν δημοσιευθεῖσαν διὰ τῆς Ἐπισήμου Ἐφημερίδος, ἐν ᾧ ἡ ἐν λόγῳ διαθήκη, συντεταγμένη δι' ἐπισήμου συμβολαιογραφικῆς πράξεως, ἔφερε τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ Πατριαρχείου καὶ πάντα νόμιμον τύπον. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀναμφιβόλως προδίδει τὴν ἐπικρατοῦσαν τάσιν τῆς ἀφαιρέσεως ἀπὸ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀρχῶν τοῦ δικαιώματος τοῦ συντάσσειν διαθήκας.

3. *Ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία.*

Πλὴν τούτου, εἰς τὸ ζήτημα τῆς διαδικασίας τῶν κληρικῶν, κατηργήθη τὸ προνόμιον ὅπερ εἶχον οὗτοι ὡς πρὸς τὴν κλήτευσιν, προσωποκράτησιν κλπ., ἐφηρμόσθη δὲ ἡ ἀπ' εὐθείας κλήτευσις αὐτῶν, ἄνευ τῆς γνώσεως τῆς οἰκείας Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς,

καὶ ἡ φυλάκισις αὐτῶν εἰς τὰς κοινὰς φυλακάς. Παραδείγματα τούτου πλεῖστα ὅσα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ ἐπὶ ἐννεάμηνον φυλάκισις τοῦ 'Αρχειοφύλακος τοῦ Πατριαρχείου 'Αρχιμανδρίτου 'Αλεξάνδρου, ἡ τοῦ ἡγουμένου τῆς ἐν Πριγκήπῳ ἱερᾶς Μονῆς τοῦ 'Αγίου Γεωργίου, ἡ τῶν ἱερέων τῶν ἐκκενωθέντων χωρίων Καλλικρατίας, Τσαντοῦ, Φαναρακίου, τῆς περιφερείας Μετρῶν, καὶ ἄλλων.

'Εκτὸς τούτων ἀφῃρέθη ἀπὸ τῶν 'Εκκλησιαστικῶν δικαστηρίων τὸ δικαίωμα ἐκδόσεως ἀποφάσεων προσωρινῶς ἐκτελεστῶν περὶ διατροφῆς, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τὰ 'Εκκλησιαστικὰ δικαστήρια ἐξωμοιώθησαν πρὸς τὰ τοῦ Σερῆ.

Πρὸς δέ, ἐν τῇ προθέσει των νὰ μειώσωσι τὸ κῦρος καὶ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ Πατριαρχείου, οἱ Τοῦρκοι οὐδόλως ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπέμβασίν του ὑπὲρ τῶν ἐξαναγκαζομένων εἰς ἐξισλαμισμὸν Χριστιανῶν. Παρὰ τὰ ἀνεγνωρισμένα εἰς τὸ Πατριαρχεῖον δικαιώματα, ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ 1915 ἀρνούμενοι πᾶσαν ἐπέμβασιν εἰς τὰ ἄνω ζητήματα, ὡς μαρτυρεῖ ἐπίσημον σημείωμα ὑπὸ ἡμερομηνίαν 28 'Ιουλίου 1915. Κατὰ τὸ σημείωμα τοῦτο, ἀποσταλὲν ἐξ ἀφορμῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Πατριαρχείου ὑπὲρ τῆς ἐκ Χρυσουπόλεως τῆς Χαλκηδόνος 13ετοῦς κόρης Σουλτάνας Νικολάου, ἀπαχθείσης βίᾳ ὑπὸ 'Οθωμανοῦ ἐκ τοῦ πατρικοῦ της οἴκου, τὸ 'Υπουργεῖον διὰ τοῦ οἰκείου τμηματάρχου ἐδήλωσεν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ὅτι «ἡ ὑπόθεσις ἀφορᾷ ἀποκλειστικῶς τοὺς ἐνδιαφερομένους γονεῖς, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουσι νὰ ἀποταθῶσιν ἀπ' εὐθείας εἰς τὰς τουρκικὰς 'Αρχάς, καὶ ἑπομένως ἡ μεσολάβησις τοῦ Πατριαρχείου εἶναι περιττή». Τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ κατὰ τὴν ἀπαγωγὴν τῆς 16έτιδος 'Ελένης Φωτίου Κατούμα, διαμενούσης εἰς τὴν συνοικίαν Ταταύλων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ ὅτε τὸ Πατριαρχεῖον διὰ τακριρίου ἐξέφρασε παράπονα διὰ τὴν μετατόπισιν τῶν 'Ελλήνων Κούταλης καὶ Μαρμαρᾶ· αὐτὸς ὁ Ταλαὰτ εἰς ἀπάντησιν ἐδήλωσεν ὅτι: «δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς θρησκευτικοὺς ἀρχηγοὺς νὰ ἐπεμβαίνωσιν εἰς ζητήματα ξένα τῆς δικαιοδοσίας των, δέον δὲ νὰ περιορίζωνται μόνον εἰς τὰ θρησκευτικά των καθήκοντα». Παρόμοιον τακρίριον τοῦ Πατριαρχείου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν διωγμῶν ἐπεστράφη κατὰ 'Ιούνιον τοῦ 1915 ὑπὸ τοῦ 'Υπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, μετὰ τῆς δηλώσεως: «Τὸ Πατριαρχεῖον δὲν ὀφείλει νὰ διαβιβάζῃ ταχρίρια περὶ τοιούτων ζητημάτων».

4. *Κοινότητες.*

Μετὰ τῶν προνομίων τοῦ Πατριαρχείου κατηργήθησαν καὶ τὰ δικαιώματα τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων.

Ἀναφαίρετον τούτων δικαίωμα ἦτο πάντοτε ἡ ἐκλογὴ τῶν δημογερόντων. Ἀπὸ τοῦ 1915 ἡ Κυβέρνησις ἤρξατο προβαίνουσα ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τὴν ἀπ' εὐθείας ἐκλογὴν δημογεροντίας, ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἐνορίαις Εὐαγγελιστρίας, Βλάγκας, Ξηροκρήνης κλπ.

Συγχρόνως ἤρξατο ἡ ὑπὸ διάφορα προσχήματα δήμευσις τῶν περιουσιῶν τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων, τῶν ἱερῶν μονῶν καὶ ἄλλων ἐθνικῶν ἱδρυμάτων. Ἐπιβεβαιοῖ τὸ τοιοῦτον ἐπίσημος ἔκθεσις τῆς ἐν Κων)πόλει Β. Πρεσβείας ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14 Ἀπριλίου 1916 (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 1188), λέγουσα τὰ ἑξῆς: «Ἀφορμὴν λαβὸν τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἔκ τινος ἀμφισβητήσεως κτήματος τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἐν Χάλκῃ, ἀπεφάσισε νὰ κηρύξῃ πάντα τὰ κτήματα τὰ ἐπὶ τῆς νήσου Χάλκης καὶ ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τῶν Μονῶν ὡς ἀδέσποτα, συμφώνως δὲ πρὸς τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὁ οἰκεῖος οἰκονομικὸς ἔφορος κατέλαβε ταῦτα».

Πρὸς ταῦτα, τὴν περὶ δημεύσεως τῶν ἐθνικῶν τῶν Ἑλλήνων κτημάτων τάσιν τῶν Γερμανοτούρκων καταδεικνύει καὶ τὸ γεγονὸς τῆς βιαίας ἐξαγορᾶς τοῦ ἐν Πριγκήπῳ Ὀρφανοτροφείου ἀντὶ 3,000 λιρῶν, ἔναντι τῆς ἐκ 30,000 λιρῶν πραγματικῆς του ἀξίας, ἡ βιαία κατάληψις τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς, καὶ ἰδίᾳ ἡ κατὰ Μάρτιον 1916 ληφθεῖσα ἐν Ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ ἀπόφασις καθ' ἣν εἰς τὰ Μοναστήρια ἀναγνωρίζεται τοῦ λοιποῦ ἰδιοκτησία μόνον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ περιλαμβανομένου ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντος αὐτὰ τοίχου, πάντα δὲ τὰ ἐκτὸς τοῦ τοίχου καὶ ὑπ' αὐτῶν διεκδικούμενα κτήματα, εἴτε δάση εἴτε ἄλλης φύσεως εἶναι ταῦτα, θεωροῦνται ἀδέσποτα καὶ ἰδιοκτησία τοῦ Δημοσίου. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως τῆς ἀπογυμνούσης τελείως τὰ Πατριαρχεῖα, τὰς ἑλληνικὰς κοινότητας καὶ μονὰς τῶν εἰς ἑκατομμύρια ὁλόκληρα ἀνερχομένων περιουσιῶν αὐτῶν, ἠδύνατο νὰ ἀνασταλῇ μόνον ἐὰν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἠπείλει ὡς ἀντίποινον τὴν κατάληψιν τῶν ἐν Ἑλλάδι Τουρκικῶν βακουφικῶν κτημάτων. Ἀτυχῶς ἦτο ἡ ἐποχὴ καθ' ἥν, μακρὰν τοῦ νὰ

ἀντιληφθῇ αὕτη τὴν τοιαύτην καταστροφήν, προέβαινε καὶ εἰς ἀμοιβὰς πρὸς τοὺς Τούρκους, οἷα ἦτο ἡ περίφημος ἐκείνη ἀπόφασις περὶ ἀποδόσεως διαμφισβητουμένων τουρκικῶν κτημάτων ἀξίας 20,000,000 δραχμῶν καὶ πλέον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς τοιαύτας ἐνεργείας, τὰς διασαλευσάσας τὸ θεμέλιον καὶ τὴν ὑπόστασιν τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ, ἐπεχειρήθη ἡ ἐξόντωσις αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς στρατολογίας. Ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ἐπεκράτησε τοιαύτη σατανικότης καὶ ἐφευρετικότης, ὥστε ἡ στρατολογία νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέσον ἀσφαλὲς τῆς ὑλικῆς πρῶτον καταστροφῆς τῶν Ἑλλήνων ὡς ἀτόμων, καὶ εἶτα τῆς ἀριθμητικῆς αὐτῶν ἐλαττώσεως, τοῦθ' ὅπερ ἦν καὶ ὁ κύριος σκοπός. Ἵνα κατανοηθῇ τοῦτο πρέπει νὰ γίνῃ γνωστὴ ὅλη ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς στρατολογίας τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανῶν.

Ἐπὶ τοῦ ἀπολυταρχικοῦ καθεστῶτος, ὡς γνωστόν, οἱ ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανοὶ ἐξῃροῦντο τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως, ἀντ' αὐτοῦ δὲ ὑπεχρεοῦντο εἰς καταβολὴν ἐτησίου φόρου πολεμικοῦ. Ἅμα τῇ ἐπαναφορᾷ τοῦ Συντάγματος, διὰ νόμου ἐθεωρήθησαν ὑποχρεούμεναι εἰς στρατολογίαν αἱ μέχρι τοῦ 31 ἔτους ἡλικίαι, τῶν λοιπῶν θεωρηθεισῶν ὡς ἀπαλλασσομένων, ἐπειδὴ εἶχον ἤδη καταβάλει τὸ πολεμικὸν ἀντισήκωμα.

Μετὰ τὴν συμμετοχὴν ὅμως τῆς Τουρκίας εἰς τὸν πόλεμον, διὰ νομοθετικοῦ διατάγματος ἐθεωρήθησαν ὑποχρεούμενοι εἰς στρατιωτικὴν θητείαν καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγοντες τὸ 48 ἔτος τῆς ἡλικίας των, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οἱ ὑπαγόμενοι εἰς τὰς ἐφεδρικὰς τάξεις ἀπηλλάσσοντο ἐπὶ καταβολῇ 45 λιρῶν ὡς στρατιωτικοῦ ἀντισηκώματος. Ὁ σκοπὸς τοῦ τοιούτου πρόδηλος· ἄνθρωποι μὴ ἐθισθέντες εἰς τὸν στρατιωτικὸν βίον βεβαίως θὰ προὐτίμων τὴν δι' ἀντισηκώματος ἀπαλλαγήν. Ἐπήρχετο λοιπὸν οὕτως ὑλικὴ ἀφαίμαξις διὰ τῆς στρατολογίας καὶ ἐκείνων, ἐφ' ὧν νομίμως οὐδὲν δικαίωμα εἶχεν ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις.

Πλὴν οἱ πλεῖστοι τῶν οὑτωσὶ στρατολογουμένων δὲν εὑρίσκοντο εἰς θέσιν νὰ καταβάλωσι τὸ στρατιωτικὸν ἀντισήκωμα.

Ἐπεκράτησε λοιπὸν ἡ σκέψις ὅπως οἱ προσερχόμενοι Ἕλληνες εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ ὑποβάλλωνται εἰς τοιαύτας στερήσεις καὶ κακουχίας, ὥστε ἢ νὰ ἀναγκάζωνται νὰ ἐκποιῶσι καὶ τὰς μικρὰς των περιουσίας πρὸς πληρωμὴν τοῦ ἀντισηκώματος καὶ ἀπαλλαγήν των, ἢ νὰ μὴ προσέρχωνται, ὁπότε καὶ ἐκηρύσσοντο φυγόστρατοι. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἐπετυγχάνετο ὁ πραγματικὸς σκοπὸς τῆς στρατολογίας, ἤτοι ἡ ἐξόντωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Πρὸς πληρεστέραν μάλιστα ἐπιτυχίαν διὰ νόμου καθωρίσθη τὸ σύστημα τῶν ἐργατικῶν λεγομένων ταγμάτων, εἰς ἃ κατετάσσοντο οἱ Χριστιανοί, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐμπιστευθῶσιν αὐτοῖς ἔνοπλον ὑπηρεσίαν. Τὰ ἐργατικὰ ταῦτα τάγματα ἀπεστέλλοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀνατολῆς πρὸς κατασκευὴν δημοσίων ὁδῶν, ἀνέγερσιν μουσουλμανικῶν οἰκιῶν, ἐργασίαν ἐν λατομείοις, καλλιέργειαν ἀγρῶν τῶν τούρκων μεταναστῶν, καὶ ἐν γένει ὑπεβάλλοντο εἰς διαφόρους ἀγγαρείας.

Ὁποία ὑπῆρξεν ἡ θέσις τῶν δυστυχῶν τούτων ἀνθρώπων βεβαιοῦσι διάφοροι ἐπίσημοι ἐκθέσεις, ἐξ ὧν παρατίθενται πρὸς πίστωσιν ἀποσπάσματά τινα.

Οὕτω ἔκθεσις τοῦ ἐν Βρυούλλοις Ὑποπροξενείου, ὑπ' ἀριθ. 319 καὶ ἡμερομηνίαν 15 Αὐγούστου 1915 (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 11536), ὡς ἑξῆς περιγράφει τὴν κατάστασιν τούτων: «Ἓν ἐκ τῶν αἰτίων τῆς κακοδαιμονίας τῶν ἐν Τουρκίᾳ ὁμογενῶν εἶναι, ὡς γνωστόν, καὶ ἡ στρατολογία τῶν Χριστιανῶν. Καὶ τοῦτο διότι εἰς τοιαύτας στερήσεις καὶ κακουχίας ὑποβάλλονται οἱ ἐν τῷ τουρκικῷ στρατῷ Χριστιανοὶ καὶ τοσοῦτον οἰκτρὰ εἶναι ἡ θέσις των, κατ' οὐδὲν διαφέρουσα τῆς τῶν κακούργων τῶν εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα καταδικασμένων, ὥστε, παρ' ὅλα τὰ δρακόντια μέτρα τῶν Ἀρχῶν, οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐνταῦθα ὁμογενῶν ἀπεφάσισε νὰ προσέλθῃ ἑκουσίως».

Ἑτέρα ἔκθεσις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 13 Ἰουλίου 1915 καὶ ἀριθ. 4099 (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 7981), ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «Φρικώδης ἡ κατάστασις τῶν χριστιανῶν στρατιωτῶν· κινδυνεύουσι νὰ ἀποθάνωσιν ἐκ πείνης, καθ' ὅσον τοῖς δίδεται ἐλαχίστη τροφή. Δι' ἔλλειψιν δῆθεν ἐμπιστοσύνης πρὸς τοὺς Χριστιανούς, διετάχθη ὁ σχηματισμὸς τῶν ἐργατικῶν ταγμάτων πρὸς κατασκευὴν ὁδῶν κλπ. Εἰς τοὺς ἐν

Τυρολόη 3000 χριστιανοὺς στρατιώτας δίδεται ἡμίσεια γαλέτα ἡμερησίως. Οἱ ἐκ Μαλγάρων ὁμογενεῖς στρατιῶται ἐργαζόμενοι εἰς λατομεῖον διετηρήθησαν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας μόνον μὲ χόρτα. Πολλάκις χρησιμοποιοῦνται δι' ἰδιωτικὰς ἐργασίας ὑπὸ τῶν Τούρκων».

Ἄλλη ἔκθεσις τοῦ ἐν Ἰκονίῳ Προξένου τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ ἡμερομηνίαν 7 Μαρτίου 1917, περιελθοῦσα τῷ Ὑπουργείῳ τῇ 18 Σεπτεμβρίου 1917 (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 7027) ἀναφέρει: «Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καταστρέφει καὶ ἐξοντώνει βαθμιαίως ἀλλ' ἀσφαλῶς τοὺς ἐν Τουρκίᾳ Ἕλληνας εἶναι ὁ Νόμος περὶ ἱδρύσεως ἐργατικῶν ταγμάτων ἀποκλειστικῶς ἐκ Χριστιανῶν. Δυνάμει τοῦ Νόμου τούτου οἱ δυστυχεῖς οὗτοι, στρατολογούμενοι καὶ κατατασσόμενοι εἰς τὰ ἐν λόγῳ ἐργατικὰ τάγματα, στέλλονται εἰς διαφόρους διευθύνσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τοῦ Εὐξείνου εἰς τὰ πέρατα τῆς Βαγδάτης, Καυκάσου, Μεσοποταμίας καὶ Αἰγύπτου, ἄλλοι μὲν πρὸς κατασκευὴν στρατιωτικῶν ὁδῶν, ἄλλοι πρὸς διάτρησιν σηράγγων διὰ τὸν σιδηρόδρομον τῆς Βαγδάτης, ἄλλοι πρὸς καλλιέργειαν ἀγρῶν κλπ. Οὐδόλως μισθοδοτούμενοι, κακῶς τρεφόμενοι καὶ ἐνδυόμενοι, ἐκτιθέμενοι εἰς τὰς καιρικὰς μεταβολάς, εἰς τὸν φλογερὸν ἥλιον τῆς Βαγδάτης καὶ τὸ ἀφόρητον ψῦχος τοῦ Καυκάσου, προσβαλλόμενοι ὑπὸ ἀσθενειῶν, πυρετῶν, ἐξανθηματικοῦ τύφου, χολέρας, ἀποθνήσκουσι κατὰ χιλιάδας. Καὶ μέχρι μέν τινος ἀπηλλάσσοντο τῆς στρατολογίας οἱ δυνάμενοι νὰ πληρώνωσι τὸ ἀντισήκωμα καὶ οὕτως ἐσώθησαν ἐκ τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ βεβαίου θανάτου οἱ σχετικῶς εὔποροι, ἀλλ' ἀπὸ πέντε μηνῶν ὑπεχρεώθησαν καὶ οὗτοι νὰ ὑπηρετήσωσιν εἰς τὰ ἐργατικὰ ταῦτα τάγματα. Ἐπισκεπτόμενος τὰ Νοσοκομεῖα τῆς πόλεως Ἰκονίου ἔβλεπον τοὺς δυστυχεῖς αὐτοὺς ἐξηπλωμένους εἰς τὰς κλίνας των ἢ εἰς τὸ δάπεδον, ζῶντας σκελετούς, ἀναμένοντας μετ' ἀγωνίας τὸν θάνατον ὡς σωτῆρα, ἵνα ἀπαλλαγῶσι τῶν δεινῶν καὶ τῶν στερήσεων ἃς ὑφίστανται. Τελεία ἔλλειψις φαρμάκων καὶ τροφῆς, καὶ μόνον ἰατρικὴ ἐπίσκεψις τοῖς παρέχεται δὶς τῆς ἡμέρας καὶ οὐδὲν ἕτερον. Οἱ δυνάμενοι ἐξ αὐτῶν νὰ σταθῶσιν εἰς τοὺς πόδας των περιέρχονται τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ἐπαιτοῦντες τεμάχιον ἄρτου. Διὰ νὰ δώσω δὲ πιστὴν εἰκόνα τῆς οἰκτρᾶς ταύτης καταστάσεως ἀρκοῦμαι νὰ εἴπω ὅτι τὸ νεκροταφεῖον τῆς πόλεως Ἰκονίου, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης θνησιμότητος τῶν

εἰς τὰ ἐργατικὰ τάγματα ἐργαζομένων ὁμογενῶν, ὑπερεπληρώθη τάφων, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων θάπτεται οὐχὶ εἷς, ὡς συνήθως, ἀλλὰ ῥίπτονται ὡς κύνες τέσσαρες, πέντε καὶ ἓξ ἐξ αὐτῶν».

Κατόπιν τῆς τοιαύτης καταστάσεως βεβαίως ἦτο φυσικὸν ὅπως οἱ Χριστιανοὶ μὴ προσέρχωνται εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ, προτιμῶσι δὲ τὸν λάθρα ἐκπατρισμόν ὅπως ἀποφύγωσι τὰ δεινοπαθήματα. Ἀλλ' ἀκριβῶς τοιαύτη ἦτο ἡ ἐπιθυμία τῶν Γερμανοτούρκων, καθότι οὕτω παρείχετο εὔλογος πλέον ἀφορμὴ διὰ παντοίας καταδιώξεις, διὰ τὴν λῆψιν δρακοντίων μέτρων, ἅτινα ἐπεξετείνοντο καὶ κατὰ τῶν οἰκογενειῶν καὶ συγγενῶν τῶν ἀνυποτάκτων.

Ἡ περὶ λήψεως τῶν τοιούτων μέτρων ἐπίσημος ἀπόφασις χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1915, ἐξεδόθη δὲ ὑπὸ τοῦ Στρατολογικοῦ Γραφείου Κωνσταντινουπόλεως· λέγομεν δ' ἐπίσημος, καθότι καὶ πρὸ αὐτῆς ἐξετελοῦντο ἐν τῇ πράξει ἀπὸ πολλοῦ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην κοινοποιηθέντα μέτρα. Διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης βαρύταται ἐπεβάλλοντο ποιναὶ κατὰ τῶν φυγοστράτων καὶ ἀνυποτάκτων, ἐὰν δὲν παρεδίδοντο ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας, τῶν οἰκογενειῶν ἅμα αὐτῶν ἀποστελλομένων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀνατολῆς· καὶ ὅπερ χεῖρον οὐδεμία ἐγίνετο διάκρισις ὡς πρὸς ἐκείνους οἵτινες ἀπηλάθησαν ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἀρχῶν ἢ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εὑρίσκοντο ἐν τῇ ξένῃ.

Ἕκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ πόσον ἀσφαλὴς διὰ τοῦ μέτρου τούτου ἦτο ἡ συμπλήρωσις τῆς ἐξοντώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐὰν μάλιστα ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ φανατισμὸς μεθ' οὗ ἐγίνετο ἡ ἐφαρμογή του, ἥτις δὲν ἐπεξετάθη φυσικὰ ἐπὶ τῶν μουσουλμάνων φυγοστράτων. Πρὸς κατανόησιν ἀρκεῖ νὰ ριφθῇ ἓν βλέμμα ἐπὶ τῶν κάτωθι ἀποσπασμάτων ἐπισήμων ἐκθέσεων.

Οὕτω ἡ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 12 Δεκεμβρίου 1914 καὶ ἀριθ. 672 ἔκθεσις τοῦ ἐν Κυδωνίαις Ὑποπροξένου τῆς Ἑλλάδος (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 47298) ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «Περὶ τὴν 5ην πρωϊνὴν ὥραν στρατιῶται περιέζωσαν στενῶς τὰς Κυδωνίας καὶ φρουροὶ μὲ ἐφ' ὅπλου λόγχην ἐπολιόρκησαν τὰς Ἑλληνικὰς οἰκίας καὶ αὐτὸ τὸ Προξενεῖον, ἐμποδίζοντες τὴν κυκλοφορίαν. Συγχρόνως ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητὴς ἐκάλει διὰ προκηρύξεως τοὺς φυγοστράτους νὰ παρουσιασθῶσι, τοὺς δὲ πολίτας νὰ παραδώσωσι τὰ τυ-

χὸν κρυπτόμενα ὅπλα. Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἤρξατο ἡ κατ' οἶκον ἔρευνα ὑπὸ ἀξιωματικῶν, οἵτινες οὐδὲ αὐτῶν τῶν ἐκκλησιῶν ἐφείσθησαν. Κατὰ τὴν ἔρευναν πολλὰ πρωτάκουστα ἔκτροπα συνέβησαν, συνελήφθησαν δὲ ἄνω τῶν 200 ὁμογενῶν. Ἐν Γενιτσαροχωρίῳ μάλιστα χωροφύλακες κατὰ τὴν ἔρευναν ἐπειράθησαν νὰ βιάσωσι γυναῖκας. Ἀλλ' ὅ,τι ὑπερβαίνει πᾶσαν περιγραφὴν εἶναι τὰ ἐν Μοσχονησίοις συμβάντα. Ἐκκλησίαι ἐσυλήθησαν, ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐδάρησαν καὶ ἐβασανίσθησαν· οὕτω Κόπανός τις ὀνόματι ἐρρίφθη ἐντὸς λάκκου καὶ ἐτρυπᾶτο μὲ βελόνας, ὅπως προδώσῃ τὰ ἐν Μοσχονησίοις κεκρυμμένα δῆθεν ὅπλα καὶ τοὺς φυγοστράτους. Ὁ Ἐπίσκοπος Φώτιος, ἱερεῖς καὶ πρόκριτοι συνελήφθησαν, ἐδάρησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν ἐντὸς μύλου, ἀπολυθέντες μετά τινας ἡμέρας. Σκοπὸς τῆς πρὸς σύλληψιν τῶν φυγοστράτων καὶ ἀνεύρεσιν ὅπλων ἐρεύνης εἶναι ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ, ὁ ἀφοπλισμὸς τῶν κατοίκων καὶ ἡ ἀποθάρρυνσις διὰ διαφόρων καταθλιπτικῶν μέσων τοῦ ὁμογενοῦς στοιχείου. Κατὰ τὴν ἀγρίαν ταύτην ἔρευναν στίφη βασιβουζούκων περιεκύκλωσαν τὴν πόλιν περιμένοντα τὸ σύνθημα ὅπως εἰσέλθωσι πρὸς λεηλασίαν καὶ καταστροφὴν αὐτῆς. Ὁ στρατιωτικὸς Διοικητὴς ἠκούσθη λέγων «μία ἢ δύο τοιαῦται ἔρευναι καὶ θὰ ἐρημωθῇ ἀνδρῶν ἡ πόλις, καὶ τότε μὲ μία κλωτσιὰ ῥίπτομεν τὰς γυναῖκας εἰς τὴν θάλασσαν».

Ἐν τῇ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 15 Αὐγούστου 1915 καὶ ἀριθ. 319 προμνησθείσῃ ἀνωτέρω ἐκθέσει ἐκ Βρυούλλων μεταξὺ ἄλλων γράφονται καὶ τὰ ἀκόλουθα: «Τὸ ἀπόγευμα τῆς 8 τρέχοντος, ὁ γραμματεὺς τῆς ἀστυνομίας, ἡ μάστιξ καὶ τὸ φόβητρον τῶν ἐνταῦθα ὁμογενῶν, ἐξελθὼν ὡς συνήθως ἀνὰ τὰς συνοικίας τῆς πόλεως πρὸς ἀνεύρεσιν κρυπτομένων φυγοστράτων, ἠθέλησε νὰ εἰσέλθῃ εἴς τινα παρὰ τὴν συνοικίαν Μπαζελῆ οἰκίαν, ἵνα προβῇ εἰς τὴν σχετικὴν ἔρευναν. Εἷς ἐκ τῶν συνοδευόντων χωροφυλάκων ἐξεσφενδόνισεν ἀρκούντως ὀγκώδη λίθον κατὰ τοῦ κυνὸς τῆς οἰκίας, ἐπιτεθέντος κατὰ τῶν εἰσερχομένων. Ὁ λίθος ὅμως παρεξέκλινε τοῦ σκοποῦ του καὶ ἐκτύπησε τὸν γραμματέα τῆς ἀστυνομίας σοβαρῶς εἰς τὴν κεφαλήν, ὃν μετέφερον σχεδὸν ἀναίσθητον εἰς τὸν οἶκόν του. Αἱ Ἀρχαὶ μαθοῦσαι τὸ ἀτύχημα τοῦτο καὶ νομίζουσαι ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀντεκδικήσεως ἐκ μέρους Χριστιανοῦ τινος, τοῦ δράστου μὴ ὁμολογήσαντος τὴν πρᾶξίν του,

διέταξαν ὅπως ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῆς συνοικίας ἐκείνης συλληφθῶσιν. Πράγματι μετ' ὀλίγον, ἄνδρες, γυναῖκες, γέροντες, ἀσθενεῖς, λεχοὶ καὶ βρέφη εἰσέτι, ὡδηγοῦντο εἰς τὴν ἀστυνομίαν. Τὸ ἀνωτέρω γεγονὸς ἐνέσπειρε πανικὸν εἰς ἅπασαν τὴν πόλιν. Αὐθωρεὶ τὰ καταστήματα ἐκλείσθησαν, πάντες δὲ κατέφυγον εἰς τὰς οἰκίας των μετὰ τρόμου καὶ ἀγωνίας ἀναμένοντες τὸ ἀποτέλεσμα.—Τῇ 10 Αὐγούστου φυγόστρατός τις συλληφθεὶς ἐντὸς τῆς οἰκίας του ὑπό τινος στρατιώτου ἠρνεῖτο νὰ ἀκολουθήσῃ τοῦτον. Προστρέξαντες τότε ἄλλοι στρατιῶται ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ διὰ τῶν ξιφολογχῶν, τραυματίσαντες αὐτὸν εἰς διάφορα μέρη τοῦ σώματός του.—Ἐν τέλει δὲ χθὲς τὴν νύκτα αἱ Ἀρχαί, προκειμένου νὰ προσκαλέσωσιν ὑπὸ τὰ ὅπλα τοὺς Χριστιανοὺς τοὺς ἄγοντας τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας των, προέβησαν ἀντὶ πάσης ἄλλης προσκλήσεως εἰς τὴν ἄμεσον σύλληψιν αὐτῶν».

Οὐδεμία ἀμφιβολία ἀπομένει περὶ τοῦ σκοποῦ ὃν ἐπιδιώκουσιν οἱ Τοῦρκοι διὰ τῆς στρατολογίας τῶν Χριστιανῶν ὡς ἀποδεικνύει ἔκθεσις ὑπὸ ἡμερομηνίαν 19 Μαΐου 1916 ἐξ Ἀμισσοῦ, ἐν ᾗ μεταξὺ ἄλλων γεγονότων, ἐμποιούντων φρίκην, ἀναφέρονται καὶ τὰ ἑπόμενα, ἅτινα ἀναιροῦσι τελείως τὴν δικαιολογίαν τῶν Τούρκων ὅτι προέβαινον εἰς τοιαῦτα μέτρα διότι ἐπανειλημμέναι ἀμνηστεῖαι δὲν ἴσχυσαν νὰ πείσωσι τοὺς φυγοστράτους ὅπως προσέλθωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ : «Οἱ παραδιδόμενοι ἐκ τῶν φυγοστράτων κατὰ ἑκατοντάδας ἐρρίφθησαν εἰς τὰς ἐδῶ φυλακάς· ἀφέθησαν δὲ ἐπὶ ἕνα καὶ ἥμισυ μῆνα ἄνευ ἄρτου χωρὶς νὰ ληφθῇ μέριμνά τις περὶ αὐτῶν· ἐζήτησα ἐπανειλημμένως νὰ τοῖς δοθῇ τοιοῦτος, ἀλλ' ὁ Μουτεσαρίφης ἐκώφευε· μετέβη παρ' αὐτῷ ὁ βουλευτής........ ἀλλ' οὐδεμίαν σημασίαν ἔδωκε καὶ εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ τοὺς τρέφωμεν, ὅπως μὴ ἀποθάνωσιν ἐκ πείνης. Τέλος ἀφοῦ τοιουτοτρόπως τοὺς ἐβασάνισε, ἔδεσεν αὐτοὺς κατὰ ἑκατοντάδας μὲ χειροπέδας καὶ τοὺς ἀπέστειλε δεσμίους εἰς Σεβάστειαν, διανύσαντας 15 ἡμερῶν δρόμον καθ' ὃν ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα».

Τὴν ζοφερότητα τῆς ὅλης ταύτης εἰκόνος, ἣν παρουσιάζουσι τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα, συμπληροῦσι τὰ γεγονότα τῆς περιφερείας Κερασοῦντος.

Ἐκ τῆς ὡς ἄνω πόλεως ἀναφέρεται ἐπισήμως καὶ αὐθεντικῶς, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 21 Ἀπριλίου 1917, ὅτι, ἐξ ἀφορμῆς 300 φυ-

γοστράτων, ἐξεκενώθησαν καὶ ἐπυρπολήθησαν 88 ἑλληνικὰ χωρία, ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1916 μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου 1917. Οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τούτων, ἀνερχόμενοι εἰς 30,000 περίπου, κατὰ τὸ πλεῖστον γυναῖκες, παιδία καὶ γέροντες, μετεφέρθησαν βίᾳ εἰς τὸν Νομὸν Ἀγκύρας, ἐν μέσῳ δριμυτάτου χειμῶνος, ἐν ἐποχῇ ἐπιδημιῶν, καὶ χωρὶς νὰ ἐπιτραπῇ αὐτοῖς νὰ παραλάβωσιν οὐδὲ τὰ ἐνδύματά των. Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τούτου τὸ ἓν τέταρτον ἀπέθανε καθ' ὁδόν, συνεπείᾳ τῶν κακουχιῶν, τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΕΠΙΤΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΙ

1. Ἐπιτάξεις.

Ὡς συμπλήρωμα τῆς βιαίας στρατολογίας, δι' ἧς ἐπεδιώχθη ἡ ἐξόντωσις τοῦ ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικοῦ στοιχείου, δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ τεθὲν εἰς ἐφαρμογὴν μέτρον τῆς ὑπὸ τύπον ἐπιτάξεως λεηλασίας, κυριολεκτικῶς, τῶν ἑλληνικῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων, τῶν παρανόμων φορολογιῶν καὶ καταλήψεων τῶν περιουσιῶν τῶν μετατοπιζομένων πληθυσμῶν.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Συντάγματος ἐν Τουρκίᾳ ἐπεδιώχθη διὰ τοῦ ἐμπορικοῦ ἀποκλεισμοῦ ἡ ὑλικὴ καταστροφὴ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ μέτρον τοῦτο προηγουμένως ἐφηρμόσθη ἐναντίον τῶν Αὐστριακῶν, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ζητήματος τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης, ἀργότερον δὲ ἐτελειοποιήθη διὰ τῆς διαδόσεως τῶν ὑπομνημάτων τῆς Deutsche Palestina Bank. Πλὴν ὁ ἐμπορικὸς οὗτος ἀποκλεισμὸς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἄμεσον τῶν Ἑλλήνων ὑλικὴν καταστροφήν, καθ' ὅσον οὗτοι εἶχον ἐν ἑαυτοῖς μεγάλην ἐμπορικὴν ζωήν, ἦσαν κάτοχοι οὐχὶ εὐκαταφρονήτων περιουσιῶν καὶ εἶχον ἀνθρώπινον ὑλικὸν ἀρκετόν μεθ' οὗ ἠδύναντο νὰ συναλλάσσωνται.

Ἐφηρμόσθη λοιπὸν πρὸς ἐπιτυχίαν ἐν πρώτοις τὸ σύστημα τῶν λεγομένων ἐπιτάξεων, συνεχιζομένου βεβαίως ἀδιαπτώτως καὶ

τοῦ ἐμπορικοῦ ἀποκλεισμοῦ συστηματικώτερον. Οὕτως ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς νὰ ἔχωσι δοσοληψίας μὲ τοὺς Ἕλληνας, οὓς ἐστέρησαν καὶ τοῦ δικαιώματος νὰ εἰσάγωσιν ἐμπορεύματα, ἁπανταχοῦ δὲ τῆς Ἀνατολῆς ἱδρύθησαν τουρκικὰ ἐμπορικὰ πρακτορεῖα πρὸς εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν ἐμπορευμάτων ἀποκλειστικῶς διὰ Μουσουλμάνων.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐπιτάξεων τούτων παρέχει πληροφορίας ἔκθεσις ἐκ Κων)πόλεως, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 13 Νοεμβρίου 1915 καὶ ἀριθ. 6353 (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 39904), ἐξ ἧς καταφαίνεται ὁ τρόπος τῆς καταστροφῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου. Αἱ ἐπιτάξεις ἐλάμβανον χαρακτῆρα δημεύσεως τῶν Ἑλληνικῶν περιουσιῶν καὶ διαρπαγῆς αὐτῶν. Καὶ πῶς ἄλλως δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ διαρπαγὴ τὸ τοιοῦτον, ἐφ' ὅσον εἶναι γνωστὸν ὅτι βαθμηδὸν τὸ μέτρον τῶν ἐπιτάξεων ἐγενικεύθη οὕτως ὥστε καὶ ἁπλοῖ στρατιῶται, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀδείας, νὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰς οἰκίας, ὡς συνέβη κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1915 εἰς Βρύουλλα, καὶ δι' ἀπειλῶν νὰ παραλαμβάνωσι τὰ ἐναποθηκευθέντα ἐν αὐταῖς χόρτα, ὄσπρια κλπ., ἐπωφελούμενοι δὲ τῆς περιστάσεως νὰ κλέπτωσι καὶ πᾶν ὅ,τι εὕρισκον πρὸ αὐτῶν; Καὶ ὅταν ἐπιτρέπηται εἰς ἀξιωματικοὺς καὶ πολιτικοὺς ὑπαλλήλους νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰ ἑλληνικὰ καταστήματα, νὰ διαρπάζωσι πρὸς ἴδιον ὄφελος πᾶν τὸ προστυχὸν χωρὶς νὰ καταβάλλωσι τὸ ἀντίτιμον ἢ νὰ δίδωσιν ἀπόδειξιν, εἶναι καὶ τοῦτο ἐπίταξις; Βεβαίως δὲ δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ἐπίταξις τὸ γενικῶς λαβὸν χώραν γεγονός, καθ' ὃ ἐλαμβάνοντο παρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ αὐτὰ τὰ ἐν ταῖς οἰκίαις των τρόφιμα, ὅπως καταδικασθῶσιν οὕτω εἰς βέβαιον λιμόν.

2. *Φορολογίαι.*

Τὰς διὰ τοιούτου συστήματος γινομένας ἐπιτάξεις ἐπηκολούθουν αἱ καθ' ἑκάστην ἐπιβαλλόμεναι καταναγκαστικαὶ φορολογίαι, ὁτὲ μὲν ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ὁτὲ δὲ ὑπὲρ τοῦ Κομιτάτου, χάριν δῆθεν τῶν προσφύγων, ὁτὲ δὲ ὑπὲρ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, τῶν ἐνδυμάτων τῶν στρατιωτῶν καὶ ἄλλων σκοπῶν.

Αἱ φορολογίαι αὗται κατ' ἀρχὴν ἐγίνοντο ὑπὸ τύπον θεατρικῶν παραστάσεων καὶ ἑκουσίων (!) εἰσφορῶν· εἰς ἀμφοτέρας ὅμως τὰς περιστάσεις ὁ Ἕλλην δὲν ἦτο ἐλεύθερος νὰ δώσῃ ὅ,τι ἠδύνατο καὶ ἤθελεν, ἀλλ' ἐπεβάλλετο αὐτῷ τὸ αὐθαιρέτως ὑπὸ τῆς πρώτης τυχούσης ἐπιτροπῆς ὁριζόμενον ποσόν. Εἶτα ἐφηρμόσθη τὸ σύστημα τῆς δι' ἀπειλῶν ἐπιβολῆς ὡρισμένου ποσοῦ εἰς ἑκάστην πόλιν ἢ χωρίον, εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ ὁποίου ὑπεχρεοῦντο οἱ κάτοικοι πρὸς ἀνέγερσιν στρατώνων σήμερον, πρὸς ἐγκατάστασιν τηλεφώνων αὔριον, καὶ καθ' ἑξῆς μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νὰ γίνωνται τοιαῦται βίαιαι εἰσφοραὶ πρὸς ἀνέγερσιν μουσουλμανικῶν σχολῶν ἢ ἀγορὰν ἀλωνιστικῶν μηχανῶν ὑπὲρ τῶν μουσουλμανικῶν χωρίων.

Οὕτω κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1915 τὸ χωρίον Ἰμβρὶκ - Τεπὲ τῆς περιφερείας Κεσσάνης ὑπεχρεώθη εἰς τὴν καταβολὴν χιλίων λιρῶν Τουρκίας πρὸς ἀγορὰν ἀλωνιστικῶν μηχανῶν. Κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1915 ὑπεχρεώθησαν αἱ ἐν τῇ περιφερείᾳ Προύσης κωμοπόλεις Μετζητιὲ εἰς τὴν καταβολὴν 800 λιρῶν τουρκικῶν, Σιγὴ 150 λιρῶν τουρκικῶν, Τρίγλια 700 λιρῶν τουρκικῶν ὑπὲρ τοῦ Κομιτάτου πρὸς συντήρησιν δῆθεν τῶν προσφύγων. (Ἔκθεσις τοῦ Ὑποπροξενείου Προύσης τῆς 10 Ἰανουαρίου 1915 πρὸς τὴν ἐν Κων]πόλει Πρεσβείαν, ὑπ' ἀριθ. 84. Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 3396). Τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Κυδωνιῶν καὶ Μοσχονησίων, οἵτινες διὰ δαρμῶν καὶ φυλακίσεων ἐξηναγκάσθησαν νὰ καταβάλωσι 2,500 λίρας τουρκικὰς ὑπὲρ τῶν ἐνδυμάτων τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, καὶ 2,000 λίρας τουρκικὰς ὑπὲρ τῆς ἀνοικοδομήσεως στρατῶνος, νὰ πληρώσωσι ·φόρον ἐπὶ τῶν ἀλεύρων τεθέντα ὑπὲρ τοῦ στόλου καὶ νὰ ἀγοράσωσι ἀντὶ οὐχὶ εὐτελοῦς τιμήματος δελτάρια φέροντα εἰκόνας τῶν ἡγεμόνων τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας.

Ἡ Γερμανοτουρκικὴ ὅμως ἐφευρετικότης δὲν περιωρίσθη μόνον μέχρι τοῦ σημείου τούτου ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῆς ὁλικῆς καταστροφῆς τῶν Ἑλλήνων· προὐχώρησε καὶ ἔτι περαιτέρω. Διὰ τῆς μεθόδου τῶν ἀγγαρειῶν συνελαμβάνοντο ὅλοι οἱ δυνάμενοι νὰ ἐργασθῶσιν, ἀδιακρίτως ἡλικίας, καὶ ἀνετίθετο εἰς αὐτοὺς ἡ καλλιέργεια ἀγρῶν Μουσουλμάνων μεταναστῶν, ἀφῃρεῖτο δ' ἀπ' αὐτῶν καὶ αὐτὴ ἡ σπορὰ οὕτως ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ χρησιμοποιήσωσι τοὺς ἰδίους αὐτῶν ἀγροὺς καὶ συνεπῶς νὰ ἀπολαύσωσι καὶ

τὰς ἐκ τῆς ὁπωσδήποτε καλλιεργείας αὐτῶν ὑλικὰς ὠφελείας.

Ἐν συνδυασμῷ πρὸς ταῦτα, τὰ πάντα ἐμηχανεύοντο ὅπως μὴ γίνωνται οἱ πληθυσμοὶ κάτοχοι οἱασδήποτε συγκομιδῆς τῶν καρπῶν των, ὡς βεβαιοῖ περὶ τούτου σχετικὴ ἐκ Κυδωνιῶν ἔκθεσις τῆς 18ης Αὐγούστου 1915 ὑπ' ἀριθ. 257 (Ἀρχ. Ὑπουργ. Ἀριθ. 1333): «Ἦλθεν ἡ ἐποχὴ τῆς συγκομιδῆς τοῦ ἐλαιοκάρπου. Τὰ πάντα μηχανεύονται αἱ Ἀρχαὶ ὅπως μὴ συλλεγῇ ὁ ἐλαιόκαρπος. Οἱ τολμῶντες νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν δέρονται, λῃστεύονται, συλλαμβάνονται ὡς στρατεύσιμοι, πληγώνονται καὶ φονεύονται ὑπὸ ἐπιδρομέων Τούρκων, ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματα τῶν Ἀρχῶν. Πάντα ταῦτα γίνονται, ὅπως οἱ Κυδωνιεῖς παραιτηθῶσι τῆς συλλογῆς τοῦ ἐλαιοκάρπου των, ὃν οἱ Τοῦρκοι συλλέγουσι δι' ἴδιον λογαριασμόν.»

Ἐπὶ πλέον δι' εἰδικῆς κατηχήσεως προτρέπονται οἱ Μουσουλμάνοι οὐδὲν ἐκ τῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας χρεῶν των νὰ πληρώνωσι. Ὁποίας οἰκονομικὰς συνεπείας ἔσχε τὸ μέτρον τοῦτο ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων, οὓς ἀπέκλεισαν καὶ πάσης ἐμπορικῆς ἐργασίας καταστήσαντες τὸ ἐμπόριον τουρκικὸν μονοπώλιον, περιγράφει ἔκθεσις τοῦ 1917 ἐκ Κερασοῦντος, διαβιβασθεῖσα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 119 ἐκθέσεως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείας (Ἀρχ. Ὑπουργ. Ἀριθ. 4901), ἐν ᾗ λέγονται τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: «Τὸ Κομιτᾶτον ἀπέστειλεν εἰς ὅλα τὰ μουσουλμανικὰ χωρία εἰδικοὺς ἀπεσταλμένους, οἵτινες ἐκήρυττον ὅτι ὁ Σουλτᾶνος ἐθέσπισε σεισάχθειαν τῶν πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς χρεῶν τῶν Τούρκων καὶ διέτασσεν ἐπὶ ποινῇ ἀγχόνης τοὺς Τούρκους οὐ μόνον νὰ μὴ πληρώσωσί τι πρὸς τοὺς χριστιανοὺς δανειστάς των, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἦσαν κολλῆγοι νὰ μὴ δώσωσι τὴν νενομισμένην μορτὴν εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἰδιοκτήτας τῶν ἀγροτικῶν ἰδιοκτησιῶν. Πράγματι δὲ κατώρθωσαν ὥστε, ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου μέχρι σήμερον, οὐδεὶς σχεδὸν Τοῦρκος νὰ πληρώσῃ τι εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπέναντι τῆς ὀφειλῆς του ἢ μορτῆς. Ἐπειδὴ δὲ τὸ οἰκονομικὸν σύστημα τοῦ τόπου συνίστατο εἰς τὸ νὰ διανέμωσιν εἰς τοὺς χωρικοὺς μέχρι τοῦ Ἰουλίου ἅπαν τὸ διαθέσιμον χρῆμα καὶ νὰ ἀρχίζωσι τὰς εἰσπράξεις των ἀπὸ τῶν μέσων Αὐγούστου, οἱ Ἕλληνες, ὡς ἐκ τῆς ἀπαγορευτικῆς ταύτης προπαγάνδας τῶν Τούρκων, εὑρέθησαν εἰς κρίσιμον οἰκονομικὴν θέσιν, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον αἱ μὲν Τράπεζαι οὐ μόνον ἀνέστειλαν τὰς πιστώ-

σεις των, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἐζήτουν ἐπιμόνως τὰ δοθέντα αὐτοῖς δάνεια, ἐξ ἄλλου δέ, ἕνεκα τῆς ἐπιστρατεύσεως, εἶχον οὗτοι ἐπείγουσαν ἀνάγκην νὰ ἐξεύρωσι χρήματα πρὸς πληρωμὴν τῶν στρατιωτικῶν ἀντισηκωμάτων».

Τοὺς τρόπους τούτους τῆς ἐμμέσως καὶ κρυφίως ἐπιδιωκομένης ὑλικῆς καταστροφῆς συνεπλήρωσεν ἡ ἐκποίησις διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως τῶν περιουσιῶν τῶν μετατοπιζομένων ἑλληνικῶν χωρίων, ὡς μαρτυρεῖ, σὺν ἄλλοις πολλοῖς, τὸ γεγονὸς τῆς περιφερείας Προύσης, ἐξ ὀλίγων χωρίων τῆς ὁποίας, μόνον ἐκ τοῦ ἐλαίου ἔλαβεν ἡ Κυβέρνησις 1,500,000 λίρας τουρκικάς, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἑξῆς, ὅπερ περιέχεται ἐν ἐκθέσει ὑπὸ ἡμερομηνίαν 25 Φεβρουαρίου 1917 ἐξ Ἀμισσοῦ: «Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας αἱ ἀποθῆκαι καπνῶν τῶν ἐμπόρων μας ἀπηλλάγησαν τῆς κατασχέσεως καὶ ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς ἡ διὰ πληρεξουσίων ἀντιπροσώπων πώλησις τῶν καπνῶν. Ἐν τούτοις τὰ καπνὰ τῶν χωρίων, ὅσα ἐξεκενώθησαν χωρὶς νὰ πυρποληθῶσιν, ὡς τοῦ Ἐλιάζκιοΐ, Ἀνδρεάντων, Τεκέκιοΐ, Καδήκιοΐ κλπ., ἐτέθησαν εἰς δημοπρασίαν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας θὰ γίνῃ ἡ ὁριστικὴ αὐτῶν κατακύρωσις, τὸ δὲ χρῆμα θὰ παραλάβῃ ἡ Κυβέρνησις, ἐν ᾧ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν οἱ ἰδιοκτῆται τῶν καπνῶν τούτων χωρικοὶ ἀποθνήσκουσιν ἐκ τῆς πείνης».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΕΞΙΣΛΑΜΙΣΕΙΣ

Οὑτωσὶ ἐπιδιωχθείσης καὶ ἐπιτευχθείσης τῆς ἐπὶ οἰκονομικοῦ ἐδάφους ἐξοντώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ ἀριθμητικὴ ἐλάττωσις ἐπεζητήθη διὰ τῶν βιαίων ἢ τεχνηέντως ἐπιτυγχανομένων ἐξισλαμίσεων.

Ὁ ἀνατρέχων εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Νεοτουρκικοῦ Συντάγματος ἀναμιμνήσκεται ἀμέσως τοῦ πατάγου ὃν προεκάλεσε τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Τουρκικῇ Βουλῇ. Συνεπείᾳ τοῦ ἐγερθέντος τότε θορύβου ὡρίσθη ὅριον ἡλικίας τῶν ἐξισλαμιζομένων καὶ αἱ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμεναι διατυπώσεις.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῶν διωγμῶν, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἐξισλαμισμοὶ ἀπετέλουν μέρος τοῦ ἐπινοηθέντος συστήματος, ἐθεωρήθη καλὸν ὅπως σιωπηρῶς τεθῶσι κατὰ μέρος οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα καὶ ἐπιδιωχθῇ συστηματικῶς ὁ ἐξισλαμισμὸς τῶν Χριστιανῶν διὰ διαφόρων μέσων, ὧν ὁ σατανικώτερος ὑπῆρξεν ὁ διὰ τῆς ἱδρύσεως τῶν λεγομένων ὀρφανοτροφείων ἐν Πανόρμῳ, ἱδρυτὴς τῶν ὁποίων εἶναι αὐτὸς ὁ φὸν Λίμαν Πασσᾶς, σχὼν τὸ θράσος νὰ ζητήσῃ ὅπως καὶ τὸ ὁμογενὲς στοιχεῖον διὰ συνεισφορᾶς 10 χιλιάδων λιρῶν τουρκικῶν συντελέσῃ εἰς τὴν ἵδρυσιν καὶ παγίωσίν των (Τηλεγράφημα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῆς 17 Μαρτίου 1917. Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 3272). Ὁ σκοπὸς τῶν ὀρφανοτροφείων τούτων κατ' ἐπίφασιν φαίνεται φιλανθρωπικός, ἐὰν ὅμως ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὅτι εἰς ταῦτα παραδίδονται Ἑλληνόπαιδες, ἀπορφανισθέντα τέκνα φονευθέντων γονέων, τέκνα βιαίως ἀποσπασθέντα ἐκ τῶν ἀγκαλῶν τῆς μητρός των, ἢ ῥιφθέντα εἰς τὰς ὁδοὺς ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων ἐλλείψει τροφῆς, ἧς ἐστέρησαν αὐτοὺς οἱ Τοῦρκοι, καὶ ὅτι οἱ Ἑλληνόπαιδες οὗτοι λαμβάνουσιν ἀνατροφὴν καὶ μόρφωσιν καθαρῶς τουρκικήν, θὰ κατανοηθῇ ἀμέσως ὅτι ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς φιλανθρωπίας ὑποκρύπτεται τὸ παιδομάζωμα τῆς Ἁλώσεως καὶ ἡ προσπάθεια δημιουργίας δι' αὐτοῦ νέου Γενιτσαρισμοῦ.

Καὶ ὁ τρόπος μὲν οὗτος ἀφορᾷ εἰς τοὺς Ἑλληνόπαιδας. Τί γίνεται δὲ ὡς πρὸς τὰς Ἑλληνίδας;

Ἐὰν θελήσῃ τις νὰ διατρέξῃ τὰς προξενικὰς ἐκθέσεις περὶ διωγμῶν ἀπὸ τοῦ 1915—1917 ἴσως οὐδεμία θὰ εὑρεθῇ ἥτις νὰ μὴ ἀναφέρῃ βιαίας ἀπαγωγὰς καὶ ἐξισλαμίσεις. Καὶ ἦτο ἀδύνατον ἄλλως γενέσθαι, ἐφ' ὅσον εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ ἐνέργεια αὕτη ἀπεφασίσθη, ὡς προελέχθη, κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1915, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἐκτουρκισθῇ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον.

Καὶ ἐπεδιώχθη τοῦτο σατανικῶς καὶ μεθοδικῶς διὰ τῶν μικτῶν συνοικισμῶν, πάντοτε μὲ πλειονοψηφίαν ἀρρένων μουσουλμάνων καὶ ἑλληνίδων γυναικῶν πρὸς ἐξαναγκασμὸν εἰς μικτοὺς γάμους. Τὸ τοιοῦτον βεβαιοῖ ἔκθεσις ἐκ Κων)πόλεως ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14 Ἰανουαρίου 1916, ἐν ᾗ ἀναφέρεται ὅτι ὁδηγίαι ἀπεστάλησαν πρὸς τὴν Νομαρχίαν Προύσσης ἐκ μέρους τῆς Κεντρικῆς Κυβερνήσεως, καθ' ἃς οἱ Ἕλληνες πρόσφυγες ἔδει νὰ ἐγκατασταθῶσι καθ' ὁμάδας 10—30 οἰκογενειῶν εἰς μουσουλμανικὰ

χωρία μὲ ἀναλογίαν πάντοτε 10 °/₀ ἐπὶ τοῦ μωαμεθανικοῦ πληθυσμοῦ. Τίς δύναται νὰ ἀποδώσῃ ἀντίθετον ἑρμηνείαν εἰς τὰς ὁδηγίας ταύτας, ὅταν ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τὰς καθ' ἑκάστην γινομένας σποραδικὰς ἐξισλαμίσεις, εἰς ἃς μέγαν ῥόλον παίζει καὶ ἡ πεῖνα εἰς ἣν κατεδικάσθησαν οἱ Ἕλληνες χριστιανοί;

Τὰ ἀνωτέρω ἐνισχύονται ἔτι μᾶλλον ἐξ ἐκθέσεως, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14 Ἰουνίου 1915, διαβιβασθείσης διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 4409 ἀναφορᾶς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείας (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 8670), καθ' ἣν αἱ ἐξισλαμίσεις ὀφείλονται συνήθως εἰς τὴν ἀσκουμένην βίαν ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν, αἵτινες πρώτιστον καθῆκον θεωροῦσιν ὅπως, μόλις ἐγκατασταθῶσιν οἱ ἐκτοπιζόμενοι Ἕλληνες εἰς τουρκικὰ χωρία, ὑποδεικνύωσιν αὐτοῖς ὅτι τότε μόνον θὰ τοῖς δοθῇ τροφὴ ὅταν ἐξισλαμισθῶσιν.

Ἐν ἑτέρᾳ ἐκθέσει ὑπὸ ἡμερομηνίαν 16 Ἀπριλίου 1915 ἐκ Βαλουκεσέρ, διαβιβασθείσῃ διὰ τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω ἀναφορᾶς τῆς Πρεσβείας Κωνσταντινουπόλεως (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 8760), ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς; «Ἐντολῇ τῶν Κυβερνητικῶν Ἀρχῶν, ἀνὰ 5 καὶ 10 οἰκογένειαι ἀποστέλλονται εἰς τὰ τουρκικὰ χωρία μετ' αὐστηρᾶς διαταγῆς πρὸς τοὺς κατὰ τόπους τούρκους Μουχτάρηδες, ὅπως ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέψωσιν εἰς τοὺς πρόσφυγας ἵνα ἐξέλθωσι τῶν χωρίων εἰς ἃ ἀποστέλλονται. Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα; Ἢ θὰ ἀποθάνωσι τῆς πείνης ἐλλείψει ἐργασίας ἢ θὰ ἐξισλαμισθῶσιν. Τὸ πρῶτον ἤρξατο, τὸ δεύτερον ἐπίκειται. Ἄλλως τε ὁ σκοπὸς τῶν Ἀρχῶν εἶναι ἡ ἐξισλάμισις τῶν προσφύγων, ὡς τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς κατὰ πάντα τρόπον γενομένης πιέσεως καὶ ἐκ τῆς αὐστηρᾶς διαταγῆς πρὸς τοὺς Μουχτάρηδες, ὅπως δίδωσιν εἰς τοὺς ἀπίστους πρόσφυγας 20 λεπτὰ τὴν ἡμέραν».

Ἐκ τῶν ἐκθέσεων τούτων καταδεικνύεται ὅτι αἱ ἐξισλαμίσεις ἐθεωρήθησαν σπουδαῖον μέσον πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐξοντωτικοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων προγράμματος, περὶ τὸν ἄξονα τοῦ ὁποίου ἐστρέφετο καὶ στρέφεται διαρκῶς ἐν Τουρκίᾳ ἡ πολιτεία ἐπισήμων καὶ ἀνεπισήμων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΚΑΚΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΒΙΑΙΟΠΡΑΓΙΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω μέσων, πρὸς ἐπιδίωξιν τοῦ ἐξοντωτικοῦ τῶν Ἑλλήνων διωγμοῦ, κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογὴν καὶ ἄλλα μέσα, ποικίλλοντα μὲν ἀναλόγως τῶν περιστάσεων καὶ τῶν προσώπων, πάντα ὅμως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ αὐτοῦ ὡρισμένου καὶ προμελετημένου προγράμματος ἐφαρμοζόμενα καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τείνοντα. Καὶ δή :

Α') Τὸ σύστημα τῶν διαδοχικῶν μεμονωμένων κακουργημάτων, ἀντὶ τῶν ἀθρόων σφαγῶν αἵτινες κατὰ τὴν πρώτην τῶν διωγμῶν περίοδον ἐσημειώθησαν. Ἐσκόπει δὲ τὸ σύστημα τοῦτο εἴτε τὴν τρομοκράτησιν τοῦ πληθυσμοῦ, ὅπως περιορισθῇ οὗτος ἐν ταῖς πόλεσι καὶ χωρίοις καὶ μὴ μεταβαίνῃ εἰς τὰ ἀγροτικὰ κτήματά του καὶ τὰς ἄλλας ἐργασίας του, καταδικαζόμενος εἰς οἰκονομικὴν φθίσιν καὶ μαρασμόν, εἴτε τὴν ἐξαφάνισιν προσώπων ἅτινα ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των ἠδύναντο νὰ ἐπιδράσωσιν εὐεργετικῶς ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ καταδυναστευομένου λαοῦ, ἢ καὶ νὰ βοηθήσωσιν αὐτὸν οἰκονομικῶς. Ἀμφότερα ταῦτα ἀντετίθεντο πρὸς τὴν βάσιν τοῦ ἐφαρμοζομένου προγράμματος, οὗ εἷς τῶν σκοπῶν ἦτο ὁ διὰ τοῦ τρόμου ἐξαναγκασμὸς εἰς ἑκούσιον ἐκπατρισμόν.

Διότι πῶς ἄλλως δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι μεμονωμένα ἀλλὰ συνεχῆ καὶ διαδοχικὰ κακουργήματα τελούμενα ἀτιμωρητεὶ πρὸ τῶν ὀμμάτων αὐτῶν τῶν Ἀρχῶν; Θὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς κοινὰ ἐγκλήματα σκοπὸν ἔχοντα τὴν λῃστείαν; Ἀλλὰ τότε διατί νὰ συλλαμβάνωνται τὰ θύματα ἐντὸς τῶν χωρίων καὶ ὑπὸ τὰ ὄμματα πάντων, νὰ ἀπάγωνται δὲ μετὰ ταῦτα διὰ νὰ φονευθοῦν, ἀφ' οὗ βασανισθοῦν; Πῶς ἐξηγεῖται τότε τὸ ἐν ἐκθέσει τοῦ Γ. Προξενείου Σμύρνης ὑπὸ ἡμερομηνίαν 12 Δεκεμβρίου 1914 καὶ ἀριθ. 9157 (Ἀρχ. Ὑπουργ. Ἀριθ. 890) ἀναφερόμενον, ἵνα μόνον ἓν παράδειγμα ἐκ τῶν πολλῶν παραθέσωμεν, ὅτι συνελήφθη ὁμογενὴς ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ Ἄππα τοῦ Δενιζλῆ καὶ ἐσώθη, ἀφ' οὗ ὡρκίσθη ὅτι θὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ ἔδαφος;

Ἀναμφιβόλως καὶ οἱ φόνοι εἶναι ἓν ἐκ τῶν μέσων τοῦ ἀνθελληνικοῦ διωγμοῦ. Περὶ τούτου μαρτυρεῖ ἔκθεσις τοῦ ἐν Σμύρνῃ Γεν. Προξενείου ὑπ' ἀριθ. 60 τῆς 22 Δεκεμβρίου 1915 (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 5960), ἀναφέρουσα ὅτι μόνον ἐν τῷ Νομῷ Ἱερισσοῦ, πλὴν τοῦ Σαντζακίου Μούγλων, ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1914 μέχρι τέλους Δεκεμβρίου 1915 διεπράχθησαν ὑπὲρ τοὺς 200 φόνοι ὁμογενῶν. Ἐπίσης μαρτυρεῖ καὶ ἔκθεσις ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 5 Ἰανουαρίου 1916 καὶ ἀριθ. 16 (Ἀρχ. Ὑπουργ. Ἀριθ. 2931), ἐξ ἧς ἀποσπῶνται τὰ ἑξῆς: «Καθ' ἣν στιγμὴν οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες τοῦ Σκοποῦ, τῆς ἑλληνικωτέρας καὶ ἀνδρικωτέρας κοινότητος τῆς Θρᾴκης, ἐγκαταλείποντες πατρίδα καὶ περιουσίας, ἔφευγον ἐν θρήνοις καὶ ὀδυρμοῖς ὑπὸ τοὺς πενθίμους ἤχους τῶν κωδώνων τῆς ἐκκλησίας των, τοὺς ὁποίους ἐπίτηδες ἔκρουον οἱ βάρβαροι μετ' ἀλλαλαγμῶν εἰς ἔνδειξιν ὅτι κηδεύεται ὁ Σκοπός, ἀπέσπασαν ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῶν οἰκογενειῶν των τὸν Παπακυριακόν, τοὺς ἀδελφοὺς Κωνσταντοπούλους, τὸν Πελοπίδαν Δαβατζανίδην, τὸν Ζαφείριον Ζαφειριάδην καὶ τὸν Θεόδωρον Κοκκάλαν, πάντας ἐγκρίτους πολίτας καὶ ἐπιστήμονας καί, ὁδηγήσαντες αὐτοὺς ἡμίσειαν ὥραν ἔξω τῆς πόλεως, πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, ἀπεκεφάλισαν αὐτοὺς δίκην προβάτων, τὰ δὲ πτώματα αὐτῶν ἔμειναν ἐκεῖ βορὰ τῶν ὀρνέων καὶ τῶν κυνῶν. Δύο ἡμέρας πρότερον συνέλαβον ἄλλον ἔγκριτον πολίτην καὶ ἐκ τῶν μᾶλλον εὐπαιδεύτων τῆς πόλεως Σκοποῦ, τὸν Σῖμον Σιμόπουλον, ὃν ἀπεκεφάλισαν κατόπιν ἀνηκούστων μαρτυρίων ἔξω τῆς πόλεως».

Β') Οἱ δαρμοὶ καὶ αἱ φυλακίσεις, ἀποτελεσματικὸν ὡσαύτως μέσον ἐξοντώσεως, τοῦτο δὲ διότι πολλοὶ μὲν διὰ τοῦ δαρμοῦ ὑπεχρεοῦντο νὰ καταθέτωσιν εἰς βάρος ἄλλων ὑποβολιμαῖα καὶ ἀνύπαρκτα πράγματα καὶ οὕτω ἐφευρίσκοντο ἑκάστοτε δικαιολογίαι τῶν ἐπισυμβαινόντων κακουργημάτων εἰς βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ἄλλοι δέ, φυλακιζόμενοι καὶ καταδικαζόμενοι ὑπὸ τῶν στρατοδικείων ἀναιτίως, ἐσήποντο εἰς τὰς φυλακὰς ἢ ἀπέθνησκον ἐκ τῶν διαφόρων μολυσματικῶν νόσων καὶ τῆς κακῆς διαίτης.

Γ') Αἱ ἀτιμώσεις, διὰ τῶν ὁποίων ἀναμφιβόλως ἐπετυγχάνετο ἡ καταστροφὴ τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας καὶ

ἡ ἠθικὴ κατάπτωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐπεδείχθη δὲ κατὰ ταύτας ὅλη ἡ γνωστὴ ἀσελγὴς φύσις τῶν Τούρκων καὶ τὰ κακοῦργα ἔνστικτα αὐτῶν· διότι ποῦ τοῦ κόσμου ἠκούσθη, χωροφύλακες ὁδηγοῦντες εἰς τὰς φυλακὰς ἀθώας τῶν Ἑλλήνων συζύγους καὶ κόρας νὰ βιάζωσι καὶ διακορεύωσι αὐτὰς καθ' ὁδόν ;

Ὁ Ἕλλην, ἀναφέρει ἔκθεσις ὑπ' ἀριθ. 2905 καὶ ἡμερομηνίαν 16 Σεπτεμβρίου 1915 (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 10831) τοῦ ἐν Κυδωνίαις Ὑποπροξένου, εἶναι παρίας καὶ ἡ τιμή του ἕρμαιον τοῦ πρώτου τυχόντος βασιβουζούκου, ὅστις ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς Κυβερνήσεως νὰ ὀργιάζῃ εἰς βάρος αὐτοῦ». Ὁ αὐτὸς Ὑποπρόξενος ἐν ἑτέρᾳ ἐκθέσει λέγει ὅτι : «χωροφύλαξ τις ἀπήγαγε τὴν κόρην Δέσποιναν Στεφανῆ ἐκ τοῦ χωρίου Γκιουμέτσι καὶ ἐπ' αὐτῆς ἠσέλγησε πρῶτον ὁ ἐκεῖ ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς Νουρῆ βέης καὶ εἶτα διαδοχικῶς οἱ χωροφύλακες καὶ οἱ ὑπάλληλοι. Στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι ἐγκαθιδρυόμενοι εἰς τὰς διαρπαγείσας ἑλληνικὰς οἰκίας μετατρέπουσιν αὐτὰς εἰς κέντρα ἀκολασίας καὶ βδελυρότητος· εἰς τὰ καταφύγια ταῦτα ὁδηγούμεναι βίᾳ Ἑλληνίδες παρθένοι διακορεύονται καὶ περὶ τὰς 200 εἶναι ἤδη ἔγκυοι».

Τὰ αὐτὰ βεβαιοῖ ἔκθεσις ὑπὸ ἡμερομηνίαν 1 Ἀπριλίου 1915 ἐκ Γανοχώρων, ἐν ᾗ, ἐξιστορουμένης τῆς συλλήψεως τῶν συζύγων τῶν φυγοστράτων καὶ τῶν δαρμῶν οὓς ὑπέστησαν αὗται, ἐπιπροστίθεται ὅτι πᾶσαι αἱ φυλακισθεῖσαι νύκτωρ ἠτιμάσθησαν, ὅτι δὲ ἐπὶ πλέον οἱ χωροφύλακες ἠσέλγησαν ἐπὶ συλληφθέντος τινὸς φυγοστράτου.

Ἐκείνη ὅμως ἥτις δίδει πιστὴν εἰκόνα τῶν ἀτιμώσεων αἵτινες ἐπισυμβαίνουσιν εἰς βάρος τῶν Ἑλληνίδων εἶναι ἡ ἐκ Πανόρμου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 10 Ἰουνίου 1915 ἔκθεσις, διαβιβασθεῖσα δι' ἀναφορᾶς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείας ὑπ' ἀριθ. 4406 (Ἀρχ. Ὑπουργ. Ἀριθ. 8670), ἥτις ἀναφέρει τὰ ἑξῆς περιστατικά, προκειμένου περὶ τῶν ἐκτοπισθέντων πληθυσμῶν: «Γυναῖκες καὶ κοράσια περιφέρονται ἐν τοῖς καφενείοις τῶν χωρίων, ἐξαναγκαζόμεναι βίᾳ ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς χοροὺς ἀσέμνους μέχρι βαθμοῦ ὥστε νὰ μὴ δύναμαι νὰ τοὺς περιγράψω».

Δ') Διάφορα τεχνάσματα πρὸς πρόκλησιν πενίας καὶ στερήσεων, ἤτοι κλοπαί, διαρπαγαί, ἄρνησις παροχῆς σίτου καὶ ἀλεύρων, ἀπαγόρευσις εἰς τοὺς ἐκτοπιζομένους πληθυσμοὺς νὰ παραλαμβάνωσιν ἔστω καὶ ἐλάχιστόν τι μεθ' ἑαυτῶν κατὰ τὴν ἀναχώ-

ρησιν. Τοῦ εἴδους τούτου τοῦ διωγμοῦ ὑπῆρξαν πάμπολλα τὰ θύματα.

Οὕτω τηλεγράφημα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ ἡμερομηνίαν 15 Ἰουλίου 1915 καὶ ἀριθ. 4116 (Ἀρχ. Ὑπουργ. Ἀριθ. 7744) ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «Τῶν ἐκ Μαδίτου προσφύγων, ἀνερχομένων περίπου εἰς 1730, ἀποθνήσκουσι καθ' ἡμέραν 2 ἕως 3 ἐκ πείνης· εἰς τὸν πρῶτον σιδηροδρομικὸν σταθμὸν μετὰ τὸν Πάνορμον εὑρίσκονται, ἀπὸ τῆς 23ης Ἰουνίου, 6—7 χιλιάδες πρόσφυγες στερούμενοι τῶν πάντων· 30—40 ἐξ αὐτῶν ἀποθνήσκουσι καθ' ἑκάστην ἐκ πείνης καὶ δίψης, διότι οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπιτρέπουσιν αὐτοῖς νὰ προμηθεύωνται ἄρτον καὶ ὕδωρ».

Εἰς ἄλλην ἔκθεσιν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 26 Μαΐου 1916 ὑποβληθεῖσαν δι' ἀναφορᾶς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείας ὑπ' ἀριθ. 548 (Ἀρχ. Ὑπουργ. Ἀριθ. 5079) ἀναφέρονται τὰ ἀκόλουθα: «Ὅλοι οἱ πρόκριτοι καὶ ἔντιμοι ἄνθρωποι τῶν χωρίων μας ἐδάρησαν καὶ δέρονται ἀνηλεῶς ὑπὸ τῶν χωροφυλάκων οἵτινες κατασπαταλῶσι τὸ ὀλίγον ἄλευρον τὸ ὁποῖον ἀπέμεινεν εἰς τοὺς πτωχοὺς κατοίκους· τρώγουσι κατὰ ἑκατοντάδας τὰ πρόβατα καὶ τὰς ἀγελάδας τῶν χωρικῶν καὶ ἐξαναγκάζουσιν αὐτοὺς διὰ μαστίγων νὰ τοῖς προμηθεύωσι ρακὴν καὶ ζάκχαρην, εἴδη καθ' ὁλοκληρίαν ἐξηντλημένα, ἀγοραζόμενα ὑπὸ τῶν δυστυχῶν εἰς τιμὰς ἀνηκούστους. Διὰ νὰ ἀποστερήσωσι δὲ αὐτοὺς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἄρτου, τοὺς ἐμποδίζουσι νὰ ἐργάζωνται εἰς τοὺς ἀγρούς των, ἀπειλοῦντες ὅτι θὰ φονεύωσι πάντα ὅστις ἤθελε φωραθῇ καλλιεργῶν τὰ κτήματά του».

Ε') Αἱ ἀπελάσεις, μέτρον τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ ἐξορισθῶσιν ἐκ τῶν διαφόρων πόλεων καὶ χωρίων ὅλοι οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ δυνάμενοι νὰ τείνωσι χεῖρα ἀρωγὸν πρὸς τὸν δυναστευόμενον ἑλληνικὸν πληθυσμόν. Οὕτω κατ' ἔκθεσιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείας τοῦ μηνὸς Μαρτίου 1915 καὶ ὑπ' ἀριθ. 1246 (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 2866), βεβαιοῦται ὅτι μέχρι τῆς 8ης ἰδίου μηνὸς εἶχον ἐξορισθῇ εἰς Μπιλετζίκ, Γενῆ-Σεχὶρ καὶ λοιπὰ μέρη τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μ. Ἀσίας, ὑπὲρ τοὺς διακοσίους πρόκριτοι ἐξ αὐτῆς τῆς Κων/πόλεως.

Ἑτέρα ἐξ Ἀτταλείας ἔκθεσις (ὑπ' ἀριθ. 67 τῆς 6 Ἀπριλίου), πληροφορεῖ ὅτι ἀπὸ τῆς εἰς τὸν πόλεμον συμμετοχῆς τῆς Τουρκίας ἀπηλάθησαν ἐξ Ἰκονίου καὶ τῶν πέριξ 600 πρόκριτο-

περίπου, ἐκ Σπάρτης 31, ἐκ Φοίνικος 19, οἵτινες ἀπεστάλησαν εἰς Μπαξὶρ τοῦ Ἰκονίου, δηλ. 60 ὥρας μακρὰν τῆς ἰδίας πατρίδος των· δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι παρέμεινεν ἄγνωστος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκ τῆς ὑπαίθρου χώρας ἀπελαθέντων. Παρόμοιαι ἀπελάσεις προκρίτων ἔλαβον χώραν καὶ εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἀμισοῦ καὶ ἀλλαχοῦ.

ς΄) Αἱ συμμορίαι, τῶν ὁποίων κύριον ἔργον ἦτο νὰ περιφέρωνται ἀνὰ τὴν ὕπαιθρον χώραν καὶ ἐξαναγκάζωσι τοὺς Ἕλληνας νὰ μὴ ἐξέρχωνται ἐκ τῶν πόλεων καὶ χωρίων των πρὸς καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν των, ὅπως οὕτω, ἐξαντλούμενοι ὑπὸ τῆς πείνης καὶ ἐκ φόβου, ἀποφασίζωσιν ἑκουσίως νὰ ἐκπατρίζωνται. Αἱ συμμορίαι αὗται διηυθύνοντο ὑπὸ ἀξιωματικῶν τῆς χωροφυλακῆς, μέλη δὲ αὐτῶν ἦσαν τρόφιμοι τῶν φυλακῶν, βαρύποινοι κατάδικοι, ἀπαλλαγέντες πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου τούτου, καὶ ἐν γένει διάφορα κακοποιὰ στοιχεῖα. Περὶ τοῦ ἔργου τῶν συμμοριῶν τούτων, αἵτινες ὡς στίφη ἀτάκτων ἀνοργάνωτα παρουσιάζονται κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ 1913 — 14, ἀναφέρει μὲν καὶ ἔκθεσις ἐξ Ἀδριανουπόλεως ὑπὸ ἡμερομηνίαν 30 Μαρτίου 1915 καὶ ἀριθ. 19, (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 7278), κυρίως ὅμως λεπτομερῶς τὰ περὶ τούτων ἐγένοντο γνωστὰ ἐξ ἐκθέσεως ἐκ Σμύρνης ὑπὸ ἡμερομηνίαν 10 Ἰανουαρίου 1915 καὶ ἑτέρας ὑπὸ ἡμερομηνίαν 30 Μαρτίου 1915 καὶ ὑπ' ἀριθ. 72 (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 7278), ἐξ ὧν καταφαίνεται ἡ ὅλη ὀργάνωσις αὐτῶν.

Οὕτω διὰ τὸν Νομὸν Ἀϊδινίου, κέντρον τῆς ὀργανώσεως τῶν συμμοριῶν ἦτο ἡ Μαγνησία, ὁπόθεν καὶ καθωρίσθη ὅπως ἑδρεύῃ δεκαπενταμελὴς συμμορία ἐν τῇ περιφερείᾳ Σαλιχλῆ, δεκαμελὴς ἐν τῇ τοῦ Δεμιρτζῆ, δεκαπενταμελὴς ὡσαύτως ἐν τῇ τῶν Κούλων καὶ ἰσάριθμος ἐν τῷ Καζᾷ Φιλαδελφείας.

Ἡ πρώτη δρᾶσις τῶν συμμοριῶν τούτων ἐσημειώθη ἐν τῇ περιφερείᾳ Γκιόρδες, ὅπου ἐπιτευχθέντος τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ καὶ οὐδενὸς Ἕλληνος τολμῶντος νὰ ἐξέλθῃ ἀνὰ τὴν ὕπαιθρον χώραν, εἰσῆλθεν αὕτη ἐν αὐτῇ τῇ κωμοπόλει καὶ προέβη εἰς λεηλασίαν τοῦ καταστήματος τοῦ Χατζῆ-Ἐμμανουὴλ Ἀθανάσογλου.

Τῶν συμμοριῶν Δεμιρτζῆ καὶ Σαλιχλῆ ἡ ἀποστολὴ ἦτο ὅπως ἐνεργῶσι κατὰ τῶν Χριστιανῶν τῶν ἐμπορευομένων ἐν μουσουλμανικοῖς χωρίοις, τοὺς ὁποίους ἐξηνάγκαζον διὰ φορολογιῶν, ἀπειλῶν καὶ δαρμῶν νὰ ἀπομακρύνωνται τοῦ ἔργου των· ἐπὶ

πλέον προέβαινον καὶ εἰς λεηλασίαν τῶν καταστημάτων αὐτῶν.

Ἡ δρᾶσις τῶν συμμοριῶν τούτων ἐπεξετάθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, ὑπὸ στρατιωτικὴν στολήν, νὰ λυμαίνωνται καὶ αὐτὴν τὴν περιφέρειαν Σμύρνης, πρὸ τῶν προθύρων τῆς ὁποίας ἐντὸς διμήνου διαστήματος συνέβησαν πέντε ἐπιθέσεις κατὰ Χριστιανῶν, οἰκούντων ἐν τοῖς κτήμασιν αὐτῶν, πέριξ τῆς Σμύρνης.

Ἡ ἐνοχὴ καὶ ἡ σύμπραξις μετ' αὐτῶν τῶν Ἀρχῶν καταδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι, ὅτε ὁ λήσταρχος Χατζῆ-Μουσταφᾶς ἐπέβαλε φορολογίαν 5 χιλιάδων λιρῶν τουρκικῶν εἰς τὸ χωρίον Μουρσουλῆ τοῦ Νομοῦ Ἀϊδινίου καὶ οἱ χωρικοὶ κατήγγειλαν τὸ γεγονὸς εἰς τὸν Μουδίρην Δεμιρτζῆ, πρὸς ὃν παρέδωκαν καὶ τὴν σχετικὴν ἐπιστολήν, οὗτος συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισε Χριστιανούς τινας ὡς πλαστογραφήσαντας δῆθεν τὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἐχαρακτήρισεν ὡς ἀνυπόστατον.

Πρὸς κατάδειξιν τῶν καταστροφῶν ἃς ἐπέφερον αἱ συμμορίαι αὗται εἰς τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμόν, ἀρκεῖ νὰ λεχθῇ ὅτι δι' αὐτῶν διεπράττοντο οἱ φόνοι τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅτι οἱ συμμορῖται οὗτοι ἀπετέλουν οἱονεὶ τὸ ἐκτελεστικὸν τμῆμα τῆς ὅλης πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Ἑλλήνων δράσεως καὶ δρώσης ἔτι ὀργανώσεως.

Πρὸς πιστοποίησιν εἰδικῶς τῶν ἐν τῷ παρόντι Κεφαλαίῳ σημειουμένων, κατὰ ποικίλας κατηγορίας, διωγμῶν ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου, παρατίθεται κατωτέρω σχετικὸς στατιστικὸς πίναξ, καταρτισθεὶς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκθέσεων τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἡμετέρων Προξενικῶν Ἀρχῶν. Δὲν περιλαμβάνει οὐχ ἧττον οὗτος εἰμὴ ἐλάχιστον μέρος τῶν διαπραχθεισῶν κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα τουρκικῶν βιαιοπραγιῶν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ δοθῇ πλήρης ὀνομαστικὸς κατάλογος τῶν ὁμογενῶν θυμάτων, διότι εἰς τὰς Προξενικὰς Ἀρχὰς ἦτο δυσχερεστάτη καὶ πολλάκις ἀδύνατος ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τῆς ὑπαίθρου χώρας. Εἰς γνῶσιν τούτων περιήρχοντο ἑπομένως τὰ ὀνόματα μόνον τῶν παθόντων ὅσα εἴτε ἐκ τῆς ἐξεχούσης θέσεώς των, εἴτε ἐκ συμπτώσεων δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποκρυβῶσιν ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν, αἵτινες ἀνέπτυσσον ἰδιαίτερον ζῆλον πρὸς συγκάλυψιν τῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐγκλημάτων. Εἶναι δ' ἀφ' ἑτέρου βεβαιωμένον ὅτι πλεῖσται ἐκθέσεις Προξενικῶν Ἀρχῶν, ἰδίᾳ τοῦ ἔτους 1916, οὐδέποτε περιῆλθον πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείαν ἢ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

τῶν διαπραχθέντων κακουργημάτων·
ἐναντίον Ἑλλήνων

Σμύρνη

1914	Ἰούλιος	Γ. Παξινός, Κ. Παξινός, 5 ἀδελφοὶ Τσίχλα, Σκυριανός, Φ. Καμπίρης, Ἀ. Λουτράρης, Λάλας, ἐφονεύθησαν εἰς Κιοστένι.
»	»	Ἀ. Παπαϊωάννου, Γ. Γεωργιάδης, Ἀ. Χριστοδούλου Χαλκιᾶς, εἰς τὸ χωρίον Ἄσκιοι.
»	»	Κ. Ὀρφανός, Γ. Τσεραβέλλης, ἐκρεουργήθησαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βρυούλλων.
»	Αὔγουστος	Δύο ἀδελφοὶ Σταματίου καὶ ὁ ὑπηρέτης των ἐφονεύθησαν παρὰ τὸ Γκιουλισσάρ. Αἱ γυναῖκες Τριανταφύλλη καὶ Ζαχαροῦλα Ἀσπρομμάτη ἠτιμάσθησαν παρὰ στρατιωτῶν.
»	Σεπτέμβριος	Οἱ ἀδελφοὶ Ἀ. καὶ Ζ. Καβακιώτη ἐφονεύθησαν πλησίον τοῦ Γκαλὶ-τεκελί.
»	»	Γ. Καγριτσόγλου καὶ ὁ υἱός του Ἠλίας ἐφονεύθησαν εἰς Ἀγιασολούκ.
»	»	Οἱ ἀδελφοὶ Ἰ. καὶ Ε. Κοντογιάννη ἐφονεύθησαν εἰς Δεβελίκιοϊ
»	»	Ἰ. Μιχάλιος, Ἰ. Τσινιρόγλου, ἐφονεύθησαν εἰς Κουρουτσεσμέ.
»	»	Καραγιάννης, Σπανούδης, ἐφονεύθησανεἰς Οὔσκιοϊ.
»	Δεκέμβριος	Ἰ. Προκοπίου, Γ. Χαραλαμπίδης, Γ. Μυλωνᾶς, ἐκρεουργήθησαν εἰς τὸ χωρίον Καραουλάνι.
»	»	Οἱ ἀδελφοὶ Κωνσταντέλλη, Σ. Σάμιος, Κα-

			ραπαναγιώτης καὶ ὁ υἱός του, Τσεμέλης, ἐφονεύθησαν πλησίον τοῦ Σεβδίκιοϊ.
1914	Δεκέμβριος		Π.Τσομλοτσόγλου, Π. Κεχαγιόγλου, Δ. Τσιλονόγλου, ἐφονεύθησαν πλησίον τοῦ Σαλιχλῆ.
»	»		Κιρκιντσόλης, Καλφίλης, Ν. Κρασασούνης καί τις Δημήτριος, καταγόμενοι ἐκ Μακεδονίας, ἐκρεουργήθησαν.
1915	Ἰανουαρίου	17	Ν. Κυπριώτης ἐφονεύθη πλησίον τοῦ Μεζικλῆ.
»	»	»	Ὁ πρόκριτος Κ. Μεταξᾶς ἐτραυματίσθη σοβαρῶς εἰς Μύλασσα. Οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Μανούσογλου καὶΚαρπούζας ἐκρεουργήθησαν εἰς τοὺς μύλους των εἰς Χοτέτου.
»	»	»	Κωνσταντῖνος Γρηγορίου ἐφονεύθη εἰς Ἀγατσίκιοϊ.
»	»	19	Π. Σκλαβοῦνος, Α. Καρλαγίνης, ἐφονεύθησαν πλησίον τοῦ χωρίου Γέροντα.
»	»	»	Θ. Κορφιάτης καὶ ὁ ὑπηρέτης του ἐφονεύθησαν εἰς Γέροντα.
»	»	22	Χ. Τουρτσεκούσογλου καὶ Χ. Τσομλεκτσόγλου ἐφονεύθησαν πλησίον τοῦ χώρίου Γέροντα.
»	»	»	Νεοφώτιστος Γεωργίου ἐφονεύθη εἰς Μερέσι.
»	»	27	Κ.Νικολάου καὶ ἡ σύζυγός του εἰς Μύλασσα.
»	»	30	Θ. Καριώτης ἐτραυματίσθη σοβαρῶς, ὡς καὶ ἡ Μαρία Ψάλτη καὶ ἡ θυγάτηρ της, πλησίον τοῦ Κιρτζαλῆ.
»	»	31	Θ. Ξένος, Β. Σαλάτσος, ἐφονεύθησαν εἰς Βουρνόβα.
»	»	»	Ὁ ἱερεὺς Μαμάκης καὶ ὁ Χασιδάκης ἐφονεύθησαν εἰς Ἁλικαρνασσόν.
»	Φεβρουαρ.	1	Ν. Μπαλῆς εἰς Μαινεμένην.

1915 Φεβρουαρίου 5	Μαριγὼ Πρωτοψάλτη ἠτιμάσθη καὶ ἐτραυματίσθη σοβαρῶς εἰς τὸ χωρίον Κιρτζαλῆ.
» » »	Ν. Τιλιάκος, Θ. Τομιός, ἐφονεύθησαν πλησίον τοῦ Ναζλί.
» » 11	Κ. Βουδούρης, Δ. Νιδραῖος, Ἰ. Μήλιος, εἰς Βαγιακάσι πλησίον τοῦ χωρίου Σόκια.
» » »	Π. Ζαχαρίου εἰς Μουρτζαλῆ.
» » 12	Στ. Στρατηγὸς εἰς Μεζαρλίκι.
» » 13	Ὁ ὑπολοχαγὸς Νουρῆ μετὰ δύο ὑπαξιωματικῶν ἠτίμασαν καὶ ἐτραυμάτισαν σοβαρῶς τὴν Ἀ. Κουσάκη εἰς Ἅγιον Γεώργιον, προάστειον τῆς Σμύρνης.
» » 16	Β. Μουστακιᾶς εὑρέθη ἀποκεφαλισμένος ἐν τῇ οἰκίᾳ του εἰς Κουκλουτζᾶ.
» Μαρτίου 8	Ε. Σαγιὼρ ἐφονεύθη ἐν τῷ χωρίῳ Μιτοχῶρι.
» » 10	Γ. Γιαννιτάκης ἐφονεύθη εἰς Τσαπάκι.
» » »	Ἰ. Γιουλές, Ἰ. Τσεμαλῆς, ἐφονεύθησαν εἰς Μαινεμένην.
» Ἀπριλίου 10	Β. Καβακιώτης, Ε. Καβακιώτης καὶ ὁ υἱός του ἡλικίας 12 ἐτῶν, ἐκρεουργήθησαν εἰς Γιαμπένι. Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ οἱ δύο ἀνήλικοι υἱοὶ τοῦ Δελημανώλη ἐτραυματίσθησαν σοβαρῶς.
» Μάϊος	Ἰ. Λαγὸς ἐδολοφονήθη εἰς Ἔφεσον.
» »	Ε. Φουτουνόγλου ἐφονεύθη πλησίον τοῦ Κουλᾶ.
» »	Πλησίον τοῦ χωρίου Ναζλὶ εὑρέθησαν φονευμένοι, διάτρητοι ἐκ σφαιρῶν, οἱ Χ. Καρακαλπάκης καὶ δύο μυλωθροί, Κώστας καὶ ἕτερός τις ἀγνώστου ὀνόματος.
» » 16	Ἀ. Καρμερόπουλος ἐφονεύθη πλησίον τοῦ Γενὶ-παζάρ.

1915 Μαΐου 25	Θ. Χριστοδούλου ἐτραυματίσθη σοβαρῶς διὰ σφαίρας.
» Ἰούνιος 5	Φ. Νοματιανὸς ἐφονεύθη εἰς Καραμπουνάρ.
» » 15	Μετὰ τὸν βομβαρδισμὸν τῆς Ἁλικαρνασσοῦ 18 κάτοικοι καὶ ἓν κοράσιον 16 ἐτῶν ἐσφάγησαν ὑπὸ Τουρκοκρητῶν.
» » 16	Δ. Ῥουμελιώτης, Δ. Ταγέας, ἐφονεύθησαν εἰς Μπουγιουκλί.
» » »	Ἰ. Μυλωνᾶς καὶ ὁ υἱός του Γεώργιος, εἰς Κιρκιντζέ.
» Ἰούλιος	Δ. Ἀργυράκης ἐφονεύθη.
» Αὔγουστος	Α. Σπυρόγλου ἐφονεύθη εἰς Κιρκιντζέ.
» Σεπτέμβριος	Χ. Σαββόπουλος, Ἰ. Χατζηπέτρος, Δ. Βρουσάλης, Ἰ. Φετσόπουλος, ἐφονεύθησαν εἰς Ἀκτσέ.
» Ὀκτώβριος	Κ. Βαϊνδιρλῆς, Ε. Καρίνας Δ. Πάθος, Ἰ. Μπαξεβάνης, ἐφονεύθησαν εἰς Σόκια.
» »	Β. Καρβελᾶς ἐφυλακίσθη ὑποστὰς φοβερὰ μαρτύρια ἐξ ὧν ἀπέθανε μετά τινας ἡμέρας.
» »	Γ. Γουβελᾶς ἐφυλακίσθη.
» Δεκέμβριος	Ἀνεσύρθησαν 7 πτώματα ἀπαισίως ἠκρωτηριασμένα ἔκ τινος ποταμοῦ παρὰ τὸ χωρίον Γέροντα.

Κυδωνίαι.

1914 Νοεμβρίου 23	Δ. Ἰωάννου, Μ. Χατζηγιάννης, Δ. Λαχανᾶς, ἐφονεύθησαν.
» » 24	Πλησίον τοῦ Παγαμλὶ ἐφονεύθησαν οἱ Σ. Χατζηαντωνίου, Ἰ. Ρουβαλᾶς, Π. Μιχαλιὸς καὶ Ἰ. Λίσκος.
» » 26	Ὁμὰς Μουσουλμάνων προσφύγων εἰς τὰ περίχωρα ἐπετέθη ἐναντίον πολλῶν ἐργατῶν

ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Πολλαὶ παρθένοι ἠτιμάσθησαν,

1915 Ἰανουαρίου 25 Εἰς Μοσχονήσια ἐφονεύθη ὁ Δ. Σεσυπῆς, ὁ δὲ ἀδελφός του ἐτραυματίσθη σοβαρῶς.

» Φεβρουαρίου 10 Γ. Κουκουτὸς καὶ Ἀ. Δελιογλάνης ἐξηφανίσθησαν μετὰ τῆς ἁμάξης των κατά τινα ἐκδρομὴν ἔξω τῆς πόλεως. Δ. Μαλιαρός, Π. Σιδέρης, Ἰ. Τεσήβασης, Π. Χατζηκοσμᾶς, συνελήφθησαν καὶ ἐδάρησαν ὑπὸ βασιβουζούκων· εὑρέθησαν γυμνοὶ καὶ ἡμιθανεῖς εἰς τὰ περίχωρα τῆς πόλεως.

» » 13 Π. Ψαρούκης καὶ ὁ υἱός του ἐφονεύθησαν· τὰ πτώματά των ἐρρίφθησαν ὑπὸ χωροφύλακος ἐντὸς φρέατος.

» » 16 Στ. Ἀργυροῦ ἐτραυματίσθη σοβαρῶς, ὁ ἀδελφός του Παναγῆς ἐδάρη.

» » 17 Εὑρέθησαν 5 πτώματα ἀπηνθρακωμένα παρὰ τὴν πόλιν· φαίνεται ὅτι τὰ θύματα ἐκάησαν ζῶντα.

» » 23 Π. Μακρῆς, Ε. Ἀνέστης, Ἰ. Χαμάλης, ἐσφάγησαν ὑπὸ στρατιωτῶν.

» Μαρτίου 5 42 Ἕλληνες χωρικοὶ συνελήφθησαν παρὰ βασιβουζούκων, ἡ τύχη των ἀγνοεῖται.

» » 7 Παλαιολόγος, Ἀψαθᾶς, Ν. Βλόρος καὶ ὁ δεκαπενταετὴς Β. Κλαρωμένος, εὑρέθησαν ἀποκεφαλισμένοι. Τὰ πτώματά των ἔφερον σημεῖα κακώσεων.

» » 31 Τὸ πτῶμα νεανίου τινός, φέρον σχοινίον πέριξ τοῦ τραχήλου, εὑρέθη ἐν ἀποχωρητηρίῳ μουσουλμανικῆς οἰκίας.

« Μαΐου 11 Συνελήφθησαν 50 ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ ὡδηγήθησαν εἰς Σμύρνην. Καθ' ὁδὸν αἱ γυναῖκες ἠτιμάσθησαν ὑπὸ τῶν χωροφυλάκων. Ἡ Δέ-

	σποινα Στεφάνου ὡδηγήθη εἰς τὸ χωρίον Γιουμέστι καὶ ἠτιμάσθη παρ' ὅλης τῆς φρουρᾶς τῶν χωροφυλάκων.
1915 Ἰουνίου 12	Ἀ. Μαυρουδῆς ἐξηφανίσθη.
» Ἰουλίου 8	Στρατιῶται ἐφόνευσαν τοὺς Κ. Ἀψάτον, Ἰ. Κομνηνὸν καὶ τὸν δεκατετραετῆ Μαλεμχιάρην.
» » 10	Π. Ψευταράκος ἐτραυματίσθη σοβαρῶς.
» » 14	Παπαδημητρίου ἐφονεύθη.
» Αὐγούστου 1	Τὸ πτῶμα τοῦ Φωτίου Δάλα εὑρέθη ἀπαισίως ἠκρωτηριασμένον.
» » 15	Ἀ. Κουλακάνης καὶ Γ. Ζαρίφης ἐφονεύθησαν εἰς Μοσχονήσια. Ἀπ. Δουδούκας, Ἰ. Ἀγελαρᾶς, Δ. Βαφειάδης, Π. Τιμάκος, Δ. Ὀρφανὸς, Π. Ἀγγελίδης, ἐκ Μοσχονησίων, ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακὰς Κυδωνιῶν ὅπου ὑπέστησαν μαρτύρια.
1916 Ἰανουάριος	Οἱ ἁλιεῖς Γ. Βονέλης, Γ. Τσιτσόνης καὶ Π. Δεδοῦλος ἐφονεύθησαν.
» » 25	Οἱ ἀδελφοὶ Χ. καὶ Ε. Βολιβός, Ἰ. Κουτρουμπίλας, Π. καὶ Α. Τάγης, Ε. Παπουτσῆς. Σ. Σάλτας, Δ. Ῥουμελιώτης, Ε. Γιαννιὸς καὶ Π. Τσαρλίμπαρης ἐσφάγησαν.
» Φεβρουάρ. 12	Τὸ πτῶμα τοῦ Π. Κουκουναρᾶ εὑρέθη διάτρητον ἐκ πληγμάτων ξιφολόγχης.
» » 18	Ἰ. Βαλμᾶς ἐφονεύθη.

Βρύουλλα.

1915 Φεβρουάρ.	Ε. Χατζηκωνσταντίνου καὶ Μανωλᾶς ἐφυλακίσθησαν ἀναιτίως.
» Μάϊος	Οἱ ποιμένες Ν. Χλωρὸς καὶ Ἰ. Παράπαρης ἐφονεύθησαν. Ε. Βρετὸς ἐτραυματίσθη βαρέως.

1915	Μάϊος	Σ. Δημάκης, Μ. Καρακυριάκος καὶ Μ. Καρανικολῆς ἐφονεύθησαν.
»	»	Πολλοὶ συνελήφθησαν, ἐφυλακίσθησαν καὶ ἐξωρίσθησαν εἰς Βὰν καὶ Μοσοὺλ, μεταξὺ αὐτῶν οἱ ἀδελφοὶ Βάτη καὶ Γ. Μπόγδανος.
»	Ἰούνιος	Πλησίον τοῦ Τσιρλίδερε ἐδολοφονήθησαν οἱ Γ. Νιάος, Β. Γερμανόπουλος καὶ Ἰ. Μιταγῆς.
»	»	26 Ἕλληνες ἐφυλακίσθησαν· μεταξὺ αὐτῶν οἱ Γ. Τζανέτης, Ἰ. Κουμασόνης καὶ οἱ ἱερεῖς Ἰωάννης Παντελεήμων καὶ Βαρλαάμ.
»	Ἰούλιος	18 Ἕλληνες ἐκρεουργήθησαν εἰς Κιουστενιοῦ. μεταξὺ αὐτῶν οἱ Π. Ξυδιᾶς, Σ. Καπήρης, Ἀ. Γουτάρης, Ν. Βαλάχης, Π. Στεργιανοῦ καὶ ὁ δεκαεπταετὴς Γ. Βαλάχης.
»	»	17 Ἕλληνες συνελήφθησαν. 11 Ἕλληνες ὑπήκοοι ἀπηλάθησαν.
»	Δεκέμβριος	Τὸ σῶμα τοῦ Ν. Ταρνάνη εὑρέθη πλησίον τῆς Καλαμπάκας (Βρυούλλων) ἀπαισίως ἠκρωτηριασμένον.

Ἀττάλεια

1915	Ἰανουάριος	Ὁμὰς βασιβουζούκων εἰς Κεμέρι ἐλεηλάτησε τὴν οἰκίαν Ἕλληνος προκρίτου, ὅστις ἀκολούθως ἐσφάγη μετὰ τῆς συζύγου του καὶ τῶν 4 τέκνων του.
»	»	Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐξωρίσθησαν οἱ ἑξῆς: Λ. Ἐλευθερίου, Τιμολέων καὶ Χαραλ. Β. Λαζαρίδης, Θεοδ. Κολιόγλου, Ἐφραὴμ Δανιέλης, Ἰ. Ἀράπογλου, Μ. Κασταχόγλου, Μ. Ἀνεζουλάκης, Ἰ. Καδεζλῆς καὶ Ἰ. Κολιόγλου.
»	Μαρτίου 2	Φ. Ἀργυρόπουλος, Κ. Κεχαγιόγλου, Θ. Γιουσπαζόγλου, Εὐστρ. Τουσδζόγλου, Π. Ῥαπίτης,

Ν. Χατζηαναστασίου, Ἀλέξ. Μαλαλεξόγλου, Εὐστρατ. Κοτσόγλου, Π. Χατζησεμέρ, Σ. Ἰωαννίδης, Θεοδ. Σκιάγογλου, Μ. Γεωργιάδης, Σ. Σαντορίδης, Π. Πετρίδης, Ν. Κουγιαντζόγλου, Ἀ. Χατζηεμπέογλου, Θεοδ. Χατζηπαρές, Γεωργ. Μιχαήλης, Ἀ. Παλόγλου, Π. Πασχάλης.

1915 Μαρτίου 4 Παπα-Ἰάκωβος, Παπα-Χρῆστος, Παπα-Νικόλαος Ἀπτζόγλου, Ἱερεμίας Μαρουλόγλου, Ἄρτεμις Τζανόγλου, Ἰ. Παπάζογλου, Σπ. Παπάζογλου, Κοσμᾶς Χατζηγεωργαντζόγλου, Κ. Ἀσλάνογλου, Π. Ἀσλάνογλου, Ἀ. Ἀσλάνογλου, Φιλ. Ἀσλάνογλου, Χαρ. Σινανίδης, Δημ. Στυλόγλου, Δ. Καχριμάνογλου, Φ. Καχριμάνογλου, Φωκ. Καχριμάνογλου, Χαρ. Χατζηαβραμόγλου, Σωτ. Ἐβρέμογλου, Χαρ. Χρηστίδης, Δημ. Ἀρτεμιάδης, Χατζηχαράλαμπος, Χατζηθανάσογλου, Κοσμᾶς Χατζηθανάσογλου, Λ. Δερβίσογλου, Ἀθ. Δερβίσογλου, Ἰ. Καπακιόγλου, Χατζησάββας, Χατζηαρσλὰν, Γεωρ. Γιοδανόγλου, Εὐστρ. Ἀρσλάνογλου, Π. Χατζιόγλου, Σερ. Σεραφείμογλου, Κύριλλος Ἀγιακλόγλου, Λάζ. Σερεταρόγλου, Παντ. Χατζηπαντζιόγλου.

» » 28 11 Ἕλληνες ἐξωρίσθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

» Ἀπριλίου 6 5 » » » »

» Αὐγούστου 8 19 » » » »

Ἀξιοσημείωτον ὅτι μόνον ἐν τῇ πόλει Ἀτταλείᾳ 138 Ἕλληνες ἀπηλάθησαν μέχρι σήμερον. Ἐξ ἄλλου ὅτι οἱ Ἕλληνες οἱ ἀπελαθέντες ἐκ τοῦ χωρίου Σμάνο ἐληστεύθησαν ὑπὸ τῶν χωροφυλάκων, οἵτινες τοῖς ἀφήρεσαν 1,200 λίρας τουρκικάς.

Κωνσταντινούπολις

1915 Μάρτιος — Δ. Κουλεκλῆς ἐφονεύθη εἰς Μπαλουκλῆ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν συλληφθέντων καὶ ἐξορισθέντων Ἑλλήνων ἐκ Κων/πόλεως εἰς Μ. Ἀσίαν ἀνέρχεται εἰς 200. Μεταξὺ αὐτῶν οἱ ἑξῆς: Κ. Θεοδώρου, Γ. Βασιλείου, Θ. Βασιλείου, Γ. Δημοσθένης, Β. Ἀθανασίου, Θ. Καραμῆτσος, Τ. Βασιλείου, Χ. Στυλιανός, Π. Συμεών, Κ. Ἰωάννου, Γ. Παναγιώτου, Λ. Νικολάου, Ἀ. Καράκος, Π. Βιτάλης, Μ. Ἀποστόλου, Β. Ἰωσήφ, Ε. Ἀναστασιάδης, Λ. Δεσκοσμίδης, Λ. Γεωργίου, Ν. Ζωγραφίδης, Ε. Μανουηλίδης, Ἰ. Παπούλης, Π. Κωνσταντίνου, Π. Σαμαμᾶς, Ν. Ἀθανασίου, Ν. Δήμου, Χ. Βασιλείου, Θ. Προδρόμου, Ν. Δημητρίου, Β. Σαφαϊδάρης, Σ. Ὀκουμούς, Δ. Σαφήρ, Θ. Δημητρίου, Σ. Γρηγορίου, Γ. Φωτίου, Δ. Ῥουμοῦνος καὶ Ζ. Ἰγνατίου.

Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 1246 τῆς 2 Μαρτίου ἔγγραφον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείας (Ἀρχ. Ὑπουργ. Ἀριθ. 2866) ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας ἐξορίστων ἀνέρχεται εἰς 10,000.

» Ἰούνιος — 60 Ἕλληνες τῶν περιφερειῶν Βουγιούκδερε Τυρολόης, Τσατάλτζας καὶ Σηλυβρίας ὡδηγήθησαν εἰς Κων]πολιν καὶ ἐφυλακίσθησαν.

» Ἰούλιος — Ὁ ἀρχειοφύλαξ τοῦ Πατριαρχείου ἀρχιμανδρίτης Ἀ. Παπαδόπουλος ἐφυλακίσθη, μετά τινας δὲ μῆνας ἐξωρίσθη. Ὡσαύτως ἐφυλακίσθησαν ἐν Πριγκήπῳ ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς Ἁγίου Γεωργίου καὶ οἱ ἱερεῖς Ἰωάννης Οἰκονόμου καὶ Κύριλλος ἐκ Βουγιούκδερε, ὡς καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Γεννάδιος.

Θράκη.

1915 Ἰανουάριος	Δύο Ἕλληνες ἐφονεύθησαν ἐν τῷ χωρίῳ Κερδελί.
» »	17 Ἕλληνες ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν καὶ Βιζύης συνελήφθησαν ὡς ὕποπτοι διὰ τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ τοῦ Βαλῆ. Ἐτάφησαν ζῶντες ἐντὸς λάκκων τοὺς ὁποίους ὑπεχρεώθησαν νὰ σκάψωσιν οἱ ἴδιοι.
» »	Οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ ἱερεῖς τῆς πόλεως Κεσάνης ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς.
» Μάρτιος	Ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου Βαρνίτσα Ἀπόστολος ἐστραγγαλίσθη ἐν τῇ φυλακῇ Κεσάνης.
» »	Εἰς Χώραν πολλαὶ οἰκογένειαι ἐφυλακίσθησαν. Αἱ γυναῖκες ῥίπτονται κατὰ γῆς καὶ δέρονται εἰς τὰ πέλματα τῶν ποδῶν ὑπὸ χωροφυλάκων διὰ βουνεύρων, ὅπως μαρτυρήσωσι τὸ μέρος ἔνθα κρύπτονται οἱ σύζυγοί των.
» »	Κατὰ τὴν ἐκκένωσιν τοῦ χωρίου Σκοποῦ οἱ Παπακυριᾶκος καὶ Ἀριστ. Κωνσταντόπουλος, Π. Βαλαντσανίδης, Ζ. Φλῶρος, Ζαριφιάδης, Θ. Κοκκαλᾶς καὶ Σῖμος Σιμόπουλος ἐσφάγησαν ὑπὸ χωροφυλάκων.
» »	Τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν κατοίκων τῶν Μαλγάρων εὑρίσκεται εἰς τὰς φυλακάς, ὅπου ὑφίστανται μαρτύρια. Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Μητροπολίτου καὶ 23 πρόκριτοι ὡδηγήθησαν δέσμιοι εἰς Ἀδριανούπολιν. Καθ' ὁδὸν ἐδέροντο ὑπὸ χωροφυλάκων.
» Ἀπρίλιος	Δύο Ἕλληνες ἀπηγχονίσθησαν ἀναιτίως εἰς Ἀδριανούπολιν.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΙ ΑΘΡΟΑΙ ΕΚΤΟΠΙΣΕΙΣ

Ἡ κατάργησις τοῦ προνομιακοῦ καθεστῶτος, ἡ στρατολογία τῶν Χριστιανῶν, αἱ ἐξισλαμίσεις, αἱ ἐπιτάξεις καὶ αἱ δολοφονίαι κατὰ τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων ἀπετέλεσαν τὴν προπαρασκευαστικήν, οὕτως εἰπεῖν, ἐργασίαν τῆς ἐξοντώσεως αὐτῶν συντελεσθείσης διὰ τοῦ ἐν ἐφαρμογῇ τεθέντος ἕκτου μέσου, **τ ῶ ν ἀ θ ρ ό ω ν ἐ κ τ ο π ί σ ε ω ν.**

Τὸ μέτρον τοῦτο ἦτο προωρισμένον νὰ ἐπιφέρῃ τὴν πλήρη ἐξόντωσιν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς διὰ τῆς ἐρημώσεως τῶν ἀκμαζουσῶν ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἑλληνικῶν περιφερειῶν.

Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς Χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐπὶ τῇ προφάσει στρατιωτικῶν ἀναγκῶν, ἐπεξετάθη ταχέως καθ' ὅλα τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τῆς Προποντίδος, κατοικουμένας ὑπὸ Ἑλλήνων. Αἱ πόλεις τῶν Κυδωνιῶν, τῆς Ἀμισοῦ καὶ τὰ παράλια ἐν γένει, πλὴν τῶν δύο μεγάλων κέντρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Σμύρνης ὅπου ἔζη συμπαγὴς Ἑλληνικὸς πληθυσμός, μετεβλήθησαν εἰς ἐρείπια.

Τὸ μέτρον τοῦτο ἐλήφθη συνεπείᾳ ἀποφάσεως τοῦ Κομιτάτου καὶ ἐτέθη ἐν ἐφαρμογῇ ἀπὸ τοῦ 1915. Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὴ Πρεσβεία, δι' ἀναφορᾶς της ἀπὸ 15 Ἰουνίου 1915 ὑπ' ἀριθ. 3501, (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 7065), γνωρίζει πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει ληφθεί-

σας ἀποφάσεις, τεινούσας εἰς τὸν βίᾳ ἐξισλαμισμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου διὰ μικτῶν γάμων μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἑλληνίδων ἐγκατεστημένων εἰς τουρκικὰ χωρία.

Ἡ αὐτὴ Πρεσβεία, δι' ἑτέρας ἐκθέσεώς της ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν καὶ ἀριθ. 3500, (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 6557) ἀγγέλλει ὡς ἑξῆς τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως ταύτης: «Μεταξὺ τῶν ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ Κομιτάτου ληφθεισῶν ἀποφάσεων εἶναι καὶ ὁ ἐξισλαμισμὸς τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, ὅστις καθίσταται δυσχερὴς ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσι συμπαγεῖς Ἑλληνικοὶ συνοικισμοί. Αἱ στρατιωτικαὶ ἀνάγκαι παρέχουσι καταλληλοτάτην πρόφασιν ἵνα διασκορπισθῶσιν οἱ Χριστιανοὶ καὶ καταστῇ εὐχερὴς ὁ ἐκτουρκισμὸς αὐτῶν. Αἱ ἀθρόαι μετατοπίσεις τῶν κατοίκων τῶν νήσων τῆς Προποντίδος (Κούταλης, Καλολίμνου, Μαρμαρᾶ κλπ.) εἰς τοῦτο καὶ μόνον ἀποβλέπουσι, διότι τοὺς ἀπελαυνομένους δὲν ἐγκαθιστῶσιν εἰς χριστιανικὰ χωρία, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἄνδρας φυλακίζουσιν ἢ χρησιμοποιοῦσιν εἰς ἀγγαρείας, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τὰ παιδία ἀποστέλλουσιν εἰς τουρκικὰ χωρία.»

Ὅθεν ἐψηφίσθη ὁ Νόμος περὶ μετατοπίσεως τοῦ πληθυσμοῦ, καθότι ἄλλως ὁ ἐκτουρκισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, εἰς ὃ ἀπέβλεπεν ὁ ψηφισθεὶς νόμος, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, καθίστατο δυσχερής, ὅπου ἰδίᾳ ὑπῆρχον συμπαγεῖς ἑλληνικοὶ πληθυσμοί.

Ἐκ τούτου δύναται ἕκαστος νὰ συμπεράνῃ ποίαν ἀξίαν εἶχον αἱ ἑκάστοτε ὑπὸ τῶν Γερμανοτούρκων προβαλλόμεναι προφάσεις διὰ τὰς τοιαύτας μετατοπίσεις, δι' ἃς ὁτὲ μὲν ἐφέρετο ὡς λόγος ἡ δῆθεν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τροφοδότησις ἐχθρικῶν ὑποβρυχίων, ὁτὲ δὲ ἡ διὰ σημάτων μετὰ τῶν ἐχθρῶν συνεννόησις, καὶ ἄλλοτε ὅτι τὸ ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικὸν στοιχεῖον δὲν ἦτο νομοταγές

Τὸ τοιοῦτον ἄλλως τε ἐβεβαίου κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1915 ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις πρὸς τὸν ἐν Βερολίνῳ Πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος (τηλεγράφημα Πρεσβείας Βερολίνου τῆς 18 Ἰουνίου 1915 ὑπ' ἀριθ. 2384, Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 6524), ἐπιλέγουσα ὅτι «ὅπως εὐχαριστήσῃ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Βασιλέως θέλει ἐνεργήσῃ πρὸς κατάπαυσιν τῶν μετατοπίσεων».

Αἱ ἐπὶ προδοσίᾳ προφάσεις τῶν Τούρκων ἀπέβλεπον εἰς τὸ νὰ παραπλανῶσι τὴν κοινὴν γνώμην καὶ δικαιολογῶσι τὰ ἐκ-

τελούμενα τερατουργήματα. Σπαράσσεται ἡ ἀνθρωπίνη καρδία ἀπέναντι τῶν ἐκτυλιχθεισῶν τραγῳδιῶν κατὰ τὰς γενομένας μετατοπίσεις. Ὅπως κατανοηθῇ τὸ μέγεθος τῆς τραγῳδίας ταύτης ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι οἱ μετατοπιζόμενοι, ἐκδιωκόμενοι ἐκ τῶν χωρίων των, δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ παραλάβωσι μεθ' ἑαυτῶν τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα· γυμνοὶ καὶ ἀνυπόδυτοι, ἄνευ τροφῆς καὶ ὕδατος, δερόμενοι, ὑβριζόμενοι ὑπὸ τῶν ὁδηγούντων αὐτοὺς συμμοριτῶν, ὡδηγοῦντο, ὅσοι δὲν ἐφονεύοντο, εἰς τὰ ὄρη ὑπὸ τῶν δημίων των. Οἱ πλεῖστοι ὅμως τούτων ἀπέθνησκον κατὰ τὴν πορείαν ἐκ τῶν βασάνων, ἡμιθανεῖς ἐγκατελείποντο ἐν τῇ ὁδῷ, γυναῖκες ἐπίτοκοι ἐγκατέλειπον τὰ νεογνά των καὶ ἠκολούθουν ὅπως ἠδύναντο, διότι οἱ βραδύνοντες κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἐδέροντο ὑπὸ τῶν συνοδευόντων αὐτοὺς χωροφυλάκων. Τὸ τέρμα τοῦ ταξειδίου τῶν δυστυχῶν τούτων δὲν ἐπέφερε καὶ τὴν λύσιν τῶν δεινῶν των, διότι οἱ βάρβαροι κάτοικοι τῶν τουρκικῶν χωρίων τοὺς παρελάμβανον ὅπως καταφέρωσι κατ' αὐτῶν τὸ τελικὸν πλῆγμα.

Αἱ μετατοπίσεις τῆς περιφερείας τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς πόλεως τῶν Κυδωνιῶν, ἐκτελεσθεῖσαι περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1916 καὶ κατὰ τὸ 1917, ἔλαβον τὴν σκληροτέραν καὶ ἀπανθρωποτέραν μορφήν. Πλὴν ἄλλων, ἐτέθησαν εἰς χρῆσιν καὶ αὐταὶ αἱ πυρπολήσεις τῶν ἐκκενουμένων χωρίων, ἵνα μὴ ὑπολειφθῇ οὐδὲν ἴχνος τῆς ὑπάρξεώς των, ἀλλοιωθῇ δὲ ὁ ἐθνολογικὸς χαρακτὴρ τῶν ἑλληνικωτάτων τούτων χωρῶν. Τὰ διαπραχθέντα ἐγκλήματα εἶναι τοιαῦτα, ὥστε ὅμοια δὲν ἀναγράφονται εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας.

Ἀντὶ ἄλλης ἀφηγήσεως τῶν γεγονότων παρατίθενται κατωτέρω ἀποσπάσματα ἐκθέσεων ὑποβληθεισῶν ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ἐν αἷς ἀπεικονίζεται κατ' ἐπαρχίας ἡ ἀγριότης τῶν διωγμῶν καὶ ἡ ἐκ τούτων ἐξόντωσις τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΔΑΡΔΑΝΕΛΛΙΑ, ΚΑΛΛΙΠΟΛΙΣ, ΠΡΟΠΟΝΤΙΣ, ΣΑΡΑΝΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ

Ἐξ ἐκθέσεως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικῆς Πρεσβείας ὑπ' ἀριθ. 4099 καὶ χρονολογίαν 26 Ἰουνίου 1915 (Ἀρχ. Ὑπουργ. Ἀριθ. 7981), ἀποσπῶνται τὰ ἑξῆς:

1) «Πρῶται τὴν σειρὰν ἐκκενώσεις εἶναι αἱ τῶν Δαρδανελλίων καὶ τῆς Καλλιπόλεως (Μάρτιος καὶ Ἀπρίλιος τοῦ 1915), ὑπὸ τὴν πρόφασιν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν καὶ ἀσφαλείας τῶν κατοίκων. Οἱ κάτοικοι τῶν Δαρδανελλίων μετεφέρθησαν εἰς Ἀρτάκην, ἔνθα οὐδεμία ἐλήφθη φροντὶς ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως πρὸς συντήρησιν τῶν ἀπορωτέρων, τοὺς ὁποίους συνετήρουν οἱ ὁπωσδήποτε ἐκ τῶν Ἑλλήνων εὔποροι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ταχέως ἐξηντλήθησαν καθ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν πρώτων ἀνήρχετο εἰς 3,300 ἄτομα».

2) «Τὴν ἐκκένωσιν τῶν Δαρδανελλίων ἐπηκολούθησεν ἡ τῆς Καλλιπόλεως, Μαδύτου, Κριθιᾶς καὶ τῶν λοιπῶν χωρίων τῆς Καλλιπόλεως (26 Ἀπριλίου). Ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς ἐξηναγκάσθη νὰ ἐπιβιβασθῇ ἀτμοπλοίων, μὴ ἐπιτραπέντος αὐτῷ νὰ παραλάβῃ τι μεθ' ἑαυτοῦ, οὐδὲ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν περιουσίαν του. Τὰ ἐν τοῖς καταστήμασι τῶν Χριστιανῶν ἐμπορεύματα διηρπάγησαν καὶ ἐπωλήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν εἰς δύο ὀθωμανικὰς ἑταιρείας. Ὁ ἐκπατρισθεὶς πληθυσμός, διασπαρεὶς εἰς διάφορα χωρία, (Κιψίτ, Βιγαδητός, Σιντιργί, Σουσουρλούκ) τῆς ἐπαρχίας Βαλούκεσερ, διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ἀποθάνῃ ἐκ τῆς πείνης, πλὴν τοῦ ὅτι ὁ συνοικισμὸς τῶν γυναικῶν ἐν μέσῳ τῶν Τούρκων συνεπάγεται καὶ ἄλλους κινδύνους, οἷον βιασμούς, ἐξισλαμίσεις κλπ.».

3) «Τὴν 15 Ἀπριλίου ὁ πληθυσμὸς τῶν χωρίων Ἀμυγδαλιὰ καὶ Μαΐστρος, τῆς ἐπαρχίας Αἴνου, διετάχθη νὰ ἐκκενώσῃ ταῦτα ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν· ἅπας δὲ μετεφέρθη εἰς τὰ τουρκικὰ χωρία Μπεγιεντὶ καὶ Πασαΐτ, ἐν ᾧ οἱ Ὀθωμανοὶ τῶν πέριξ χωρίων ἐλεηλάτησαν τὰς περιουσίας των, τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς μονάς».

4) «Τὴν 1—5 Μαΐου διετάχθησαν οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων Βαθυρρύακος (Βουγιούκδερε), Κεφαλίκιοϊ, Κιρίτς καὶ Γενῆ-Μαχαλᾶ ὅπως ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἐκκενώσωσι ταῦτα. Καίτοι δὲ ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἰσχυρίζετο ὅτι πρόκειται περὶ γενικοῦ μέτρου ἕνεκα στρατιωτικῶν λόγων, καθὼς ἐδήλωσε πρὸς ἐμέ, διαμαρτυρηθέντα προσωπικῶς, ὁ Μέγας Βεζύρης, τὰ αὐτὰ δὲ μοὶ ἐπανέλαβε καὶ ὁ Πρέσβυς τῆς Γερμανίας, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν κατοίκων Τοῦρκοι πρόσφυγες κατέλαβον τὰς οἰκίας καὶ τὰ κτήματά των.

Τῆς ἐκκενώσεως τοῦ Βαθυρρύακος προηγήθη ἡ τοῦ Φαναρακίου (12 Φεβρουαρίου), τῶν Καβακίων, τοῦ Δομούσδερε, τοῦ Μπαζέκιοϊ (16 Ἀπριλίου) καὶ τοῦ Ἀβάσκιοϊ, ἁπάντων χωρίων τῆς ἐπαρχίας Δέρκων. Οἱ κάτοικοι καὶ τῶν χωρίων τούτων οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ παραλάβωσι μεθ' ἑαυτῶν, εἴς τινα δὲ ἐξ αὐτῶν, ὡς εἰς Δομούσδερε, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑπογράψωσι δήλωσιν ὅτι ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας καὶ ἐκ φόβου ἐγκαταλείπουσι τὰ χωρία των».

5) «Τὴν πρώτην Ἰουνίου οἱ κάτοικοι τοῦ Πύργου (ἐπαρχίας Δέρκων), ἀνερχόμενοι εἰς τρεῖς χιλιάδας, ἔλαβον ἐν καιρῷ νυκτὸς διαταγὴν νὰ ἐγκαταλείπωσι τὰ χωρία των, μετὰ πεζοπορίαν δὲ τριῶν ὡρῶν ἄνδρες, γυναῖκες, βρέφη, παιδία καὶ γέροντες, ἐστερημένοι τῶν πάντων, ἔφθασαν εἰς Βουγιούκδερε, ὁπόθεν ὡδηγήθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐγκατεστάθησαν βίᾳ εἰς τὰ τουρκικὰ χωρία Ἰκ-Κιὸλ καὶ Σουλιό, τῆς ἐπαρχίας Νικαίας, ἀπαγορευθέντος αὐτοῖς νὰ μεταβῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἶχον συγγενεῖς καὶ φίλους. Ἡ ἐκκένωσις ἐγένετο ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγκομιδῆς τῶν λαχάνων τῶν κήπων αὐτῶν, τοὺς ὁποίους πρόσφυγες Ὀθωμανοὶ ἀπεγύμνωσαν καταλαβόντες καὶ ἅπασαν τὴν περιουσίαν των».

6) «Τὴν τετάρτην Ἰουνίου διετάχθη ἡ ἐκκένωσις τῆς Κουτάλης, νήσου τῆς Προποντίδος, τῆς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς ἀνερχόμενος εἰς 1,800 μετεφέρθη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ γέροντες καὶ τὰ παιδία ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ τουρκικὸν χωρίον Σουσουγλοῦ καὶ εἰς τὸ ὕπαιθρον, ὅπου ἐστερημένοι τῶν πάντων ὑφίστανται τὰ πάνδεινα, οἱ δὲ λοιποὶ εἰς τὸ χωρίον Μιχαλίτσι τῆς ἐπαρχίας Νικαίας, ὑφιστάμενοι ὅλας τὰς συνεπείας τῶν και-

ρικῶν μεταβολῶν. Αἱ περιουσίαι αὐτῶν διηρπάγησαν ὑπὸ ἐπιδρομέων τῆς γειτονικῆς κοινότητος τῶν 'Αράπηδων, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς οἰκίας των».

7) «Τὴν αὐτὴν τύχην ἔσχον καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Καλολίμνου, ἐπίσης νήσου τῆς Προποντίδος, ἀναγκασθέντες ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν νῆσόν των χωρὶς νὰ παραλάβωσί τι μεθ' ἑαυτῶν· ἐγκατεστάθησαν δὲ εἰς τὰ χωρία Μιχαλίτσι καὶ Τερμπέκιοϊ παρὰ τὴν Προῦσαν, μαστιζόμενοι ὑπὸ τῆς πείνης. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκπατρισθέντων ἀνέρχεται εἰς 1,440 περίπου ψυχάς».

8) «Τὴν 15 Ἰουνίου διετάχθη ἡ ἐκκένωσις τῆς Προκοννήσου (Μαρμαρᾶ), οἱ κάτοικοι τῆς ὁποίας μετεφέρθησαν εἰς Πάνορμον καὶ Οὐκτσοῦ-Κιὸλ (σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Πανόρμου), καὶ ἐκεῖθεν εἰς διάφορα μέρη τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς διαφόρους καιρικὰς μεταβολάς. Σήμερον 26 τρέχοντος πληροφοροῦμαι ὅτι ἐξεκενώθησαν τὰ χωρία Πέραμος, Σιγή, Τρίγλια, 'Ελιγμοὶ καὶ Περίστασις, οἱ κάτοικοι τῶν ὁποίων μετεφέρθησαν εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Προποντίδος. Κατ' ἄλλας πληροφορίας ἐπίκειται ἡ ἐκκένωσις τῶν Μουδανίων καὶ τῶν χωρίων τοῦ Μυριοφύτου. Πρόκειται τουτέστι περὶ ἐκκενώσεως ὅλης τῆς παραλίας τῆς Προποντίδος».

Ἑτέρα ἔκθεσις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείας ὑπ' ἀριθ. 5171 τῆς 8 Σεπτεμβρίου 1915 (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 10938) πληροφορεῖ ὅτι ἐξεκενώθησαν ἅπασαι αἱ κωμοπόλεις τῆς περιφερείας τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, ἤτοι :

«Σκεπαστός, κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Σαράντα Ἐκκλησιῶν, οἱ κάτοικοι τῆς ὁποίας ἀνερχόμενοι εἰς 3,000 μετεφέρθησαν τὴν 6 Σεπτεμβρίου πρὸς τὸ μέρος τῆς Ῥαιδεστοῦ.

»Σοφίδες, κωμόπολις τῆς ἐπαρχίας Βιζύης, κατοικουμένη ὑπὸ 4,000 ψυχῶν. Ἐξεκενώθη ἐπίσης τὴν 8ην ἰδίου μηνὸς διὰ τοῦ συνήθους θηριώδους τρόπου.

»Σαμάκοβον, τῆς ἐπαρχίας Βιζύης, ἔνθα διαμένει καὶ ὁ Μητροπολίτης Βιζύης. Ὁ πληθυσμός του ἀνερχόμενος εἰς 5,000 μετετοπίσθη τὴν αὐτὴν ἡμέραν».

»Τουρλιὰ καὶ Ἅγιος Στέφανος, τῆς ἐπαρχίας Βιζύης. Περιεκυκλώθησαν ὑπὸ συμμοριτῶν Τούρκων καὶ οὐδεὶς κά-

τοικος διαμένει πλέον εἰς τὰς κωμοπόλεις ταύτας. Ὁ πληθυσμὸς τῶν κωμοπόλεων τούτων ἀνέρχεται εἰς 3,150.

»Σκοπός, τῆς ἐπαρχίας Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Περιεκυκλώθη ὑπὸ συμμοριτῶν Τούρκων, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτοῦ ἀνερχόμενοι εἰς 6,000 μετετοπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη, ἀφ' οὗ κατέβαλον εἰς τοὺς κομιτατζῆδες Τούρκους 80 λίρας. Οἱ κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι ἐπέβαλον πρόστιμον 20 καὶ 50 λιρῶν εἰς τοὺς ἑβραίους ἐμπόρους ὡς παραβιάσαντας τὴν ζώνην τῆς πολιορκουμένης κωμοπόλεως».

Τὰ σύντομα καὶ ξηρὰ ταῦτα ἀποσπάσματα τῶν ἐκθέσεων, συμπληρούμενα διὰ πηγῶν μεταγενεστέρων, πιστοποιοῦσι τὴν μέχρις ἑνὸς ἐκτόπισιν τῶν Ἑλλήνων. Αἱ ἐκκενωθεῖσαι περιφέρειαι, διὰ τῆς ἐκκενώσεως τῶν ὁποίων ἀπεγυμνώθησαν τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἡ Θρᾴκη, ἡ Προποντίς, ὁ Ἑλλήσποντος, ὁ Βόσπορος καὶ τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου, διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀνθηρότητα αὐτῶν ἐν τῷ ἐμπορίῳ, τοῖς γράμμασι, τῷ πολιτισμῷ καὶ τῷ πλούτῳ. Πληγεῖσαι τόσον βαρέως ὑπὸ τῶν Γερμανοτούρκων, μετετράπησαν σήμερον εἰς ἀχνίζοντα ἐρείπια, ἐφ' ὧν ὀρχοῦνται Τοῦρκοι μετανάσται, στοιχεῖα ξένα πρὸς τοὺς Ἑλληνικοὺς τούτους τόπους. Ἁπλοῦν ἐπὶ τοῦ χάρτου βλέμμα δεικνύει τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς.

Κατεστράφησαν ἐν συνόλῳ ἕνδεκα πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς περιφερείας Καλλιπόλεως μὲ ἑλληνικὸν πληθυσμὸν 24,636 κατοίκων. Ἑπτὰ κωμοπόλεις τῆς ἐπαρχίας Προύσης μὲ ἑλληνικὸν πληθυσμὸν 14,632 κατοίκων. Ὀκτὼ κωμοπόλεις τοῦ Βοσπόρου μὲ ἑλληνικὸν πληθυσμὸν 5,500 κατοίκων. Τρεῖς κωμοπόλεις τῆς ἐπαρχίας Μυριοφύτου ἐκ 2,210 κατοίκων. Ἡ πόλις τῶν Δαρδανελλίων μὲ 3,300, ἡ πόλις Κεμελίκ, καὶ τέλος 13 πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς Προποντίδος μὲ πληθυσμὸν 23,450 Ἑλλήνων.

Οἱ Τουρκογερμανοὶ οὐδεμιᾶς σκληρότητος ἐφείσθησαν ὅπως συντρίψωσι τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμόν, τοῦ ὁποίου τὰς οἰκίας ἐλεηλάτησαν καὶ ἐπυρπόλησαν ἵνα μὴ ὑπολειφθῇ οὐδὲν ἴχνος τῆς ὑπάρξεώς των.

Ἐπίσημοι προξενικαὶ ἐκθέσεις μαρτυροῦσιν ὡσαύτως τὰ διαπραχθέντα ἐγκλήματα κατὰ τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Τραπεζοῦντος, Κερασοῦντος, Ἀμισοῦ καὶ Κυδωνιῶν, ἀποσπάσματα δ' αὐτῶν παρατίθενται κατωτέρω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΤΡΑΠΕΖΟΥΣ

Ἔκθεσις διαβιβασθεῖσα διὰ τῆς ἐν Πετρουπόλει Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ὑπ' ἀριθ. 1570 τῆς 30 Αὐγούστου 1916 (Ἀρχ. Ὑπουργ. Ἀριθ. 9067), ἀναφέρει τὰ ἑξῆς:

«Τὴν 15 Ἀπριλίου οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῶν δέκα ἓξ χωρίων τῆς περιφερείας Βαζελῶνος καὶ Τραπεζοῦντος, διαταχθέντες ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατιωτικῶν Ἀρχῶν νὰ διευθυνθῶσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀργυρουπόλεως (Γκιουμουσχανὲ) καὶ φοβηθέντες μὴ σφαγῶσι καθ' ὁδόν, ὡς οἱ Ἀρμένιοι, ἐγκατέλιπον τὰς οἰκίας των καὶ κατέφυγον εἰς τὰ δάση, ἐλπίζοντες νὰ σωθῶσιν ἐκ ταχείας τινὸς προελάσεως τοῦ Ῥωσικοῦ στρατοῦ. Ἐκ τούτων, εἰς 6,000 ἀνερχομένων, ἑξακόσιοι πεντήκοντα κατέφυγον εἰς τὴν Μονὴν Βαζελῶνος, ὅπου εὗρον ἑκατὸν τριάκοντα πρόσφυγας ἐκ Τραπεζοῦντος· χίλιοι διακόσιοι ἐκρύβησαν ἐντὸς μεγάλου σπηλαίου κειμένου πλησίον τοῦ χωρίου Κούνακα, οἱ δὲ λοιποὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὰ δάση καὶ εἰς διαφόρους κρύπτας. Ἅπασαι αἱ περιουσίαι των διηρπάγησαν καὶ αἱ οἰκίαι των ἐλεηλατήθησαν ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Οἱ ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ χωρίου Κούνακα καταφυγόντες παρεδόθησαν συνεπείᾳ τῆς πείνης· ἐκ τούτων 26 γυναῖκες καὶ νεάνιδες πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀτιμώσεως ἐρρίφθησαν εἴς τινα παρὰ τὸ χωρίον Γέφυρα ποταμὸν καί, παρὰ τὰς καταβληθείσας ὑπὸ τῶν συντρόφων των προσπαθείας πρὸς διάσωσίν των, ἐπνίγησαν ἅπασαι.

» Ἀπὸ τῆς 5 Ἀπριλίου μέχρι τῆς 5 Ἰουλίου ἡ τουρκικὴ θηριωδία ἐξέσπασεν ἐν ὅλῃ τῇ ἀγριότητι αὐτῆς. Κατὰ ἑκατοντάδας ἀριθμοῦνται οἱ θανατωθέντες καὶ βασανισθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων. «Μετὰ τὴν προέλασιν τοῦ ῥωσικοῦ στρατοῦ, ἐκθέτει αὐτόπτης μάρτυς, μετέβην πρῶτος εἰς Ἀργυρούπολιν (Γκιουμουσχανέ). Τὸ θέαμα ὅπερ παρουσιάσθη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἦτο φρικτόν. Τὸ πᾶν ἦτο κατεστραμμένον, τόσον ἐν τῇ Μονῇ ὅσον καὶ ἐν τοῖς χωρίοις, καὶ μόνον ἡ πυρπόλησις ἐλησμονήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων. Πέντε πτώματα Ἑλλήνων ἐν ἀποσυνθέσει ἔκειντο ἄταφα ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς Μονῆς, ἐξ ὧν τὸ ἓν ἀνῆκεν εἰς τὸν ἱερέα Κων-

σταντῖνον ἐκ τοῦ χωρίου Θέρσα. Πέντε ἕτερα ἀνευρέθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μονῆς, ἐντὸς δὲ δωματίου ἔκειτο γυμνὸν καὶ ἀποκεφαλισμένον, μὲ πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους διὰ ξιφολόγχης, τὸ πτῶμα τῆς ἐκ τοῦ χωρίου Θέρσα εἰκοσαετοῦς νεάνιδος Κυριακῆς, εἰς στάσιν μαρτυροῦσαν τὴν ἐπ' αὐτῆς διαπραχθεῖσαν ἀτίμωσιν. Κατὰ ὁμολογίαν δὲ δύο διαφυγόντων Χριστιανῶν ἡ δυστυχὴς νεᾶνις, συλληφθεῖσα μετ' ἄλλων ἐν τῷ δάσει ὑπὸ ἐννέα Τούρκων μετεφέρθη ἐντὸς τῆς Μονῆς, ἔνθα ἀτιμασθεῖσα ἐφονεύθη ὑπ' αὐτῶν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΚΕΡΑΣΟΥΣ

Ἔκθεσις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 7 Φεβρουαρίου 1917 καὶ ἀριθ. 119 ('Αρχεῖον 'Υπουργ. 'Αριθ. 4901), ἀφορᾷ εἰς τὴν περιφέρειαν Κερασοῦντος, ὅπου ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπερεῖχε τῶν ἀλλοεθνῶν κατά τε τὸ ἐμπόριον καὶ τὸν πλοῦτον. Ἰδοὺ τί λέγει:

«Κατ' ἀσφαλεῖς πληροφορίας, ληφθείσας ἐκ Κερασοῦντος, ἡ κατάστασις τῶν ὁμογενῶν τῆς περιφερείας ταύτης εἶναι θλιβερωτατη. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Τραπεζοῦντος ὑπὸ τῶν Ῥώσων μυριάδες Τούρκων μεταναστῶν ἐνέσκηψαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κερασοῦντος, ἐλεηλάτησαν τὰ ἑλληνικὰ χωρία καὶ ἀνεχώρησαν καταλιπόντες χολέραν καὶ τῦφον. Κατὰ διαταγὴν τοῦ Βαλῆ τῆς Τραπεζοῦντος ἤρχισε νέα καταδίωξις τῶν Ἑλλήνων, συλληφθέντων καὶ ἐξορισθέντων τῶν πλουσιωτέρων ἐξ αὐτῶν.

»Ὅταν ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου ἀπεφασίσθη ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου, αὕτη ἐξετελέσθη ὑπὸ τοῦ Βαλῆ Τραπεζοῦντος καὶ τῶν ὀργάνων του κατὰ τὸν μᾶλλον ἀπάνθρωπον τρόπον. Παρὰ τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ τρίτου στρατιωτικοῦ σώματος ἡ ἐκκένωσις τῶν χωρίων ἐξετελέσθη ἐντὸς 24 ὡρῶν, μὴ ἐπιτραπέντος εἰς τοὺς ἐκτοπιζομένους νὰ παραλάβωσι μεθ' ἑαυτῶν οὔτε τροφάς, οὔτε ἐνδύματα, οὔτε ἀποσκευάς, διενυκτέρευσαν δὲ ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὸ ῥαγδαίαν βροχὴν καὶ ἰσχυρὰν συνοδείαν χωροφυλάκων. Εἰς οὐδὲν χωρίον ἐπετράπη αὐτοῖς νὰ ἐπικοινωνήσωσι μετὰ τῆς Μητροπόλεως.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν των Τοῦρκοι ὑπάλληλοι καὶ ἰδιῶται διήρπασαν τὰς περιουσίας των. Τὰ ἐκκενωθέντα χωρία ἀνέρχονται εἰς 38, ὁ δὲ πληθυσμὸς εἰς 23,000».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΑΜΙΣΟΣ (ΣΑΜΣΟΥΣ)

Σειρὰ ἐκθέσεων (διαβιβασθεισῶν δι' ἀναφορᾶς τῆς ἐν Κων]πόλει Ἑλλην. Πρεσβείας ὑπ' ἀριθ. 548, Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 5079) ὑπὸ ἡμερομηνίας 14 καὶ 29 Ἰανουαρίου, 7 καὶ 29 Φεβρουαρίου 1917 περιγράφουσι τὴν καταστροφὴν τῆς Ἀμισοῦ καὶ τῶν ἑλληνικῶν χωρίων τῶν Εὐξείνου Πόντου. Παρατίθενται ἀποσπάσματα τινὰ ἐξ αὐτῶν:

«Ὀγδοήκοντα Ἕλληνες ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τῆς Ἀμισοῦ, συλληφθέντες ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀφορμῆς, ἐφυλακίσθησαν τὴν 27 Δεκεμβρίου 1916, ἀπαγορευθείσης αὐτοῖς τῆς μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των ἐπικοινωνίας πρὸς παραλαβὴν ἐνδυμάτων, τὴν δὲ ἐπομένην, λίαν πρωΐ, ὡς οἱ τελευταῖοι κακοῦργοι, μετεφέρθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Οἱ ἐγκριτώτεροι τῶν ὁμογενῶν ἔσχον τὴν αὐτὴν τύχην. Ἐστερημένοι τῶν πάντων δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τόσας στερήσεις καὶ συμφοράς. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἡ πόλις ἐπολιορκήθη ὑπὸ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὅλος δὲ ὁ πληθυσμὸς ἐκλήθη εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Ἄνω Ἀμισοῦ (Καδίκιοϊ) διὰ νὰ ἀκούσῃ δῆθεν τὸν Πασᾶν, ὅστις θὰ ὡμίλει πρὸς τὸ πλῆθος· διὰ τοῦ τρόπου τούτου συνελήφθησαν ἅπαντες καὶ ἐνεκλείσθησαν εἰς τοὺς στρατῶνας. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὸ χωρίο Ἐλιάζκιοϊ. Οἱ ἄνδρες εὑρέθησαν οὕτως ἄνευ χρημάτων, ἄνδρες δὲ καὶ γυναῖκες ἄνευ ἄλλων ἐνδυμάτων, οἱ δὲ γέροντες καὶ οἱ ἀσθενεῖς μετεφέρθησαν ὑποβασταζόμενοι ὑπὸ τῶν συγγενῶν των· δὲν ἐφείσθησαν οὐδὲ τῶν λεχῶν οὐδὲ τῶν νηπίων των. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἠκολούθουν πεζῇ τοὺς δημίους των καθ' ὅλην τὴν νύκτα διὰ μέσου χιονοσκεπῶν ὀρέων. Ἡ τραγικὴ αὕτη σκηνὴ εἶχε τὴν ὄψιν ἀγέλης κτηνῶν φερομένων εἰς τὸ σφαγεῖον. Τὰ δὲ παιδία ἐθρήνουν ζητοῦντα μάτην ἄρτον καὶ ὕδωρ. Ποῦ κατεκλίθησαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν μετὰ δωδεκάωρον ὁδοιπορίαν, ποῦ εὗρον ἄρτον τόσαι χιλιάδες ψυχῶν, δὲν γνωρίζομεν. Ἀναμφιβόλως

ὅμως ἐκοιμήθησαν εἰς τὸ ὕπαιθρον καὶ διῆλθον νήστεις τὴν ἑπομένην ἡμέραν.

»Ἐν τῷ μεταξὺ διεδραματίσθησαν φρικώδη γεγονότα. Μόλις συνελήφθη ὁ ἐν Ἀμισῷ ἔμπορος Βασίλειος Ἀνταβαλόγλους, ἡ 19ετὴς θυγάτηρ του Οὐρανία ἔπεσε νεκρά. Εἰς τὸ ἐκκενωθὲν διαμέρισμα Ἀμισοῦ Καδίκιοϊ ἡ 17ετὴς νεᾶνις Εὐφροσύνη Γαροφαλίδου, ἧς ὁ ἀδελφὸς ἐργάζεται εἰς τὰ ἐργατικὰ τάγματα, μεταβᾶσα εἰς τὴν οἰκίαν της καὶ μὴ εὑροῦσα τὴν χήραν μητέρα της, ἐξωσθεῖσαν πρὸ ὀλίγου μετὰ τῶν ἄλλων, ἀπώλεσε τὰς φρένας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τοῦ ἐκκενωθέντος διαμερίσματος ἦτο ἀδύνατος, ὅσοι ἀσθενεῖς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μεταφερθῶσι, ἀπέθανον μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐξ ἀσιτίας. Ἐθάψαμεν μίαν γυναῖκα ἀποθανοῦσαν πρὸ δύο ἡμερῶν, εὕρομεν δὲ νήπια νεκρὰ εἰς τὰ λίκνα των. Ἀκολούθως ἤρξατο ἡ λεηλασία· κοσμήματα, ἔπιπλα, ἐνδύματα, μαγειρικὰ σκεύη, καὶ ὅσα ἄλλα εὑρέθησαν εἰς τὰς οἰκίας, διηρπάγησαν καὶ ἐπωλήθησαν εἰς τὰς ὁδούς.

»Τὴν 1 Ἰανουαρίου ἀστυνόμοι μεταβάντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀνεζήτουν καὶ τοὺς ἐναπομείναντας πλουσίους καὶ προκρίτους τῆς Ἀμισοῦ, οὓς συλλαβόντες μέχρι τῆς ἑσπέρας ἀπέστειλαν τὴν ἐπομένην εἰς τὸ ἐσωτερικόν, μετ' ἄλλων συλληφθέντων ἐξ ἄλλων χωρίων. Δὲν δυνάμεθα δυστυχῶς νὰ ὁρίσωμεν τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν τῶν ἀπελαθέντων, βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι συνελήφθησαν πλέον τῶν τεσσαράκοντα προκρίτων. Ἤδη ἡ πόλις παρουσιάζει ὄψιν νεκροταφείου καθ' ὅσον σύμπασα ἡ ἀγορὰ ἐκλείσθη. Ποῦ ὡδηγήθησαν οὗτοι καὶ ποῦ εὑρίσκονται σήμερον δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν· ἐκ θετικῶν ὅμως πληροφοριῶν γνωρίζομεν ὅτι οἱ τὴν πρώτην νύκτα ἐξ Ἄνω Ἀμισσοῦ ἀπελαθέντες ἔφθασαν εἰς Καβὰκ ἐν κακῇ καταστάσει, ὅπου ἔθαψαν τοὺς νεκρούς των, ἐκεῖθεν δὲ ἐξαπεστάλησαν εἰς Κάφζαν, Βιλαέτιον Σεβαστείας, ἀπέχουσαν ὑπὲρ τὰ 80 χιλιόμετρα τῆς Ἀμισοῦ, τὰ ὁποῖα διήνυσαν εἰς τέσσαρας ἡμέρας καθ' ἃς ἔμειναν νήστεις. Κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ταύτην πολλοὶ ἀπέθανον ἐκ τῆς πείνης, τοῦ ψύχους καὶ τῶν κακουχιῶν· ἐν Κάφζᾳ εὑρίσκονται πολλοὶ νεκροὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καθ' ἃς ἔλαβον τὴν στιγμὴν ταύτην πληροφορίας. Παρὰ δὲ τὰς δοθείσας ὑποσχέσεις ὅτι θὰ ἐγκαθίστων τοὺς μετατοπισθέντας εἰς τὰ παρὰ τὴν Κάφζαν χριστιανικὰ χωρία, πάντες ἀπεστάλησαν εἰς Τσορούμ, Βιλαέτιον τῆς Ἀγκύρας. Καθ' ὁδὸν

τὰ κοράσια τοῦ Καδίκιοΐ πεπεισμένα περὶ τῆς τύχης ἥτις τὰ ἀνέμενεν ἔψαλλον: «Ἔχε γειὰ καϋμένε κόσμε, ἔχε γειὰ γλυκειὰ ζωή». Εἰς Τσορούμ τί θὰ γίνῃ; Πῶς θὰ ζήσουν τόσαι χιλιάδες ψυχῶν ἐν μέσῳ βαρέος χειμῶνος ἐστερημέναι τῶν πάντων; Τοῦτο εἶναι αἴνιγμα τοῦ ὁποίου τὴν λύσιν δύναται νὰ δώσῃ μόνη ἡ πεῖρα τοῦ παρελθόντος.

» Τὴν 10, 11, καὶ 13 Ἰανουαρίου ἐγένοντο καὶ ἄλλαι συλλήψεις, ἅπαντες δὲ οἱ συλληφθέντες ἀπεστάλησαν ἐπίσης εἰς τὸ ἐσωτερικόν, καὶ τοιουτοτρόπως παρέλυσεν ἐντελῶς ἡ κοινότης, τὰ σχολεῖά της μετεβλήθησαν εἰς στρατῶνας, τὰ καταστήματα ἔκλεισαν, αἱ περιουσίαι ἐλεηλατήθησαν καὶ τὰ πλουσιώτερα χωρία τῆς ἐπαρχίας παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ. Οὕτως οἱ Ἕλληνες, ὧν αἱ δυστυχίαι ὑπερβαίνουσι πᾶσαν περιγραφήν, εὑρίσκονται νῦν ἐν ἀθλιεστάτῃ καταστάσει».

Ἑτέρα ἔκθεσις παρέχει ἡμῖν τὰ ἑξῆς λεπτομερείας:

«Ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ Ῥαφὲτ Πασᾶς ἦλθεν εἰς Ἀμισόν, ὁ τόπος ὁλόκληρος μετεβλήθη εἰς Ἅδην. Εἶναι νέος 36 ἐτῶν, φανατικός, ἐμπαθὴς καὶ εἰς ἄκρον μισέλλην. Εἰς αὐτὸν καὶ μόνον ὀφείλονται οἱ ἐμπρησμοὶ καὶ αἱ ἀπελάσεις, ἃς δι' ἐπανειλημμένων ἐκθέσεών μου ἐξέθηκα. Ἀναχωρήσας πρὸ τριῶν μηνῶν ἐκ Βιτλίς, ὅπου εἶχε προαχθῇ εἰς Πασᾶν, καὶ ἐλθὼν ἐνταῦθα μὲ ἀπόλυτον πληρεξουσιότητα, κατέστη ἐντὸς ὀλίγου ἡ μάστιξ τοῦ τόπου καὶ ὁ τύραννος τῶν Χριστιανῶν.

»Τὴν 17 καὶ 18 Ἰανουαρίου ἐπανελήφθησαν αἱ συλλήψεις καὶ αἱ ἀπελάσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ οὕτω κινδυνεύει ἡ Ἀμισὸς νὰ στερηθῇ ὅλου τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ. Ἐκ τῆς πόλεως Τσαρσαμπᾶ ἀπηλάθησαν ἐπίσης μέχρι τοῦδε περὶ τοὺς 50 ὁμογενεῖς· προχθὲς ἀπηλάθησαν καὶ οἱ ἐν Πάφρᾳ ὁμογενεῖς ἔμποροι.

»Τῶν ἐξ Ἀμισοῦ ἀπελαθέντων ἐμπόρων τὰ καταστήματα λεηλατοῦνται τῇ διαταγῇ τῆς Κυβερνήσεως· μόνον ἐκ τοῦ καταστήματος Σουκιούρογλου ἀφῃρέθησαν ἐμπορεύματα ἀξίας 5,000 λιρῶν. Εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν οἱ Χριστιανοὶ ὑφίστανται συμφορὰς ὁμοίας τῶν ὁποίων δὲν δύναταί τις νὰ ἀνεύρῃ οὐδὲ εἰς τὰς ζοφερωτέρας τῶν ἐποχῶν. Ὁ στρατὸς καὶ οἱ περίοικοι Τοῦρκοι χωρικοί, εἰσερχόμενοι εἰς τὰ χωρία, ἁρπάζουσι τὰ κτήνη καὶ ὑποζύγια, ἐνδύματα, ἔπιπλα, μαγειρικὰ σκεύη, ἄλευρον, σκεπάσματα

καὶ ἅπασαν τὴν κινητὴν περιουσίαν τῶν Χριστιανῶν χωρικῶν, καὶ εἶτα παραδίδουσι τὰς οἰκίας των εἰς τὸ πῦρ, τοὺς δὲ κατοίκους γυμνούς, ἀσίτους, ἄνευ χρημάτων, ἀποστέλλουσι πεζοὺς διὰ μέσου χιονοσκεπῶν ὀρέων εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

»Εἴκοσι ὀκτὼ ἕτερα χωρία ἐπυρπολήθησαν ἐντὸς μιᾶς ἑβδομάδος ἀπὸ τῆς 15 Ἰανουαρίου μέχρι σήμερον, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν πυρποληθέντων κατὰ Δεκέμβριον. Τὰ γυναικόπαιδα ἀπεστάλησαν καὶ ἀποστέλλονται πεζῇ ἐν μέσῳ βροχῶν καὶ χιόνων εἰς τὰ Βιλαέτια Σεβαστείας καὶ Ἀγκύρας. Νήπια, κοράσια, λεχοί, ἔγκυοι, ἀσθενεῖς καὶ γέροντες ὠθοῦνται ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, διανυκτερεύουσι κατὰ χιλιάδας εἰς χάνια ὅπου διαμένουσι ἄνευ ἄρτου ἢ ἄλλης τροφῆς· κοιμοῦνται ἐπὶ τῆς κόπρου ἢ ἐπὶ σανίδων γυμνοί, ἀφ' οὗ δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν πάθωσιν ἐκ πνευμονίας καὶ ἄλλων ἀσθενειῶν, τὴν ἐπαύριον, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὠθοῦνται πρὸς τὰ ἐμπρὸς διὰ μαστίγων. Πολλὰ παιδία ἀπολέσαντα τοὺς γονεῖς των διασκορπίζονται εἰς τὰ ὄρη ἢ τὰ τουρκικὰ χωρία, ἄλλοι ἀποθνήσκουσι καθ' ὁδὸν ἐκ τῆς πείνης, τοῦ ψύχους καὶ τῶν ταλαιπωριῶν καὶ θάπτονται εἰς τὰ ὄρη ἢ ἀφίνονται βορὰ τῶν ἀγρίων θηρίων· ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἐπιζήσωσι τῶν δεινῶν, μετὰ πολυήμερον ὁδοιπορίαν, διασκορπίζονται εἰς τὰ τουρκικὰ χωρία τοῦ Βιλαετίου Ἀγκύρας, ὅπου σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἀπολεσθῶσιν.

»Ἤδη φθάνουσιν ἀπαίσιοι εἰδήσεις περὶ τῆς τύχης τῶν ἐξορισθέντων· οἱ πλούσιοι τῆς Πάφρας ἐστάλησαν εἰς τὸ Βιλαέτιον Κασταμονῆς, οἱ ἔμποροι Ἀμισοῦ καὶ Τσαρσαμπᾶ διενεμήθησαν εἰς Τσορούμ, Σουγκουρλοῦ, Μετζὶτ Οὖζοῦ καὶ Ἰγγλιμπῆ.

»Οἱ τῆς πρώτης ἀποστολῆς Καδίκιοϊ καὶ Ἐλιάζκιοϊ τὴν πρώτην νύκτα ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Τζουμποὺζ ἄσιτοι, τὴν ἐπομένην εἰς Καβάκ, τὴν ἄλλην εἰς Καρὰ-Δάγ καὶ τὴν τετάρτην ἡμέραν εἰς Κάφζαν, καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τῶν τεσσάρων ἡμερῶν ἔμειναν ἄνευ ἄρτου. Φθάσαντες δὲ ἀκολούθως εἰς Τσορούμ διεσκορπίσθησαν εἰς διάφορα τουρκικὰ χωρία, ὅπου ἀποθνήσκουσι ἐκ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους κατὰ ἑκατοντάδας. Καὶ πόσος μὲν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτοπισθέντων δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν ἀκριβῶς, ἀλλὰ κατὰ πρόχειρον ὑπολογισμὸν ὑπερέβη ἤδη τὰς 20,000, καθ' ἑκάστην δὲ αὐξάνει. Οἱ ἐμπρησμοί, αἱ λεηλασίαι καὶ τὰ κακουργήματα ἐξακολουθοῦσι μετ' ἀγριότητος,

αἱ δὲ στερήσεις καὶ αἱ ταλαιπωρίαι προσθέτουσι καθημερινῶς νέα θύματα».

Τρίτη ἔκθεσις ἀναφέρει τὰ ἑξῆς:

»Ὁ Βεχαεδίν, ἔκτακτος ἀπεσταλμένος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ἀφίκετο τὰς ἡμέρας ταύτας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἁμιλλᾶται κατὰ τὴν σκληρότητα πρὸς τὸν Ῥαφὲτ Πασᾶν, ἀπεσταλμένον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν· καὶ ὁ μὲν πρῶτος καταρτίζει τοὺς καταλόγους τῶν ἐκτοπιζομένων, ὁ δὲ δεύτερος ἐκτελεῖ τὰς λαμβανομένας ἀποφάσεις. Οὕτω τὴν ἑβδομάδα ταύτην νέα ὁμὰς πολιτῶν ἐξετοπίσθη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἡ Ἀμισὸς κινδυνεύει νὰ μείνῃ ἄνευ ἀνδρῶν.

»Καὶ ἐκ Πάφρας, ἔνθα μετέβη ὁ Βεχαεδίν, ἀπεστάλη εἰς Βοϊβὰτ ὁλόκληρος ὁ ἄρρην πληθυσμός, ἡ δὲ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις διέταξε τὸ κλείσιμον τῶν ἀποθηκῶν τῶν καπνῶν, ἀπαγορεύσασα πᾶσαν πώλησιν. Ἀφ' οὗ δὲ ἐξεπλήρωσε τὴν ἀπαισίαν ἀποστολήν του εἰς Πάφραν ὁ εἰρημένος Βαχαεδὶν μετέβη προχθὲς εἰς τὰς ὑποδιοικήσεις Οἰνόης, Τσαρσαμπᾶ καὶ Φάτζας ὅπως ἐπιβλέψῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματός του.

»Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ Ῥαφὲτ Πασᾶς ἐξακολουθεῖ τὸ ἐξοντωτικὸν ἔργον του. Ὅσα χωρία ὑπελείφθησαν ἐκ τῶν προηγουμένων καταστροφῶν πυρπολοῦνται καὶ οἱ κάτοικοί των ἀπελαύνονται εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ὀκτὼ χωρία τῆς Πάφρας, παράγοντα τὸν ἐκλεκτότερον καπνὸν τῆς Τουρκίας, ἐπυρπολήθησαν καὶ οἱ κάτοικοι μετεφέρθησαν εἰς τὸ βιλαέτιον τῆς Ἀγκύρας, ἑτέρων δὲ ὀκτὼ χωρίων τῆς Ἀμισοῦ οἱ κάτοικοι ἀπεστάλησαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἰς τὰς οἰκίας δὲ αὐτῶν ἐγκατέστησαν πρόσφυγας Τούρκους, πρὸς τοὺς ὁποίους αἱ Ἀρχαὶ ὑπεσχέθησαν νὰ δώσωσι τίτλους ἰδιοκτησίας διὰ τὰς οἰκίας καὶ τὰς γαίας.

»Ταύτην τὴν στιγμὴν φαίνονται εἰς τὰ ὄρη καπνοὶ καὶ φλόγες· ἀναμφιβόλως νέα χωρία παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ. Καθ' ἃς δὲ ἔχω θετικὰς πληροφορίας καὶ ὁ ὑπαίθριος πληθυσμὸς τῆς Κερασοῦντος μετεφέρθη ὁλόκληρος ἤδη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν πρὸς τὴν διεύθυνσιν Κὸλ-Χισσὰρ καὶ Χαμηδιέ. Ἂν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀπόκρημνα ὄρη διὰ τῶν ὁποίων εἶνε καταδικασμένα τὰ γυναικόπαιδα τῶν ἄνω χωρίων νὰ διέλθωσιν ἐν μέσῳ βαρυτάτου χειμῶνος, ἰλιγγιᾷ ὁ νοῦς καὶ σπαράσσεται ἡ καρδία».

Τετάρτη ἔκθεσις ἀναφέρει τὰ ἑξῆς:

«Μετ' ἀγωνίας ἀνεμένετο ἡ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπάνοδος τοῦ ἐν 'Αμισῷ Ὑποπροξένου τῆς 'Αμερικῆς, παρὰ τοῦ ὁποίου ἠλπίζετο γενναία ὑλικὴ συνδρομή. Δυστυχῶς αἱ ἐλπίδες αὗται διεψεύσθησαν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ 'Αμερικὴ δὲν δύναται νὰ στείλῃ χρήματα εἰς Κωνσταντινούπουλιν, καθ' ὃ ἀπαγορευθείσης κυβερνητικῶς πάσης ἀποστολῆς. Δύναταί τις νὰ λάβῃ ἰδέαν τῆς τραγικῆς καταστάσεως τοῦ δυστυχοῦς τούτου πληθυσμοῦ, ἐστερημένου χρήματος καὶ ἄρτου.

»Κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας αἱ ἀποθῆκαι καπνῶν τῶν ἐμπόρων μας ἀπηλλάγησαν τῆς κατασχέσεως καὶ ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς ἡ διὰ πληρεξουσίων ἀντιπροσώπων πώλησις αὐτῶν. 'Εν τούτοις τὰ καπνὰ τῶν χωρίων ὅσα ἐξεκενώθησαν χωρὶς νὰ πυρποληθῶσιν, ὡς τοῦ 'Ελιάζκιοϊ, 'Αδρεάντων, Τεκέκιοϊ, Καδίκιοϊ κλπ. ἐξετέθησαν εἰς δημοπρασίαν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας θὰ γίνῃ ἡ ὁριστικὴ αὐτῶν κατακύρωσις, τὸ δὲ χρῆμα θὰ παραλάβῃ ἡ Κυβέρνησις, ἐν ᾧ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν οἱ ἰδιοκτῆται τῶν καπνῶν τούτων χωρικοὶ ἀποθνήσκουσιν ἐκ τῆς πείνης.

»Αἱ ἐξ 'Αμισοῦ ἀπελάσεις τῶν ἀνδρῶν ἐξακολουθοῦσιν. 'Εν Πάφρᾳ δὲν ἔμεινεν ἀνήρ, τὰ δὲ ὑπολειφθέντα γυναικόπαιδα ὑποφέρουσι τὰ πάνδεινα ἐξ ἐλλείψεως πόρων. Ἡ πατριαρχικὴ οἰκογένεια τοῦ Χατζῆ - Ἰωάννου Γελκεντζόγλου, ὅστις εἶναι ὁ θεμελιωτὴς καὶ ὁ στύλος τῆς ἐκεῖ ὀρθοδόξου κοινότητος, κατεστράφη, ἀφ' οὗ οἱ τρεῖς υἱοί του, οἱ ἔγγονοι καὶ οἱ ἀνεψιοί του ἀπεστάλησαν εἰς Κασταμονήν, τελευταίως δὲ καὶ ὁ ἴδιος, ἡλικίας 90 ἐτῶν, χρηματίσας ἐπὶ 40 ἔτη μέλος τοῦ Δ. Συμβουλίου καὶ τοῦ Δικαστηρίου, πολλαχῶς ὑπηρετήσας τὴν Κυβέρνησιν, ἀπηλάθη, ὁ δυστυχής, καὶ εὑρίσκεται ἤδη προσωρινῶς ἐν 'Αμισῷ προωρισμένος νὰ ἀποθάνῃ εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἡ οἰκογένειά του ἐθεωρεῖτο μία ἀπὸ τὰς ἐπιφανεστέρας τῆς περιφερείας μας.

»Τὰ αὐτὰ συνέβησαν καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας Νεοκαισαρείας, Φάτζας καὶ Τσαρσαμπᾶ. Ἑπομένως ἂν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐσχάτως ἀπεστάλησαν διὰ τὰ στρατιωτικὰ τάγματα καὶ πάντες οἱ πληρώσαντες ἀντισήκωμα, δύναται νὰ συμπεράνῃ ὅτι δὲν ἔμεινεν ἀνὴρ εἰς τὸν τόπον.

»'Εν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἡ καταστροφὴ ἐξακολουθεῖ. Τὰ παρὰ

τὴν Ἀμισὸν ἐκκενωθέντα χωρία Ἀδὰ-Τεπέ, Γιελιτζέ, Καραγκιὸλ ἐπυρπολήθησαν. Πλησίον τοῦ Κουρούκ-κοκτζέ, ὅπου ἱδρύθη τὸ στρατόπεδον τοῦ Πασᾶ, τὰ χωρία ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα· ἐφονεύθησαν πολλὰ γυναικόπαιδα, ἐκάησαν τὸ Ἐρικλὶ καὶ ἄλλα χωρία, ὁ δὲ πληθυσμὸς ἐστάλη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐν κακῇ καταστάσει.

»Χείρονα τούτων συνέβησαν ἐν Πάφρᾳ, ὅπου παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ κατὰ τὰς τελευταίας ἑβδομάδας ἕτερα εἴκοσι χωρία μετὰ τῶν ἐκκλησιῶν των καὶ σχολείων, ἀφ' οὗ δὲ ἐλεηλατήθη ἡ κινητὴ περιουσία των, ἡ δὲ ἀκίνητος ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρός, ὁ πληθυσμὸς ὁλόκληρος ἀπεστάλη εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Αἱ προξενηθεῖσαι ζημίαι ἐκ τῆς πυρπολήσεως τῶν χωρίων, ἅτινα παρῆγον τὸν ἐκλεκτότερον καπνὸν τῆς Τουρκίας, δύναταί τις νὰ ὑπολογίσῃ ὅτι ἀνέρχονται εἰς πολλὰ ἑκατομμύρια λιρῶν, ἡ δὲ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ αἰσθανθῇ τὸ κακὸν τὸ ὁποῖον ἐπροξένησεν εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους.

»Ἀλλ' ὅπως δήποτε τὸ κακὸν ἤδη ἐγένετο καὶ ἐξακολουθεῖ· τὰ χωρία ἐπυρπολήθησαν, οἱ δὲ κάτοικοι ἀποθνήσκουσι κατὰ χιλιάδας εἰς τὸ Βιλαέτιον τῆς Ἀγκύρας, ἔνθα ἔχω τὴν βεβαιότητα ὅτι οὐδεὶς θὰ ἐπιζήσῃ.

»Ἤδη εἰς τὰς πόλεις Τσορούμ, Ἀλετσᾶ, Σουγκουρλοῦ, Μετζὶτ-Οὐζοὺν ἀποθνήσκουσιν ἐκ τῶν ἀσθενειῶν οἱ πρόκριτοι Ἀμισοῦ. Εἰς τὰ πέριξ τουρκικὰ χωρία διενεμήθησαν οἱ χωρικοὶ κατὰ χιλιάδας, διαιτώμενοι εἰς τοὺς σταύλους καὶ ἀχυρῶνας τῶν Τούρκων, ὅπου στερούμενοι ἄρτου, ἐνδυμάτων καὶ σκεπασμάτων, ἐν ἐποχῇ δριμυτάτου χειμῶνος, ὑπερτιμήσεως τῶν πάντων, καὶ ἐλλείψεως φαρμάκων κατὰ τῶν ἐπιδημιῶν, ἀποθνήσκουσιν ὁμαδόν.

Σκοπὸς ὅλων τούτων τῶν φρικωδῶν γεγονότων δὲν εἶναι ἄλλος ἢ ἡ ἐξόντωσις τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ ἐκλείψωσιν ὡς οἱ Ἀρμένιοι. Ἤδη τὸ ἓν τέταρτον τοῦ μετατοπισθέντος πληθυσμοῦ ὑπέκυψεν εἰς τὸν θάνατον, ἡ αὐτὴ δὲ τύχη ἐπιφυλάσσεται εἰς τοὺς τριάντα χιλιάδας ἐκτοπισθέντας ἐκ τοῦ Σαντζακίου μας».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΚΥΔΩΝΙΑΙ

Ἐκθέσεις ὑποβληθεῖσαι δι' ἀναφορῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ὑπὸ ἡμερομηνίας 24 Ἀπριλίου καὶ 1 Μαΐου 1917, ἀριθ. 662 (Ἀρχ. Ὑπουργ. Ἀριθ. 5219), περιγράφουσι τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως τῶν Κυδωνιῶν.

Πρὸ τῆς παραθέσεως τῶν ἐκθέσεων τούτων δέον νὰ ὑπομνησθῇ ἐν ὀλίγοις τί ἦσαν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης αἱ Κυδωνίαι. Πόλις μὲ πληθυσμὸν ἄνω τῶν 30,000, ἁπάντων Ἑλλήνων πλὴν ἑκατοντάδος Ὀθωμανῶν. Εἶχε γυμνάσιον ἀνεγνωρισμένον ἀπὸ τοῦ 1884, τρεῖς δημοτικὰς σχολὰς ἀρρένων, τρεῖς θηλέων καὶ ἓν ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον, μὲ ἀριθμὸν μαθητῶν ἐν συνόλῳ 2,275 καὶ προϋπολογισμὸν σχολῶν 4,000 λιρῶν Τουρκίας. Ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία τῆς πόλεως περιελάμβανε 5,500 οἰκίας καὶ 800 καταστήματα, ἡ δὲ ἀγροτική, ἐλαιῶνας 60,000 στρεμμάτων, ἀγροὺς κλπ. Αἱ Κυδωνίαι εἶχον προσέτι 24 ἀτμοκίνητα καὶ 50 ἱπποκίνητα ἐργοστάσια ἐλαίου, 80 βυρσοδεψεῖα, 15 σαπωνοποιεῖα, 3 ἀτμομύλους καὶ λατομεῖα ὤχρας. Αἱ Κυδωνίαι εἶχον προσέτι 11 ἐκκλησίας, 5 παρεκκλήσια, 72 ἐξωκκλήσια, 4 νεκροταφεῖα, 2 μοναστήρια, μετὰ μεγάλης περιουσίας, καὶ λαμπρὸν νοσοκομεῖον. Ἐν συνόλῳ ἡ ἰδιωτικὴ καὶ κοινοτικὴ περιουσία ἦτο ἀξίας 10 ἑκατομμυρίων λιρῶν τουρκικῶν. Ἡ ἐλαιοπαραγωγὴ ἀνήρχετο ἐτησίως εἰς **6**,500,000 ὀκάδας ἐλαίου. Μόνον ἐκ τῆς δεκάτης τοῦ ἐλαίου ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις εἰσέπραττεν ἐτησίως 52,000 λίρας. Ἀνάλογος ἦτο καὶ ἡ ναυτιλιακὴ κίνησις· κατέπλεον ἐτησίως περὶ τὰ 600 ἀτμόπλοια καὶ 2000 ἱστιοφόρα.

Μία ἐκ τῶν ὡς ἀνωτέρω ὑποβληθεισῶν ἐκθέσεων ὡς ἑξῆς περιγράφει τὴν διέλευσιν ἐκ Προύσης τῶν ἐκτοπιζομένων ἀτυχῶν Κυδωνιέων:

«Δὲν θὰ ἐπιχειρήσω νὰ παραστήσω τὸ οἰκτρὸν θέαμα ὅπερ παρουσιάζουσιν αἱ ἀτυχεῖς αὗται ὑπάρξεις, τοῦτο μόνον λέγω ὅτι ἡ ὅλη σκηνογραφία παριστᾷ σύμφυρμα σκελετῶν μεγάλων καὶ μικρῶν ζητούντων ἔλεος. Ἐπὶ 45 ἤδη ἡμέρας ὁδοιπόρει ἡ ὁμὰς αὕτη καὶ εἶναι καταδικασμένη νὰ ὁδοιπορήσῃ ἱκανὰς ἔτι ἡμέρας, καθ' ὅσον εἶναι προωρισμένη

νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Γενῆ-Σεχὶρ καὶ Μπιλετζίκ. Παρεκάλεσαν ματαίως ὅπως τοῖς ἐπιτραπῇ νὰ μείνωσιν ἐνταῦθα, ἂν ὄχι διαρκῶς, τοὐλάχιστον διά τινας ἡμέρας πρὸς ἀνάπαυσιν, διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν δύνανται νὰ βαδίσωσιν ἐκ τοῦ καμάτου καὶ τῶν κακουχιῶν. Τὰ καθ' ὁδὸν δεινοπαθήματά των εἶναι ἀληθῶς ἀπίστευτα· ἄνω τῶν 100 ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον καθ' ὁδὸν ῥιφθέντες ἐντὸς χανδάκων, ἄλλοι ἡμιθανεῖς ἐγκατελείποντο ἐν μέσῃ ἐρήμῳ ὁδῷ· γυναῖκες ἐπίτοκοι ἄφιναν τὰ νεογνά των καὶ ἠκολούθουν τοὺς ἄλλους ὁδοιποροῦντας. Ἔσχον τὸ ἀτύχημα νὰ παρακολουθήσω ἀπ' ἀρχῆς ὅλας τὰς φάσεις τοῦ ἐπαράτου τούτου διωγμοῦ, ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν περίστασιν συνήντησα σκληροτέραν στάσιν ἐκ μέρους διωκτῶν, ὄντων ἐντελῶς ἀναλγήτων. Ὁ ὅμιλος ἐδῶ ἀνέρχεται εἰς 500—600 οἰκογενείας, καὶ καθ' ἑκάστην ἀφικνοῦνται καὶ νέαι ὁμάδες· κατὰ πληροφορίας δὲ αὐτῶν οἱ ἀκολουθοῦντες εἶναι περισσότεροι τῶν ἤδη ἀφικομένων, ἀνερχόμενοι εἰς 10—12,000. Εἰς τὰ χωρία Ταχταλῆ καὶ Γιαϊλατζὶκ τῆς περιφερείας Προύσης ἐγκατεστάθησαν ἤδη 200 οἰκογένειαι».

Ἑτέρα ἔκθεσις ἀναφέρει τὰ ἑξῆς :

«Ἀπό τινων ἡμερῶν διεδίδετο ἐνταῦθα ὅτι οἱ ὁμογενεῖς κάτοικοι Κυδωνιῶν, μετατοπισθέντες κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων κοινοτήτων, ἐγκαθίστανται ἐνταῦθα, ἢ κατ' ἄλλην ἔκδοσιν ὅτι ἁπλῶς διέρχονται ἐντεῦθεν διὰ νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὰ χωρία Γενῆ-Σεχὶρ καὶ Μπιλετζίκ. Δὲν γνωρίζει τις ἀκριβῶς τὸν τόπον τῆς ἐγκαταστάσεώς των, καθ' ὅσον καταβάλλεται ἐπιμελὴς παρὰ τῶν Ἀρχῶν προσοχὴ ὅπως ὅσον τὸ δυνατὸν ἀθορυβώτερον διεξάγηται ἡ μετακίνησις· σήμερον ὅμως προσελθὼν στρατιώτης ὁμογενὴς μοὶ ἐγνώρισεν ὅτι ἐν πεδιάδι ἀπεχούσῃ μίαν περίπου ὥραν τῆς Προύσης κατασκηνοῦσιν ἱκαναὶ οἰκογένειαι Κυδωνιατῶν, αἵτινες παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ μοὶ γνωρίσῃ ὅτι μεταφερόμεναι εἰς Μπιλετζὶκ ἀποθνήσκουσι τῆς πείνης καὶ ἀναμένουσιν ἐσπευσμένην βοήθειαν.

»Περὶ τοὺς 25 Κυδωνιεῖς παρουσιασθέντες ἐνώπιόν μοι ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει μοὶ διηγήθησαν μετὰ λυγμῶν καὶ δακρύων τὰ ἀφάνταστα ἀληθῶς δεινοπαθήματά των· κατὰ τὰς ἀφηγήσεις των ὁ διωγμὸς ἤρχισε τὴν ἑβδομάδα τῶν Βαΐων, ἐξηκολούθησε δὲ καθ' ὅλην τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα καὶ ἐπετάθη τελειωτικῶς τὴν Μ. Παρασκευήν· ἐξεδιώκοντο κατὰ μικρὰς ὁμάδας, μὴ ἐπιτρεπομένου νὰ

παραλάβωσι μεθ' ἑαυτῶν εἰμὴ ἐνδύματά τινα τὰ ὁποῖα ἐπώλουν καθ' ὁδὸν διὰ νὰ προμηθευθῶσιν ἄρτον· ἐκτὸς δὲ τούτου καθ' ὁδὸν οἱ χωροφύλακες ἐζήτουν παρ' αὐτῶν χρήματα. Ἠρώτησα αὐτοὺς περὶ τῆς τύχης τοῦ Μητροπολίτου Κυδωνιῶν, μία δὲ γυνὴ γείτων του μοὶ ἀφηγήθη ὅτι τὸν εἶδε διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν Μ. Παρασκευὴν ἔμπροσθεν τοῦ οἰκήματος τῆς Μητροπόλεως πωλοῦντα τὸ μαγγάλι του εἰς Ὀθωμανούς, καὶ ὅτι τῇ εἶπε ὅτι θὰ μεταβῇ εἰς τὴν πατρίδα του Μαγνησίαν· ἐκ τούτου συμπεραίνω ὅτι ἀφέθη ἐλεύθερος νὰ ἐκλέξῃ τὸν τόπον τῆς διαμονῆς του. Κατὰ τὰς ἀφηγήσεις τῶν ἰδίων οἱ μετατοπισθέντες κάτοικοι τῶν Κυδωνιῶν καὶ περιχώρων ἀνέρχονται εἰς 35—40,000. Εἰς τὸ ἀφιχθὲν ἐνταῦθα τμῆμα συνέβησαν 120 θάνατοι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐκκινήσεως μέχρι σήμερον, ἰδίως ἐξ ἀσιτίας καὶ κακουχιῶν. Οἱ ἀφηγούμενοι ἀνήκουσιν εἰς τμῆμα ἀποτελούμενον ἐξ 100 οἰκογενειῶν ἐγκατασταθεισῶν εἰς τὰ δίωρον ἀπέχοντα τῆς Προύσης χωρία Γιαϊλατζὶκ καὶ Ταχταλῆ, ἦλθον δὲ ἐνταῦθα ἵνα ἐπικαλεσθῶσιν ἐν ὀνόματι καὶ τῶν λοιπῶν τὴν ἀρωγήν μου εἰς τὰ δεινά των καὶ πρὸ πάντων μοὶ ζητήσωσιν ἄρτον, διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν δὲν εἶχον φάγει πρὸ 24 ὡρῶν· ἀμέσως ἐπρομήθευσα ἐκ τῶν ἐνόντων τὸν ἀναγκαιοῦντα ἄρτον, συνάμα δὲ ἐνήργησα παρὰ τοῖς ἁρμοδίοις ὅπως τοῖς παραχωρηθῇ δελτίον ἄρτου ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν δύνανται νὰ λαμβάνωσι τοιοῦτον. Φαίνεται ὅτι ἡ ἐγκατάστασίς των θὰ γίνῃ εἰς διάφορα μέρη, πολλοὶ δ' ἐξ αὐτῶν θὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὰ πέριξ χωρία».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ϛ'.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΕΚΤΟΠΙΖΟΜΕΝΩΝ

Ἡ εἰκὼν ὅμως τῆς ἄνω περιγραφομένης τραγῳδίας θὰ ἦτο ἐλλιπής, ἂν μὴ ἐρρίπτετο ἓν βλέμμα ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῶν δυστυχῶν τούτων Ἑλλήνων οἵτινες, ἐκτοπισθέντες, περιπλανῶνται ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τὰς πεδιάδας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀνατολῆς, τῆς ἀξένου δι' αὐτοὺς χώρας. Αἱ συμφοραὶ τὰς ὁποίας ὑφίστανται τὰ θύματα ταῦτα τῆς Γερμανικῆς «κουλτούρ» καὶ τῆς βαρβαρότητος τῶν Τούρκων δὲν δύνανται νὰ ἀνευρεθῶσιν οὐδὲ εἰς τὰς ζοφερωτέρας τῶν ἐποχῶν. Ἐκτοπιζόμενοι, ὑβριζόμενοι, κακοποιούμενοι, ἐξαναγκάζονται ἐν τέλει νὰ ἀρνηθῶσι τὴν πίστιν των. Ὁ

εἰς ἀποβαίνει θεατὴς τῆς καταστροφῆς τοῦ ἄλλου καὶ πάντες ὁμοῦ θεῶνται καθ' ἑκάστην ἀτιμαζομένας τὰς γυναῖκας καὶ τὰς θυγατέρας των. Ἀποθνήσκουσι καθ' ἑκάστην τῆς πείνης. Τίς δὲ θὰ δώσῃ αὐτοῖς φάρμακα, καὶ τίς θὰ θάψῃ τοὺς νεκρούς των;

Τὴν κατάστασιν ταύτην ἀπεικονίζει ἔκθεσις ὑπὸ ἡμερομηνίαν 28 Ἰουλίου, διαβιβασθεῖσα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 5832 ἐκθέσεως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικῆς Πρεσβείας (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 12092), λέγουσα τὰ ἑξῆς:

«Συνηντήσαμεν εἰς τὸν σταθμὸν Ἀκ-Σακὰλ 200 πρόσφυγας ἐκ Μαδύτου καὶ 150 ἐκ Κριθιᾶς, οἵτινες μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Μηχανιῶνος διεσκορπίσθησαν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ἄνωσταθμοῦ ἄνευ τροφῆς καὶ ὕδατος. Ἐπίσης εἰς τὸν σταθμὸν Ὀκτσῆ-Γκιὸλ συνηντήσαμεν ἑτέρους 250 Κριθιώτας καὶ Μαδυτίους, οἵτινες διαμένουσιν ἐπὶ 50 ἤδη ἡμέρας ὑπὸ τὸν φοβερὸν καύσωνα τοῦ ἡλίου καὶ τὴν ὑγρασίαν τῆς νυκτός, ἐν ἀπελπιστικῇ καταστάσει· ὅσοι δὲ πρόσφυγες τῆς ἐπαρχίας Προκοννήσου διεσπάρησαν ἐν τῇ περιοχῇ Σουσουρλοὺκ καὶ Βαλούκεσερ εἶναι ἄγνωστον πόσοι εἶναι καὶ εἰς ποῖα τουρκικὰ χωρία ἐγκατεστάθησαν. Μέγας ἀριθμὸς προσφύγων εἶναι διεσκορπισμένος εἰς Βαλούκεσερ, Σουσουρλούκ, Κεπσοὺτ καὶ Σινδιρλῆ, καὶ εἰς ἄλλα τουρκικὰ χωρία. Πλεῖσται γυναῖκες πειναλέαι καὶ ἡμίγυμνοι ζητοῦσιν ἄρτον καὶ χρήματα· τὰ ἐφθαρμένα ἐνδύματά των δὲν δύνανται νὰ περισφίγξωσι τὸν σκελετόν των καὶ βαστάζουσιν αὐτὰ διολισθαίνοντα διὰ τῶν χειρῶν των. Νομίζω ὅτι βλέπω εἰκόνα τῆς κολάσεως τοῦ Δάντου, ὅστις περιοδεύων αὐτὴν εἶδε φάσματα μετ' ὀστέων καὶ μόνης τῆς ἐπιδερμίδος. Ὅ,τι εἶδεν ἐκεῖνος διὰ τῆς φαντασίας βλέπει τις ἐνταῦθα ἐκ τοῦ φυσικοῦ. Πρό τινων ἡμερῶν γυνή τις ἔξωθεν τοῦ σταθμοῦ Βαλούκεσερ ἀπέθανεν ἐκ πείνης· τὰ μικρά της τέκνα πειναλέα ἐνόμισαν ὅτι ἐκοιμήθη ἡ μήτηρ των καὶ προσεπάθουν νὰ τὴν ἐξυπνήσωσι κλαίοντα καὶ ζητοῦντα ψωμί.

Ἡ θέσις τῶν προσφύγων Προκοννήσου ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ καθίσταται φρικτοτέρα. Ἐκδιωκόμενοι ἐκ τῶν ἀχυρώνων τῶν Τούρκων, οἵτινες εἰσάγουσι εἰς αὐτοὺς τὰ ἄχυρά των, διαμένουσιν ἐν ὑπαίθρῳ. Ζητοῦσι κλαίοντες στέγην καὶ ἄρτον καὶ προβάλλεται εἰς αὐτοὺς ἀντὶ τούτων ἡ ἐξισλάμισίς καὶ ἡ ἀτίμωσις. Ἡ πεῖνα, ὁ καύσων τοῦ ἡλίου καὶ ἡ ὑγρασία τῆς νυκτὸς φο-

νεύουσι καθημερινῶς τοὺς δυστυχεῖς. Ἐντὸς τῶν τελευταίων ἡμερῶν ἀπέθανον ἐν Ἰβρίκ 50 πρόσφυγες, καθ' ἑκάστην δ' ἀποθνήσκουσι καὶ ἄλλοι θαπτόμενοι ἄνευ ἱερέως».

Ἑτέρα ἔκθεσις ἐξ Ἀρτάκης, διαβιβασθεῖσα δι' ἀναφορᾶς τῆς Πρεσβείας Κωνσταντινουπόλεως ὑπ' ἀριθ. 884 καὶ ἡμερομηνίαν 4 Μαρτίου 1916 (Ἀρχεῖον Ὑπουργ. Ἀριθ. 14205), προσθέτει τὰ ἑξῆς:

«Ἡ κατάστασις τῶν δυστυχῶν προσφύγων εἶναι ἀπεριγράπτως ἀπελπιστική. Μὴ ἔχοντές τι νὰ πωλήσωσι πρὸς ἀγορὰν ἄρτου, γυναῖκες, γέροντες καὶ παιδία, γυμνοὶ καὶ ἀνυπόδητοι περιφέρονται εἰς τοὺς ἀγροὺς διὰ νὰ συλλέξωσι χόρτα πρὸς τροφήν. Ἕτεροι ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας, περιφρονοῦντες τὸ ψῦχος καὶ τὴν ὑγρασίαν, ἐξερευνῶσιν ὅλην τὴν παραλίαν, μηδ' αὐτῶν τῶν στομίων τῶν ὑπονόμων ἐξαιρουμένων, ἵνα ἀνεύρωσιν διάφορα ὄστρακα (μύδια, ἀχιβάδες, πεταλίδες κλπ.) καὶ δι' αὐτῶν καταστείλωσι τὴν πεῖνάν των. Ἄλλοι ὀλιγώτερον φιψοκίνδυνοι ἀπὸ πρωΐας μέχρι τοῦ μεσονυκτίου περιφέρονται εἰς τὰ διάφορα καταστήματα, καφενεῖα, καπηλεῖα καὶ τὰς οἰκίας, προσπαθοῦντες, διὰ τῶν σπαραξικαρδίων καὶ δυναμένων νὰ συγκινήσωσι καὶ λιθίνην καρδίαν παρακλήσεών των, νὰ προσπορισθῶσί τι παρὰ τῶν φιλελεημόνων. Τῷ ὄντι, ὁ περιφερόμενος μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐν τῇ χριστιανικῇ συνοικίᾳ ἀκούει τὴν παραπονετικὴν καὶ κλαυθμηρὰν φωνὴν ὀρφανῶν καὶ λοιπῶν ζητούντων ἐλεημοσύνην. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς ἐκκλήσεις τῶν δυστυχῶν προσφύγων εἶναι ζήτημα ἐὰν θὰ κατορθώσῃ ἕκαστος αὐτῶν διὰ τοῦ τρόπου τούτου νὰ χορτάσῃ τὴν ἐκ πείνης κατατρυχομένην οἰκογένειάν του.

»Ἐγενόμην αὐτόπτης μάρτυς τοῦ ἑξῆς γεγονότος. Ὁ ἐκ Καλλιπόλεως Γεώργιος Κουρμπέτης μετὰ τῆς συζύγου του Αἰκατερίνης καὶ τοῦ δεκαεξαετοῦς υἱοῦ του, ἔχοντες μίαν ἑβδομάδα νὰ φάγωσί τι, πεσμένοι ὕπτιοι μὲ τὰ ὄμματα ἐστραμμένα ὑψηλὰ καὶ μόλις δυνάμενοι νὰ κινῶσι τὰ χείλη των, ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀνέμενον τὸν ἐκ πείνης σκληρότατον θάνατον. Ἐτέθησαν εἰς κίνησιν ὅλα τὰ μέσα πρὸς ἐπαναφορὰν αὐτῶν ἐν τῇ ζωῇ, τοῦτο ὅμως δὲν κατορθώθη δι' ὅλους, διότι ἡ Αἰκατερίνη ἀπεβίωσε τὴν 16 Ἰανουαρίου.

»Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἦλθε γυνή τις ἐκ Μαδύτου καὶ μᾶς ἀνήγ-

γειλεν ἔξαλλος τὸν ἐκ πείνης θάνατον τῶν συζύγων Ἰωάννου καὶ Ἀθηνᾶς Χατζῆ-Ἀθανασίου Νταγντελένη, οἵτινες ἀφῆκαν θυγατέρα 17ετῆ, γυμνὴν καὶ ἀσθενῆ.

Τὴν 19 Ἰανουαρίου ἡ ἐκ Καλλιπόλεως Ὄλγα Ἀποστόλου, ἀσθενὴς καὶ ἐξηντλημένη ἐκ τῆς πείνης, θέσασα τὸ ἀβάπτιστον τέκνον της εἰς τὸν μαστόν της νὰ θηλάσῃ, ἐκ τῆς παντελοῦς ἐξαντλήσεως ἐλιποθύμησεν. Τίς οἶδε μετὰ πόσην ὥραν μεταβᾶσα γυνή τις ἐκ τῆς γειτονιᾶς εὗρεν αὐτὴν μὲν ἐν ἀναισθησίᾳ τὸ δὲ βρέφος νεκρόν.

Τὴν 25 Ἰανουαρίου ἀπέθανεν ἐκ πείνης ὁ ἐκ Μαδύτου Ἀπόστολος Φειδᾶρος ἐτῶν 60. Τὴν αὐτὴν τύχην ἔσχον καὶ οἱ ἐκ Μαδύτου Σοφία Ἀθανασίου, Σιβρὴ Κιολάφη ἐτῶν 7, Εὐλαβία Κ. Ζαχαράκη ἐτῶν 60, Εὐάγγελος Χ. Τσουκαλᾶς ἐτῶν 6 καὶ Σεραφεὶμ Εὐαγγ. Ντάτσος 14 μηνῶν. Ταῦτα πάντα ἐν Πανόρμῳ ὅπου οἱ πρόσφυγες θεωροῦνται εὐτυχέστεροι τῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ. Ἐὰν ἐν Πανόρμῳ ἀποθνήσκουσι 3-4 τὴν ἡμέραν ἐκ πείνης, πόσοι ἆρά γε ἀποθνήσκουσιν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ;»

Τελευταία ἔκθεσις ἐξ Ἀρτάκης, καὶ αὕτη διαβιβασθεῖσα διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 884 ἐγγράφου τῆς ἐν Κ/πόλει Ἑλληνικῆς Πρεσβείας (Ἀρχ. Ὑπουργ. Ἀριθ. 14,205), βεβαιοῖ τὰ τοιαῦτα θλιβερὰ γεγονότα ὡς ἑξῆς:

«Οἱ πρόσφυγες Ἕλληνες δὲν εἶναι ἢ σκιαὶ ἀνθρώπων. Ἡ κατέχουσα αὐτοὺς ζωηρὰ νοσταλγία, ἡ ἐκδηλουμένη ἑκάστοτε δια τῆς στερεοτύπου φράσεως «ἃς πᾶμε στὸν τόπο μας καὶ ἃς πεθάνουμε», αἱ κατὰ τὰς μετατοπίσεις κακουχίαι, οἱ ἐκ τῶν πεζοποριῶν πρὸς ἀνεύρεσιν ἄρτου κάματοι, καὶ ἐν γένει αἱ παντοειδεῖς στερήσεις, ἀφῄρεσαν ἀπ' αὐτῶν πλέον καὶ τὴν ἐλαχίστην ζωτικὴν ἰκμάδα καὶ ἀπεμάραναν ἐντελῶς αὐτούς. Ἐσχάτως δὲ αἱ συνέπειαι τοῦ χειμῶνος καὶ τῶν βροχῶν, ἡ μετὰ τὴν πώλησιν καὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων ἐνδυμάτων, στρωμνῶν καὶ ἐφαπλωμάτων, χρησιμοποίησις τοῦ παγωμένου ἐδάφους ὡς στρωμνῆς, ἡ ὑπερτίμησις καὶ ἡ σπάνις τοῦ ἄρτου, πάντα ταῦτα συνετέλεσαν εἰς τὴν καταπληκτικὴν αὔξησιν τῆς θνησιμότητος, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐπληρώθησαν τὰ νεκροταφεῖα. Ἐβαρύνθησαν θάπτοντες οἱ ἱερεῖς καὶ ἀποποιοῦνται πλέον οἱ Χριστιανοὶ νὰ μεταφέρωσι τοὺς νεκρούς, δι' ὃ καὶ ὑπεχρεώθησαν αἱ μεγάλαι κοινότητες νὰ πληρώνωσιν ἰδιαιτέρως τέσσαρας ἀνθρώπους διὰ τὰς ἐκφοράς...».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΕΚΤΟΠΙΣΕΩΝ

Ὑπὸ τοιαύτας σκληρὰς καὶ ἀπανθρώπους συνθήκας μετετοπίσθησαν χιλιάδες Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἕτερον τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Κατὰ πρόχειρον ὑπολογισμὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτοπισθέντων ἀνέρχεται εἰς 240,000, ὡς ἀποδεικνύει καὶ ὁ κατωτέρω πίναξ, εἰς οὓς δέον νὰ προστεθῶσι καὶ οἱ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀσίας εἰς ἄλλους τόπους μετατοπισθέντες, τῶν ὁποίων ἡ ἀπέλασις διέφυγε τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν προσοχὴν τῶν Προξενικῶν Ἀρχῶν. Δέον προσέτι νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ καταδιώξεις καὶ τὰ ἐγκλήματα ἐξακολουθοῦσιν, αὐξάνοντα καθημερινῶς τὰ θύματα τῆς Γερμανοτουρκικῆς βαρβαρότητος.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

τῶν ἐκτοπισθέντων Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν (1)

Ἐπαρχία Καλλιπόλεως

Καλλίπολις	3,360	Γιενίκιοϊ	2,370
Ἀγγελοχώρι	1,885	Βαχίρ	1,600
Καβακλῆ	236	Μάδυτος	7,345
Ταΐφιρ	1,540	Κριθιά	2,320
Πλαγιάριον	1,900	Γαλατᾶς	1,270
Περγάζ	810		24,636

Ἐπαρχία Προύσης

Σιγή	1,823	Γενίκιοϊ	633
Τρίγλια	7,000	Μεσέπολις	1,265
Ἐλιγμοί	1,370	Παλαδάρι	2,333
Ἀρναούτκιοϊ	210		14,634

(1) Οἱ ἀριθμοὶ παριστῶσι τὸ σύνολον τῶν ἐκτοπισθέντων Ἑλλήνων κατοίκων ἑκάστης πόλεως ἢ χωρίου.

Ἐπαρχία Προποντίδος

Προκόννησος	4,000	Κούταλις	1,800
Προάστεια	2,000	Πασαλιμάνι	2,000
Κλαζάκι	250	Ἁλόνη	2,100
Ἀφθόνη	1,800	Σκουπιὰ	2,100
Παλάτια	3,000	Κούκλια	1,300
Γαλλιμῆς	1,800	Βόρρειον	1,300
			23,450

Ἐπαρχία Βαθυρρύακος (Βουγιούκδερε)

Πύργος	1,212	Νύμφαι	73
Βουγιούκδερε	1,341	Σαφρᾶς	412
Γενὶ-Μαχαλᾶ	1,325	Ἅγιοι-Πάντες	95
Δομούσδερε	606	Κεφιλίκιοϊ	312
Ἀβάσκιοϊ	310	Κιρίτς-Βουρνοῦ	180
Ἁγιασμάτι	482	Κάλφα	748
Στένη	—		7,096

Ἐπαρχία Δαρδανελλίων

Δαρδανέλλια 3,300

Ἐπαρχία Νικομηδείας

Ἀρμουτλὶ	920	Ἀρναούτκιοϊ	950
Γιαλὶ-Τσιφλὶκ	1,496	Τσεσαΐρ	810
			4,176

Ἐπαρχία Κυζίκου

Μουσάτζα	188	Καστέλλι	860
Χαβουζῆ	262	Μηχανιῶν	1,745
Κουρσουλὶ	405	Πέραμος	3,500
			6,960

Ἐπαρχία Μυριοφύτου

Γενίκιοϊ	485	Γιολτζίκι	475
Λουπίδα	1,250		2,210

Ἐπαρχία Χαλκηδόνος

Ἀρβανιτοχῶρι 1,104

Ἐπαρχία Σαράντα Ἐκκλησιῶν

Σκοπὸς	6,000	Σοφίδες	4,000
Σαμάκοβον	5,000	Τουρλιὰ	3,000
Σκεπαστὸς	3,000	Ἅγ. Στέφανος	150
			21,150

Ἐπαρχία Ἡρακλείας

Ἑξαμίλλιον	1,260	Βαρνίτσα	159
Ἡρακλείτσα	1,250	Χατζὶ-γιέρι	1,250
Κεσάνη	1,100	Μεγαρίσι	287
Ἰβρὶκ-Τεπὲ	2,256	Παζάρδερε	475
Σουλτάνκιοϊ	1,315	Σακλίδερε	310
Οὐζοὺνκιοπροῦ	540	Κουρουτζούκ	450
Καβατζὶκ	445	Βεγιενδὶκ	1,366
Χιδὶρ-κιοϊ	157	Μαλκότσι	500
Καρατζαλῆ	26	Φαρασλῆ	502
Σαλάκιοϊ	236	Καραμπουνὰρ	450
Κίρκιοϊ	455	Κασιμπασᾶ	341
			15,130

Ἐπαρχία Διδυμοτείχου

Αλὶ	520	Κούρτικας	622
Δογαντζῆ	660	Καραχαμζᾶ	281
Τσιφλίκιοϊ	269	Τσαλὶ	389
Καράλι	286	Γενίκιοϊ	592
Γιαοὺπ	533	Ἐσκίκιοϊ	700
Καβακλὶ	714		5,566

Ἐπαρχία Σμύρνης

Ἄνω καὶ Κάτω-Δεμιρτζὶλ	6,000	Σεβδίκιοϊ	3,500
Τράνσα καὶ Τσεσνὲρ	5,000	Δεμιρτζὶκ	570
			15,070

Ἐπαρχία Κυδωνιῶν.

Κυδωνίαι (μετὰ τῶν εἰς αὐτὰς καταφυγόντων πληθυσμῶν Μοσχονησίου, Γενιτσαροχωρίου κλπ.) 40,000

Ἐπαρχία Τραπεζοῦντος

16 χωρία περιφερείας Βαζελῶνος 6,000

Ἐπαρχία Κερασοῦντος

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτοπισθέντων μέχρις Ἰανουαρίου 1917 ἀνέρχεται εἰς 22,356 Ἕλληνας. Ἰδοὺ ὁ κατάλογος τῶν ἐκκενωθέντων χωρίων μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης:

Καζᾶς Τριπόλεως.

Τρίπολις	3,000	Νεοχώριον	620
Ἀσλανὶκ	179	Νιὰλ	340
Ἀγαλὶκ-Μαδὲν	279	Ἀρμενοχῶρι	253
Γοζῶκαι	460	Ὁμαλοχῶρι	550
Ἐρσεὶλ-Μαδὲν	660	Παλχὰν	180
Καρὰ-Ἐρὶκ	472	Παπακλῆ	650
Καρὰ-Καγιὰ	157	Πελετζὶκ	205
Κεπέκλισα	1,035	Ῥακὰν	292
Κιζὶλ-Καγιὰ	274	Σὰκ-Χαλβᾶ	270
Κιρλὶκ-Μαδὲν	255	Σουκοὺκ-Δαμὰ	270
Καρὰ-Κιουνέϊ	227	Τιενὲμ-Ῥοὺμ	174
Μοναστήριον	273	Τσακαρᾶς	1,650
Λαχανὰ-Μαδὲν	810	Τσελαλὶ (Μεξὲν)	450
Λειβάδια	290	Τσιμάχαντον	180
Λιαμλατῖνον	160	Κουρὲ-πελὶ	301

Καζᾶς Κερασοῦντος

Τσὰλ	2,000	Κοὺς-Καγιὰ	790
Γιολαγὰζ	850	Σαραΐτζοὺκ	340
Κασσιόπη	330		

Καζᾶς Κιόρελε.

Ἐλεβῆ	800	Σατοῦ-Μαδὲν	580

Καζᾶς Κιόβελε.

Ἐσελῆ-Μαδὲν	1,750
	22,356

Ἐπαρχία Ἀμισοῦ (Σαμψοῦντος).

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκτοπισθέντων ἀνήρχετο τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1917 εἰς 30,000. Ἅπαντα τὰ παραθαλάσσια Ἑλληνικὰ χωρία μέχρι τοῦ Ἀλατζὰν ἐξεκενώθησαν. Ἰδοὺ αὐτά :

Ἀσσὰρ-Ἀγὰτς	Ἄνω-Τσινὶκ	Τσαρτὰκ-Κερὶς
Κελκάγια	Ζιγάντον	Κουρταλὰν
Δέβκερις	Κόχτσε	Ἀβλούτζα
Ὄξιε	Τραπεζανλὶ	Κοτζαλὰν
Τσιραχμὰν	Τσιφλὶκ	Ταπτιβὲκ
Τοΐγκὰρ	Κολουτζᾶ-Πουλὰν	Κουρούκ-Κοτζὲ
Κοβτσὲ-Βουνὰρ	Ταφλάνκιοϊ	Δεϋρμὲν-Κιουνέϊ
Κορκενλιγιατὰκ	Κοτζᾶ-δὰγ	Κεστενὲ-Σαΐβὰν
Ἀλάνκιοϊ	Κίσλα	Καγιὰ-Κιουνέϊ
Κερτμὲ	Σαρὺ-Γιοὺρτ	Τζεβὶς-Τεπὲ
Καρακιὸλ	Κεσιλὶ	Τοῦζκιοϊ
Πεκλὶκ	Κιζὶλ-Γκιὸλ	Σουγοὺκ-Βουνὰρ
Καβαδοὺζ	Κεραισλὺ	Κελογλουλαρὶ
Ἐγγὶζ	Κεστενὲ-Ἀΐβὰν	Κελουσαγὶ
Γιαγπασσᾶ	Τσὰλ	Ἀλῆ-Βέη
Φουντουτζὰκ	Ταγκαρλοῦ	Τσιναραγλοῦ
Φουρούντζογλου	Σιμλάτον	Τεκέκιοϊ
Γιαγλάκερις	Τσαμαλὰν	Γιελιτζὲ
Τεκνὲ-Βουνὰρ	Τσιμελὶ	Ἀδά-Τεπέ
Καραπετσὶν	Γιὲλ-κιριγνὺ	Καρακιὸλ
Τσίμελι	Καζαντζάτον	Καρατουλοῦ
Τσάμαλεν	Σεΐτανάτον	Βαγατζὰκ

Καβαδζὶκ
Τσινάραγλι
Ἀνδρεάτον.
Κάτω-Τσινὶκ
Κιζίλογλαν
Καπὰ-Τσοκοὺρ
Σοκοῦ-Τσοκοὺρ
Κιτζιλὰρ
Γιάγλα
Σιχλὶμ
Οὔτς-Βουνὰρ
Καποῦ-Καγιᾶ
Κιζὶλ-Ὂτ

Καμὰν
Βαγίρ-κιοϊ
Καρατούζλα
Τούζερεν
Τσὰλ
Ὂτ-Καγιᾶ
Ἀλέξη-Δεμιρτζῆ
Ἀγτσαλὰν
Γιὰρ-Ἀλτὶ
Κιρεζλὶ
Ἀσμάτζαν
Ὂτ-Μασιὰ
Ἀλατζὰν

Δὰρ-Βογὰζ
Καρατζᾶ-Κισλᾶ
Κὰλ-Πελὲν
Τσουρλὰρ
Πίρὲ-Γιοὺρτ
Ὀλτζεκλὲρ
Καραμπουνὰρ
Κουζαλὰν
Κωνσταντῆ-Οὖσαγὶ
Κοσετὶκ
Γιρμὲν-Οὖσαγὶ
Γιλὰν-Ὀρὲν

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

